

PRAWO HANDLOWE

redakcja naukowa Piotr Nazaruk

Barbara Bajor, Dominik Bierecki, Joanna Bocianowska
Tomasz Bojar-Fijałkowski, Jerzy Ciszewski, Magdalena Dziedzic
Anna Hrycaj, Jakub Janeta, Marek Machnij, Marcin Mazgaj
Piotr Nazaruk, Piotr Pinior, Marek Salamonowicz
Anna Stępień, Jakub Jan Zięty

SERIA AKADEMICKA

PIKTOGRAMY

wskazują ważne elementy
książki i ułatwiają
ich odnalezienie

Ważne

Przykłady

Podstawa prawna
Kontekst prawny

Pytania
Zadania

Rozwiązania
Odpowiedzi

Stanowisko stron
Pogląd

Orzecznictwo

Literatura

Historia

Nowe przepisy

PRAWO HANDLOWE

redakcja naukowa Piotr Nazaruk

Barbara Bajor, Dominik Bierecki, Joanna Bocianowska
Tomasz Bojar-Fijałkowski, Jerzy Ciszewski, Magdalena Dziedzic
Anna Hrycaj, Jakub Janeta, Marek Machnij, Marcin Mazgaj
Piotr Nazaruk, Piotr Pinior, Marek Salamonowicz
Anna Stępień, Jakub Jan Zięty

SERIA AKADEMICKA

Stan prawny na 1 marca 2023 r.

Recenzent

Dr hab. Konrad Zacharzewski

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne części napisali:

Barbara Bajor – rozdz. VI pkt 9, 12, 13

Dominik Bierecki – rozdz. V, VI pkt 10

Joanna Bocianowska – rozdz. IX pkt 1, 2.1, 2.2, 2.3.3, 3, 4; rozdz. X

Joanna Bocianowska/Jerzy Ciszewski – rozdz. III pkt 5; rozdz. VI pkt 1

Tomasz Bojar-Fijałkowski – rozdz. II pkt 1

Magdalena Dziedzic – rozdz. VI pkt 2–5, 11

Anna Hrycaj – rozdz. IV

Jakub Janeta – rozdz. III pkt 6

Marek Machnij – rozdz. III pkt 2

Marcin Mazgaj – rozdz. III pkt 1, 8

Piotr Nazaruk – Wstęp/Preface; rozdz. I, II pkt 2; rozdz. VI pkt 8;
rozdz. VII, IX pkt 2.3.1, 2.3.2, 2.3.4, 2.4–2.9

Piotr Pinior – rozdz. III pkt 4, 7

Marek Salamonowicz – rozdz. VI pkt 6, 7; rozdz. VIII

Anna Stępień – rozdz. II pkt 3; rozdz. III pkt 11

Jakub Jan Zięty – rozdz. III pkt 3, 9, 10

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-121-6

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	25
Wstęp	29
Preface	31
Rozdział I	
Zagadnienia ogólne prawa handlowego	33
1. Pojęcie prawa handlowego	34
2. Źródła prawa handlowego	39
2.1. Przegląd źródeł	39
2.2. Zwyczaje handlowe i prawo zwyczajowe	41
2.3. Prawo międzynarodowe i Unii Europejskiej	42
3. Zakres przedmiotowy prawa handlowego	45
3.1. Zagadnienia ogólne	45
3.2. Prawo spółek handlowych jako część prawa handlowego	45
3.3. Czynności prawne w obrocie handlowym	46
3.4. Pojęcie przedsiębiorcy	48
4. Zasady prawa handlowego	49
4.1. Wprowadzenie	49
4.2. Zasada wolności gospodarczej	50
4.3. Zasada równości przedsiębiorców	51
4.4. Zasada profesjonalizmu	53
4.5. Zasada pewności i bezpieczeństwa obrotu	54
5. Prawo handlowe w systemie jedności prawa cywilnego	55
5.1. Wprowadzenie	55
5.2. Pojęcie jedności prawa cywilnego w prawie polskim	56
5.3. Realizacja koncepcji jedności prawa cywilnego w państwach obcych	57
5.4. Historia realizacji zasady jedności w polskim prawie handlowym	58
5.5. Instytucje prawa handlowego w Kodeksie cywilnym	59
5.6. Uwagi końcowe	60

Rozdział II

Ustrój prawny przedsiębiorców	62
1. Publicznoprawne regulacje działalności gospodarczej	64
1.1. Działalność gospodarcza	64
1.1.1. Pojęcie działalności gospodarczej	64
1.1.2. Cechy działalności gospodarczej	65
1.1.3. Negatywna definicja działalności gospodarczej	65
1.2. Przedsiębiorca i przedsiębiorstwo	66
1.2.1. Publicznoprawne rozumienie przedsiębiorcy	66
1.2.2. Przedsiębiorca według Kodeksu cywilnego i w rozumieniu prawa Unii Europejskiej	67
1.2.3. Przedsiębiorstwo	68
1.3. Rodzaje przedsiębiorców	69
1.4. Rejestry przedsiębiorców	75
1.4.1. Uwagi ogólne	75
1.4.2. Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej	75
1.4.3. Krajowy Rejestr Sądowy	79
1.5. Działalność gospodarcza osób zagranicznych w Polsce	85
1.5.1. Pojęcie osoby zagranicznej i przedsiębiorcy zagranicznego	85
1.5.2. Działalność gospodarcza zagranicznych osób fizycznych	86
1.5.3. Transgraniczna działalność usługowa	86
1.5.4. Oddziały przedsiębiorców zagranicznych	87
1.5.5. Przedstawicielstwa przedsiębiorców zagranicznych	89
1.6. Wolność gospodarcza i jej ograniczenia	90
1.6.1. Zasada wolności gospodarczej	90
1.6.2. Ograniczenia wolności gospodarczej	91
1.7. Zasady podejmowania, prowadzenia, zawieszenia i zakończenia prowadzenia działalności gospodarczej	93
1.7.1. Uwagi ogólne	93
1.7.2. Podjęcie działalności gospodarczej	93
1.7.3. Prowadzenie działalności gospodarczej	94
1.7.4. Zawieszenie prowadzenia działalności gospodarczej	94
1.7.5. Zakończanie prowadzenia działalności gospodarczej	96
1.8. Reglamentacja działalności gospodarczej	96
1.8.1. Uwagi ogólne	96
1.8.2. Koncesja	97
1.8.3. Zezwolenie	97
1.8.4. Regulowana działalność gospodarcza	98
1.9. Kontrola działalności gospodarczej	99
1.9.1. Uwagi ogólne	99
1.9.2. Wszczęcie kontroli	100
1.9.3. Limity czasowe kontroli	102

2. Firma	102
2.1. Firma jako oznaczenie przedsiębiorcy	102
2.2. Zasady konstrukcyjne firmy	104
2.3. Prawo firmowe – zasady i charakterystyka	107
2.4. Firma jako prawo podmiotowe – ochrona i zakres	110
3. Prokura	111
3.1. Pojęcie prokury	111
3.2. Zakres umocowania prokurenta	113
3.3. Udzielenie prokury	114
3.4. Rodzaje prokury	115
3.5. Wygaśnięcie i odwołanie prokury	116

Rozdział III

Prawo spółek	118
1. Prawo spółek – zagadnienia ogólne	134
1.1. Prawo spółek w systemie prawa	134
1.1.1. Cel prawa spółek	134
1.1.2. Prawo spółek a prawo handlowe i prawo cywilne	135
1.1.3. Natura spółki i stosunku prawnego spółki	136
1.1.4. Zasada <i>numerus clausus</i> spółek handlowych	137
1.2. Umowa spółki handlowej	139
1.2.1. Charakter prawny oraz <i>essentialia negotii</i> umowy spółki handlowej	139
1.2.2. Umowa spółki handlowej a przepisy prawa zobowiązań	140
1.2.3. Zakres swobody umów przy konstruowaniu umowy spółki handlowej	141
1.3. Typologia spółek handlowych	142
1.4. Spółki zagraniczne	143
1.5. Grupy spółek	144
1.5.1. Prawo holdingowe – istota problemu	144
1.5.2. Stosunek dominacji i zależności	145
1.5.3. Funkcjonowanie grup spółek na podstawie art. 21 ¹ –21 ¹⁶ k.s.h.	146
1.6. Spółki osobowe – zagadnienia ogólne	147
1.6.1. Podmiotowość prawna spółek osobowych	147
1.6.2. Zmiana umowy spółki osobowej	148
1.6.3. Zbycie ogółu praw i obowiązków	149
1.7. Spółki kapitałowe – zagadnienia ogólne	150
1.7.1. Spółka w organizacji	150
1.7.2. Zgody korporacyjne i skutki ich niezyskania	151
1.7.3. Podmioty uprawnione do pełnienia funkcji w organach spółki kapitałowej	152
1.7.4. Zasada równego traktowania współników	154
1.7.5. Sądowe rozwiązanie spółki kapitałowej	154

2. Spółka cywilna	156
2.1. Wstęp	156
2.2. Uwagi historyczne	157
2.3. Źródła prawa	158
2.4. Powstanie spółki cywilnej	158
2.5. Treść umowy spółki cywilnej	160
2.6. Charakter prawny spółki cywilnej	162
2.7. Majątek wspólny spółki	164
2.8. Zakaz rozporządzania udziałem w majątku wspólnym	167
2.9. Prowadzenie spraw spółki i jej reprezentacja	168
2.10. Wystąpienie ze spółki i rozwiązanie spółki	170
2.11. Odpowiedzialność wspólników za długi osobiste i za długi spółki	172
2.12. Podsumowanie	173
3. Spółka jawna	174
3.1. Spółka jawna – zagadnienia ogólne	174
3.1.1. Pojęcie spółki jawnej	174
3.1.2. Powstanie spółki jawnej	178
3.1.2.1. Wprowadzenie	178
3.1.2.2. Powstanie spółki jawnej przez zawarcie umowy	179
3.1.2.3. „Tradycyjny” sposób zawarcia umowy spółki jawnej	181
3.1.2.4. Umowa spółki jawnej zawierana przy wykorzystaniu wzorca umowy	183
3.1.3. Firma spółki jawnej	185
3.1.4. Siedziba spółki jawnej	188
3.1.5. Przedmiot działalności spółki jawnej	188
3.1.6. Przekształcenie spółki cywilnej w spółkę jawną	189
3.2. Stosunki wewnętrzne	190
3.2.1. Majątek spółki jawnej	190
3.2.2. Wkłady wspólników	191
3.2.3. Pojęcie udziału w spółce jawnej	193
3.2.4. Uczestnictwo wspólnika w zyskach i stratach spółki jawnej	197
3.2.5. Odsetki od kapitału	198
3.2.6. Prowadzenie spraw spółki jawnej	199
3.2.6.1. Prowadzenie spraw spółki – zagadnienia ogólne	199
3.2.6.2. Wynagrodzenie wspólnika za prowadzenie spraw spółki	202
3.2.6.3. Podstawy prawne odpowiedzialności wspólnika prowadzącego sprawy wobec spółki	203
3.2.6.4. Pozbawienie wspólnika prawa do prowadzenia spraw spółki i zwolnienie go z obowiązku prowadzenia spraw spółki	204
3.2.7. Zakaz działalności konkurencyjnej wspólników spółki jawnej	206

3.3.	Stosunek do osób trzecich	207
3.3.1.	Odpowiedzialność za zobowiązania spółki jawnej	207
3.3.2.	Ochrona wspólnika przed roszczeniami wierzycieli spółki	212
3.3.3.	Reprezentacja spółki jawnej	213
3.4.	Rozwiązanie spółki jawnej	216
3.4.1.	Przyczyny rozwiązania spółki jawnej	216
3.4.2.	Sposoby zakończenia działalności spółki jawnej	222
4.	Spółka partnerska	225
4.1.	Charakterystyka spółki partnerskiej	225
4.2.	Tworzenie spółek partnerskich	226
4.3.	Odpowiedzialność za zobowiązania	227
4.4.	Modele zarządzania spółką partnerską	229
4.5.	Prawa i obowiązki partnerów	231
4.6.	Rozwiązanie spółki	232
5.	Spółka komandytowa	232
5.1.	Uwagi ogólne	232
5.2.	Utworzenie spółki	234
5.3.	Odpowiedzialność za zobowiązania spółki	237
5.4.	Reprezentacja spółki	239
5.5.	Prowadzenie spraw spółki	240
5.6.	Udział w zyskach	241
5.7.	Prawo do kontroli działalności spółki	242
5.8.	Rozwiązanie spółki	242
6.	Spółka komandytowo-akcyjna	243
6.1.	Spółka komandytowo-akcyjna – rys historyczny	243
6.2.	Istota ekonomiczna i gospodarcze wykorzystanie spółki komandytowo-akcyjnej	245
6.3.	Modele konstrukcyjne spółki komandytowo-akcyjnej	247
6.3.1.	Wprowadzenie	247
6.3.2.	Model francusko-niemiecki	248
6.3.3.	Model szwajcarsko-włoski	248
6.3.4.	Polska spółka komandytowo-akcyjna w kontekście rozwiązań modelowych	249
6.4.	Spółka komandytowo-akcyjna w prawie polskim	250
6.4.1.	Definicja, odrębność typologiczna, charakter prawny i cel spółki komandytowo-akcyjnej	250
6.4.2.	Stosunek prawny spółki komandytowo-akcyjnej	254
6.4.3.	Miejsce i metoda regulacji	254
6.4.4.	Wspólnicy spółki komandytowo-akcyjnej: komplementariusze i akcjonariusze	256
6.4.4.1.	Wprowadzenie	256
6.4.4.2.	Pozycja prawna komplementariusza – prawa i obowiązki	258

6.4.4.3. Pozycja prawna akcjonariusza	259
6.5. Utworzenie spółki komandytowo-akcyjnej	260
6.6. Stosunki wewnętrzne w spółce komandytowo-akcyjnej	262
6.6.1. Uwagi ogólne	262
6.6.2. Majątek i struktura majątkowa spółki komandytowo-akcyjnej	262
6.6.3. Wkłady do spółki	264
6.6.3.1. Wprowadzenie	264
6.6.3.2. Wkłady na kapitał zakładowy	265
6.6.3.3. Wkłady na „inne fundusze”	266
6.6.4. Udział w zysku wspólników spółki komandytowo-akcyjnej	267
6.6.5. Prowadzenie spraw spółki	267
6.6.6. Wypowiedzenie umowy spółki komandytowo-akcyjnej	269
6.6.7. Uprawnienia nadzorcze wspólników	270
6.6.7.1. Uwagi ogólne	270
6.6.7.2. Uprawnienia nadzorcze komplementariusza	270
6.6.7.3. Uprawnienia nadzorcze akcjonariusza	271
6.7. Stosunki zewnętrzne w spółce komandytowo-akcyjnej	271
6.7.1. Uwagi ogólne	271
6.7.2. Reprezentacja spółki komandytowo-akcyjnej	272
6.7.3. Odpowiedzialność za zobowiązania spółki komandytowo- -akcyjnej	273
6.7.3.1. Odpowiedzialność komplementariusza	273
6.7.3.2. Odpowiedzialności akcjonariusza	274
6.8. Rada nadzorcza i walne zgromadzenie	275
6.8.1. Uwagi ogólne	275
6.8.2. Walne zgromadzenie spółki komandytowo-akcyjnej	275
6.8.2.1. Wprowadzenie	275
6.8.2.2. Prawo głosu	279
6.8.2.3. Zgoda komplementariuszy	281
6.8.3. Rada nadzorcza w spółce komandytowo-akcyjnej	283
6.9. Likwidacja spółki komandytowo-akcyjnej	285
7. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	286
7.1. Tworzenie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością	286
7.1.1. Zagadnienia wstępne	286
7.1.2. Umowa spółki	287
7.1.3. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w organizacji	288
7.1.4. Powołanie organów spółki	289
7.1.5. Obowiązek wniesienia wkładów i zdolność aportowa	289
7.1.6. Zgłoszenie spółki do rejestru	291
7.2. Prawa i obowiązki wspólników	293
7.2.1. Uprawnienia majątkowe	293
7.2.2. Uprawnienia korporacyjne	295
7.2.3. Obowiązki wspólników	298

7.3.	Organy spółki	299
7.3.1.	Zarząd	299
7.3.2.	Organy nadzoru	304
7.3.3.	Zgromadzenie wspólników	307
7.4.	Zmiany w kapitale zakładowym spółki	310
7.4.1.	Podwyższenie kapitału zakładowego	310
7.4.2.	Obniżenie kapitału zakładowego	312
7.5.	Rozwiązanie i likwidacja spółki z ograniczoną odpowiedzialnością	313
7.5.1.	Przesłanki rozwiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością	313
7.5.2.	Pozycja likwidatorów	315
7.5.3.	Przebieg postępowania likwidacyjnego	318
8.	Prosta spółka akcyjna	320
8.1.	Uwagi wstępne. Powstanie spółki	320
8.1.1.	Wprowadzenie	320
8.1.2.	Przeznaczenie	323
8.1.3.	Powstanie spółki	324
8.2.	Struktura majątkowa prostej spółki akcyjnej	325
8.2.1.	Uwagi ogólne	325
8.2.2.	Wkłady do prostej spółki akcyjnej	326
8.2.3.	Kapitał akcyjny. Brak kapitału zakładowego	327
8.2.4.	Akcje prostej spółki akcyjnej	329
8.2.4.1.	Uwagi ogólne	329
8.2.4.2.	Emisja akcji	330
8.2.4.3.	Rejestracja akcji	331
8.2.4.4.	Akcje zwykłe i akcje uprzywilejowane	333
8.2.4.5.	Zbycie akcji	334
8.2.4.6.	Umorzenie i unieważnienie akcji	336
8.2.5.	Ograniczenia świadczeń dokonywanych przez spółkę na rzecz akcjonariuszy	337
8.2.5.1.	Uwagi ogólne	337
8.2.5.2.	Świadczenia pozakorporacyjne	338
8.2.5.3.	Świadczenia korporacyjne	339
8.3.	Organy prostej spółki akcyjnej	341
8.3.1.	Wprowadzenie	341
8.3.2.	Wzajemne relacje między organami prostej spółki akcyjnej	343
8.3.3.	Zarząd	344
8.3.4.	Rada nadzorcza	346
8.3.5.	Rada dyrektorów	347
8.3.6.	Walne zgromadzenie	348
8.4.	Spory korporacyjne	349
8.4.1.	Uwagi ogólne	349
8.4.2.	Powództwo o rozwiązanie spółki	350

8.4.3.	Powództwo o wyłączenie akcjonariusza	350
8.4.4.	Powództwo o ustąpienie akcjonariusza	351
8.4.5.	Powództwo o unieważnienie akcji	353
8.5.	Rozwiązanie i likwidacja spółki	354
8.5.1.	Uwagi ogólne	354
8.5.2.	Przesłanki rozwiązania i standardowa procedura likwidacji	354
8.5.3.	Uproszczona likwidacja	355
9.	Spółka akcyjna	356
9.1.	Pojęcie spółki akcyjnej	356
9.2.	Natura stosunku spółki akcyjnej	359
9.3.	Czynności założycielskie spółki akcyjnej	360
9.4.	Firma spółki akcyjnej	362
9.5.	Spółka akcyjna w organizacji	363
9.6.	Kapitały w spółce akcyjnej	365
9.6.1.	Zagadnienia ogólne	365
9.6.2.	Kapitał zakładowy	365
9.6.2.1.	Pojęcie i funkcje kapitału zakładowego	365
9.6.2.2.	Wkłady na kapitał zakładowy – przedmiot	366
9.6.2.3.	Wniesienie wkładu pieniężnego	368
9.6.2.4.	Wniesienie aportu	369
9.6.2.5.	Procedura wnoszenia wkładu w przypadku konieczności badania sprawozdania założycieli	370
9.6.2.6.	Wady wkładu	372
9.7.	Akcje	373
9.7.1.	Pojęcie akcji	373
9.7.2.	Uprawnienia akcyjne	375
9.7.3.	Rodzaje akcji. Akcje „zwykłe” i uprzywilejowane	376
9.7.4.	Imienne świadectwa założycielskie	377
9.7.5.	Zbywalność akcji i jej ograniczenia	378
9.7.6.	Rejestr akcjonariuszy	380
9.7.7.	Umorzenie akcji	382
9.7.8.	Zakaz nabywania akcji własnych	384
9.7.9.	Zakaz obejmowania akcji własnych	386
9.8.	Prawa i obowiązki akcjonariuszy	387
9.8.1.	Obowiązki akcjonariusza	387
9.8.2.	Uprawnienia (prawa) akcjonariusza	387
9.8.2.1.	Wprowadzenie	387
9.8.2.2.	Prawo do udziału w zysku oraz zaliczki na poczet dywidendy	389
9.8.2.3.	Udział w majątku polikwidacyjnym	392
9.8.2.4.	Prawo poboru	393
9.8.2.5.	Prawo głosu	394
9.8.2.6.	Prawo do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu	396

9.8.2.7. Prawo do informacji	398
9.8.2.8. Prawo do wniesienia powództwa na rzecz spółki	400
9.8.2.9. Prawo do zaskarżania uchwał	402
9.8.2.9.1. Uwagi ogólne	402
9.8.2.9.2. Powództwo o uchylenie uchwały	404
9.8.2.9.3. Powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały	405
9.8.2.9.4. Skutki orzeczeń o stwierdzeniu nieważności uchwały oraz o uchyleniu uchwały	406
9.8.2.10. Przymusowy wykup akcji	407
9.8.2.11. Przymusowy odkup akcji	410
9.9. Organy spółki	412
9.9.1. Uwagi ogólne	412
9.9.2. Zarząd spółki	414
9.9.3. Rada nadzorcza	422
9.9.4. Odpowiedzialność członków organów	426
9.9.5. Walne zgromadzenie akcjonariuszy	428
9.9.5.1. Zagadnienia ogólne	428
9.9.5.2. Kompetencje walnego zgromadzenia akcjonariuszy	429
9.9.5.3. Zwołanie walnego zgromadzenia akcjonariuszy	430
9.9.5.4. Prawo do żądania zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia	433
9.9.5.5. Organizacja i przebieg zgromadzenia akcjonariuszy	434
9.9.5.6. Głosowanie korespondencyjne	435
9.9.5.7. Podjęcie uchwały mimo braku formalnego zwołania zgromadzenia	437
9.10. Postępowanie w sprawie podwyższenia i obniżenia kapitału zakładowego w spółce akcyjnej	438
9.10.1. Postępowanie w sprawie podwyższenia kapitału zakładowego	438
9.10.1.1. Wprowadzenie	438
9.10.1.2. Zwyczajne podwyższenie kapitału zakładowego	438
9.10.1.3. Podwyższenie kapitału zakładowego w ramach kapitału docelowego	442
9.10.1.4. Warunkowe podwyższenie kapitału zakładowego	444
9.10.1.5. Podwyższenie kapitału zakładowego ze środków własnych spółki	445
9.10.2. Obniżenie kapitału zakładowego	446
9.10.2.1. Procedura obniżenia kapitału zakładowego	446
9.10.2.2. Postępowanie konwokacyjne	447
9.11. Rozwiązanie spółki akcyjnej	447
10. Spółki specjalne wskazane w art. 611 k.s.h.	452
10.1. Spółki z udziałem Skarbu Państwa	452
10.1.1. Uwagi ogólne	452

10.1.2. Regulacje dotyczące osób pełniących funkcje w organach spółek z udziałem Skarbu Państwa	455
10.1.3. Regulacje dotyczące gospodarowania mieniem państwowym w posiadaniu spółki z udziałem Skarbu Państwa	458
10.1.4. Zasady kształtowania wynagrodzeń członków organów spółek z udziałem Skarbu Państwa	460
10.1.5. Szczególne uprawnienia ministra właściwego do spraw aktywów państwowych	461
10.2. Spółki z udziałem jednostek samorządu terytorialnego	462
10.2.1. Podstawy wykonywania zadań przez jednostki samorządu terytorialnego przy wykorzystaniu formy spółek handlowych	462
10.2.2. Utworzenie spółki handlowej przez jednostkę samorządu terytorialnego	463
10.2.3. Szczególne regulacje dotyczące spółek z udziałem jednostek samorządu terytorialnego	464
11. Transformacje spółek	466
11.1. Łączenie	466
11.1.1. Pojęcie łączenia	466
11.1.2. Rodzaje połączeń	468
11.1.3. Przebieg łączenia	469
11.1.4. Skutki połączenia	476
11.2. Podział	478
11.2.1. Pojęcie podziału	478
11.2.2. Rodzaje podziałów	479
11.2.3. Przebieg podziału	480
11.2.4. Skutki podziału	484
11.3. Przekształcenia	485
11.3.1. Pojęcie przekształcenia	485
11.3.2. Rodzaje przekształceń	486
11.3.3. Przebieg przekształceń	487
11.3.4. Skutki przekształceń	493

Rozdział IV

Prawo restrukturyzacyjne i prawo upadłościowe	495
1. Zagadnienia wstępne	496
1.1. Pojęcia ogólne	496
1.1.1. Pojęcie prawa restrukturyzacyjnego i prawa upadłościowego oraz ich stosunek do innych działów prawa	496
1.1.2. Uwagi historyczne oraz źródła prawa restrukturyzacyjnego i prawa upadłościowego	497
1.1.3. Funkcje prawa restrukturyzacyjnego i prawa upadłościowego	498
1.2. Zasady prawa upadłościowego i prawa restrukturyzacyjnego	499
1.2.1. Zasady prawa restrukturyzacyjnego	499

1.2.2.	Zasady prawa upadłościowego	499
1.3.	Podmiotowy zakres prawa upadłościowego i prawa restrukturyzacyjnego	500
1.3.1.	Uwagi ogólne	500
1.3.2.	Zdolność restrukturyzacyjna	500
1.3.3.	Zdolność upadłościowa	502
2.	Postępowanie restrukturyzacyjne	502
2.1.	Uwagi ogólne o postępowaniach restrukturyzacyjnych	502
2.1.1.	Cel postępowań restrukturyzacyjnych	502
2.1.2.	Rodzaje postępowań restrukturyzacyjnych	503
2.2.	Podstawy otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego	504
2.3.	Wniosek restrukturyzacyjny i postępowanie w przedmiocie rozpoznania wniosku	505
2.3.1.	Pojęcie wniosku restrukturyzacyjnego	505
2.3.2.	Podmioty legitymowane do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego	505
2.3.3.	Treść wniosku	505
2.3.4.	Zbieg wniosku restrukturyzacyjnego i wniosku o ogłoszenie upadłości	505
2.3.5.	Postępowanie w przedmiocie rozpoznania wniosku restrukturyzacyjnego i postępowanie zabezpieczające	506
2.3.6.	Postanowienie o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego ...	508
2.4.	Skutki otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego	508
2.4.1.	Skutki otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego co do osoby dłużnika	508
2.4.2.	Skutki otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego co do majątku dłużnika	509
2.4.3.	Skutki otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego co do zobowiązań dłużnika	510
2.4.4.	Skutki otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego dla innych postępowań	511
2.5.	Podmioty postępowania restrukturyzacyjnego	513
2.5.1.	Uwagi ogólne	513
2.5.2.	Organy sądowe – sąd i sędzia-komisarz	514
2.5.2.1.	Sąd	514
2.5.2.2.	Sędzia-komisarz	514
2.5.3.	Organy pozasądowe – nadzorca i zarządca	514
2.5.4.	Uczestnicy postępowania	515
2.6.	Spis wierzytelności	516
2.7.	Przyjęcie układu i jego skutki	517
2.7.1.	Charakter prawny i zakres układu	517
2.7.2.	Propozycje układowe	518
2.7.3.	Przyjęcie i zatwierdzenie układu	518

2.7.4.	Skutki układu	519
2.7.5.	Wykonanie, zmiana, uchylenie oraz wygaśnięcie układu	519
2.7.6.	Układ częściowy	520
2.8.	Zakończenie i umorzenie postępowania restrukturyzacyjnego	521
2.8.1.	Zakończenie postępowania restrukturyzacyjnego	521
2.8.2.	Umorzenie postępowania restrukturyzacyjnego	521
3.	Postępowanie upadłościowe	522
3.1.	Cel postępowania upadłościowego	522
3.2.	Rodzaje postępowania upadłościowego	522
3.3.	Podstawy ogłoszenia upadłości	522
3.4.	Wniosek o ogłoszenie upadłości i postępowanie w przedmiocie rozpoznania wniosku	523
3.4.1.	Podmioty legitymowane do złożenia wniosku i treść wniosku	523
3.4.2.	Postępowanie zabezpieczające	523
3.5.	Skutki ogłoszenia upadłości	524
3.5.1.	Skutki ogłoszenia upadłości co do majątku upadłego	524
3.5.2.	Skutki ogłoszenia upadłości co do zobowiązań upadłego	524
3.5.3.	Wpływ ogłoszenia upadłości na inne postępowania	525
3.6.	Podmioty postępowania upadłościowego	526
3.6.1.	Uwagi ogólne	526
3.6.2.	Organy sądowe – sąd i sędzia-komisarz	526
3.6.2.1.	Sąd	526
3.6.2.2.	Sędzia-komisarz	526
3.6.3.	Organy pozasądowe – syndyk	526
3.6.4.	Uczestnicy postępowania	527
3.7.	Lista wierzytelności	527
3.8.	Likwidacja masy upadłości	528
3.8.1.	Pojęcie likwidacji masy upadłości	528
3.8.2.	Sposoby likwidacji masy upadłości	528
3.8.3.	Skutki sprzedaży majątku w postępowaniu upadłościowym	528
3.9.	Podział funduszy masy upadłości	529
3.9.1.	Pojęcie podziału funduszy masy upadłości	529
3.9.2.	Plan podziału	529
3.10.	Zakończenie i umorzenie postępowania upadłościowego	529
3.10.1.	Zakończenie postępowania	529
3.10.2.	Umorzenie postępowania	530

Rozdział V

Spółdzielnie	531
1. Zarys rozwoju prawa spółdzielczego w Polsce	533
2. Ruch spółdzielczy na świecie	537
3. Typy spółdzielni	541
4. Działalność gospodarcza spółdzielni	545

5. Działalność społeczna i oświatowo-kulturalna spółdzielni	549
6. Związki spółdzielcze i Krajowa Rada Spółdzielcza	550

Rozdział VI

Prawo umów handlowych	552
1. Czynności prawne w obrocie gospodarczym (handlowym)	558
2. Umowa sprzedaży handlowej	564
2.1. Pojęcie sprzedaży jako czynności prawnej, strony umowy sprzedaży, sprzedaż handlowa, uregulowanie prawne sprzedaży	564
2.2. Obowiązki sprzedawcy i kupującego (przedmiot umowy sprzedaży), przedmiot sprzedaży, cena	567
2.3. Sprzedaż poza lokalem przedsiębiorcy i sprzedaż na odległość, sprzedaż bezpośrednia	585
3. Faktoring	605
3.1. Znaczenie umowy faktoringu	605
3.2. Istota faktoringu	606
3.3. Podmioty stosunku faktoringu	608
3.4. Przedmiot umowy faktoringu	609
3.5. Postać i forma umowy faktoringu	610
4. Forfaiting	611
4.1. Znaczenie umowy forfaitingu	611
4.2. Istota umowy forfaitingu	612
5. Umowa leasingu	613
5.1. Geneza, pojęcie i rodzaje leasingu	613
5.2. Prawa i obowiązki stron	617
6. Umowa franchisingu	618
6.1. Charakter prawny i funkcje umowy	618
6.2. Strony i przedmiot świadczenia	620
6.3. Prawa i obowiązki stron	621
6.4. Klauzule restrykcyjne	622
7. Umowa o prace badawczo-rozwojowe	625
7.1. Charakter prawny i funkcje umowy	625
7.2. Strony i przedmiot świadczenia	626
7.3. Prawa i obowiązki stron	627
8. Umowa kredytu	630
8.1. Pojęcie umowy kredytu jako czynności bankowej	630
8.2. Treść umowy kredytu	632
8.3. Rodzaje umów kredytowych	635
8.4. Umowy kredytowe denominowane/indeksowane do walut obcych	637
9. Umowa agencyjna	639
9.1. Uwagi wprowadzające	639
9.2. Charakter prawny umowy agencyjnej	640
9.3. Forma umowy agencyjnej	642

9.4. Treść umowy agencyjnej	643
9.4.1. Uwagi ogólne	643
9.4.2. Obowiązki zlecającego	643
9.4.3. Obowiązki agenta	644
9.5. Wynagrodzenie agenta	645
9.5.1. Uwagi ogólne	645
9.5.2. Prowizja	645
9.5.3. Prowizja <i>del credere</i>	647
9.5.4. Świadczenie wyrównawcze	647
9.6. Ograniczenie działalności agenta	648
9.7. Przykład wykorzystania umowy agencyjnej na rynku usług bankowych, płatniczych i ubezpieczeniowych	649
9.8. Zakończenie umowy agencyjnej	651
10. Umowy powiernicze	652
10.1. Umowy powiernicze w systemie prawa	652
10.2. Typologia umów powierniczych	654
10.2.1. Charakter prawny umów powierniczych	654
10.2.2. Umowa przewłaszczenia na zabezpieczenie (przelewu na zabezpieczenie)	657
10.3. Umowa zarządu powierniczego	660
11. Ubezpieczenia gospodarcze	661
11.1. Uwagi wstępne	661
11.2. Rodzaje ubezpieczeń	663
11.3. Strony stosunku ubezpieczenia	667
11.4. Zawarcie i treść umowy ubezpieczenia	668
12. Umowa przechowania	674
12.1. Uwagi wprowadzające	674
12.2. Charakter prawny umowy przechowania	675
12.3. Forma umowy przechowania	676
12.4. Treść umowy przechowania	676
12.4.1. Uwagi ogólne	676
12.4.2. Obowiązki i prawa przechowawcy	677
12.4.3. Obowiązki składającego	678
12.5. Odpowiedzialność przechowawcy	679
12.6. Depozyt nieprawidłowy	679
12.7. Szczególne formy przechowania	680
13. Umowa składu	681
13.1. Uwagi ogólne	681
13.2. Charakter prawny umowy składu	682
13.3. Forma umowy składu	683
13.4. Czas trwania umowy składu	684

13.5. Treść umowy składu	684
13.5.1. Obowiązki i prawa przedsiębiorcy składowego	684
13.5.2. Obowiązki i prawa składającego	686
13.6. Szczególne uprawnienia stron umowy składu	687
13.7. Odpowiedzialność przedsiębiorcy składowego	687
13.8. Zakończenie umowy składu	688
13.9. Roszczenia wynikające z umowy składu	689

Rozdział VII

Papiery wartościowe i instrumenty finansowe	690
1. Papiery wartościowe	690
1.1. Pojęcie i funkcje papierów wartościowych	690
1.1.1. Definicja papierów wartościowych	690
1.1.2. Rodzaje papierów wartościowych	692
1.1.3. Funkcje papierów wartościowych	692
1.2. Weksel	693
1.2.1. Istota weksla	693
1.2.2. Funkcje weksla	695
1.2.3. Rozporządzenie wekslem jako papierem wartościowym	695
1.2.4. Egzekucja praw z weksla	696
1.3. Czeki	698
1.3.1. Istota czeku	698
1.3.2. Rodzaje czeków	699
1.4. Obligacje	699
1.4.1. Obligacje – pojęcie i ogólna charakterystyka	699
1.4.2. Rodzaje obligacji	701
1.4.3. Emisja i rozporządzanie obligacją	702
1.5. Akcje	702
1.5.1. Akcje jako papier wartościowy	702
1.5.2. Rozporządzanie akcją	704
1.6. Inne papiery wartościowe	705
1.6.1. Wprowadzenie	705
1.6.2. Bankowe papiery wartościowe	705
1.6.3. Konosament	706
2. Instrumenty finansowe	707
2.1. Pojęcie instrumentów finansowych	707
2.2. Pojęcie instrumentów pochodnych	708
2.3. Wybrane instrumenty pochodne	709
2.3.1. Wprowadzenie	709
2.3.2. Kontrakty terminowe	710
2.3.3. Opcje	710
2.3.4. Swapy	712

2.4. Prawo giełdowe	713
2.4.1. Wprowadzenie do prawa giełdowego	713
2.4.2. Działalność rynku regulowanego	713
2.4.3. Podmioty będące uczestnikami ruchu giełdowego	715
2.4.4. Nadzór nad rynkiem kapitałowym	716

Rozdział VIII

Prawo własności przemysłowej	718
1. Prawo własności przemysłowej – zagadnienia ogólne	719
2. Źródła prawa własności przemysłowej	721
2.1. Prawo międzynarodowe	721
2.2. Prawo polskie	722
3. Prawo z patentu na wynalazek	723
3.1. Wynalazek jako przedmiot ochrony patentowej	723
3.2. Uzyskanie patentu	726
4. Treść, charakter prawny i zakres ochrony patentowej	728
5. Ochrona przed naruszeniami	734
6. Ustanie ochrony	735
7. Prawo ochronne na wzór użytkowy	737
7.1. Wzór użytkowy jako przedmiot ochrony	737
7.2. Treść i zakres prawa ochronnego na wzór użytkowy	738
8. Prawo z rejestracji wzoru przemysłowego	739
8.1. Wzór przemysłowy jako przedmiot ochrony	739
8.2. Treść i zakres prawa ochronnego na wzór użytkowy	742
9. Prawo ochronne na znak towarowy	745
9.1. Przedmiot ochrony – znak towarowy	745
9.2. Uzyskanie prawa – przeszkody bezwzględne	748
9.3. Uzyskanie prawa – przeszkody względne	753
9.4. Treść i zakres prawa ochronnego	754
9.5. Kategorie normatywne znaków	757
9.6. Ochrona przed naruszeniami	758
9.7. Ustanie ochrony	760
10. Prawo z rejestracji oznaczenia geograficznego	762
10.1. Przedmiot ochrony	762
10.2. Treść prawa z rejestracji	763

Rozdział IX

Pozasądowe metody rozwiązywania sporów gospodarczych	765
1. Wprowadzenie do problematyki pozasądowych metod rozwiązywania sporów gospodarczych	766
2. Arbitraż handlowy	768
2.1. Uwagi ogólne	768
2.2. Pojęcie arbitrażu i jego rodzaje	769

2.3. Regulacje prawne arbitrażu	771
2.3.1. Regulacje krajowe	771
2.3.2. Regulacje międzynarodowe	771
2.3.3. Regulacje <i>soft law</i> na przykładzie ustawy modelowej UNCITRAL	772
2.3.4. Regulaminy sądów arbitrażowych	773
2.4. Arbitrzy	774
2.5. Umowa arbitrażowa (zapis na sąd polubowny)	777
2.6. Postępowanie przed sądem arbitrażowym	780
2.7. Wyrok sądu arbitrażowego	782
2.8. Skarga o uchylenie wyroku arbitrażowego	783
2.9. Uznanie i stwierdzenie wykonalności wyroku sądu arbitrażowego	786
3. Mediacja	788
3.1. Uwagi ogólne	788
3.2. Cele i funkcje mediacji	789
3.3. Regulacje prawne mediacji – mediacja umowna i sądowa	790
3.4. Mediator, zasada poufności i bezstronności	791
3.5. Postępowanie i ugoda	792
3.6. Wpływ mediacji na bieg przedawnienia	793
4. Inne ADR w sprawach gospodarczych	794
4.1. Wprowadzenie	794
4.2. Miniproces (<i>mini-trial, executive tribunal</i>)	794
4.3. Opinia eksperta (<i>Fact-Finding</i>)	794
4.4. Med-Arb (<i>Mediation-Arbitration</i>) i Arb-Med (<i>Arbitration-Mediation</i>) ...	795
4.5. Arbitraż z ograniczeniem ryzyka (<i>High-Low Arbitration</i>)	795
4.6. Mediacja i arbitraż ostatniej oferty (<i>Mediation and Last Offer Arbitration – MEDALOA, Baseball Arbitration</i>)	795
4.7. ODR (<i>Online Dispute Resolution</i>)	796

Rozdział X

Regulacje prawa handlowego państw obcych	797
1. Wprowadzenie	798
2. Systemy prawa handlowego	798
2.1. Uwagi wprowadzające	798
2.2. Uwagi ogólne	799
2.3. Prawo handlowe w systemach prawa stanowionego i <i>common law</i>	800
2.4. Dualistyczne systemy prawa prywatnego	800
2.5. Monistyczne systemy prawa prywatnego	801
3. Regulacje prawa handlowego we Francji	801
3.1. Uwagi ogólne	801
3.2. Ustrój prawny przedsiębiorców	803
3.3. Spółki handlowe	804
3.3.1. Uwagi ogólne	804

3.3.2.	<i>Sociétés de personnes</i>	804
3.3.2.1.	Wprowadzenie	804
3.3.2.2.	<i>Sociétés en nom collectif</i>	805
3.3.2.3.	<i>Sociétés en commandite simple</i>	805
3.3.2.4.	<i>Sociétés en participation</i>	805
3.3.3.	<i>Sociétés par actions</i>	805
3.3.3.1.	Uwagi ogólne	805
3.3.3.2.	<i>Sociétés anonymes</i>	806
3.3.3.3.	<i>Sociétés par actions simplifiées</i>	807
3.3.3.4.	<i>Sociétés en commandite par actions</i>	808
3.3.3.5.	<i>Sociétés européennes</i>	808
3.3.4.	<i>Sociétés à responsabilité limitée</i>	809
3.3.4.1.	Uwagi ogólne	809
3.3.4.2.	<i>Sociétés à responsabilité limitée traditionnelle</i>	809
3.3.4.3.	<i>Entreprise unipersonnelle à responsabilité limitée</i>	810
3.4.	Umowy handlowe	811
3.4.1.	Uwagi ogólne	811
3.4.2.	<i>La vente commerciale</i>	811
3.4.3.	<i>Les contrats d'intermédiaires du commerce</i>	812
3.4.4.	<i>Les contrats du commerce électronique</i>	813
3.5.	Pozostałe regulacje prawa handlowego	814
4.	Regulacje prawa handlowego w Niemczech	814
4.1.	Uwagi ogólne	814
4.2.	Ustrój prawny przedsiębiorców	815
4.3.	Spółki handlowe	816
4.3.1.	Wprowadzenie	816
4.3.2.	<i>Gesellschaft des bürgerlichen rechts</i>	816
4.3.3.	<i>Offene handelsgesellschaft</i>	817
4.3.4.	<i>Kommanditgesellschaft</i>	818
4.3.5.	<i>Stille gesellschaft</i>	818
4.3.6.	<i>Partnerschaftsgesellschaft</i>	819
4.3.7.	<i>Gesellschaft mit beschränkter haftung</i>	820
4.3.8.	<i>Aktiengesellschaft</i>	821
4.3.9.	<i>Europäische Gesellschaft</i>	822
4.4.	Umowy handlowe	822
4.4.1.	Wprowadzenie	822
4.4.2.	Sprzedaż handlowa (<i>Handelskauf</i>)	823
4.4.3.	Umowy pośrednictwa handlowego	823
4.4.4.	Pozostałe umowy handlowe	824
4.5.	Pozostałe regulacje prawa handlowego	824
5.	Regulacje prawa handlowego w państwach anglosaskich	825
5.1.	Uwagi ogólne	825
5.2.	Ustrój prawny przedsiębiorcy w krajach anglosaskich	826

5.3. Spółki handlowe w prawie brytyjskim	826
5.3.1. Wprowadzenie	826
5.3.2. <i>General partnership</i>	827
5.3.3. <i>Limited partnership</i>	828
5.3.4. <i>Limited liability partnership</i>	829
5.3.5. <i>Companies</i>	831
5.3.6. Pozostałe regulacje prawa handlowego w Wielkiej Brytanii	834
5.4. Spółki handlowe w prawie amerykańskim	834
5.4.1. Wprowadzenie	834
5.4.2. <i>General partnership</i>	835
5.4.3. <i>Limited partnership</i>	836
5.4.4. <i>Limited liability partnership</i>	838
5.4.5. <i>Companies</i>	840
5.4.6. Pozostałe regulacje prawa handlowego w USA	843
5.5. Umowy handlowe w prawie anglosaskim	844
Skorowidz	847
O autorach	861

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

BGB	– Bürgerliches Gesetzbuch, ustawa z 18.08.1896 r. – Kodeks cywilny niemiecki (BGBI I S. 42, FNA 400–2)
HGB	– Handelsgesetzbuch, ustawa z 10.05.1897 r. – Kodeks handlowy niemiecki (RGBI I S. 219)
k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360)
k.h.	– rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
Konwencja paryska	– Konwencja związkowa paryska z 20.03.1883 r. o ochronie własności przemysłowej, przejrzana w Brukseli 14.12.1900 r. i w Waszyngtonie 2.06.1911 r. (Dz.U. z 1922 r. Nr 8, poz. 58 ze zm.)
k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1510 ze zm.)
k.p.a.	– ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2000)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359 ze zm.)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.)
k.z.	– rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.)
o.p.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2022 r. poz. 2651 ze zm.)
p.a.p.p.	– ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2509)
PartGG	– Partnerschaftsgesellschafts – gesetz, ustawa z 25.07.1994 r. o spółkach partnerskich (BGBI I S. 1744)
p.b.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 2324 ze zm.)

p.c.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo czekowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 462)
p.e.	– ustawa z 10.04.1997 r. – Prawo energetyczne (Dz.U. z 2022 r. poz. 1385 ze zm.)
p.p.	– ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2023 r. poz. 221)
p.r.	– ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2022 r. poz. 2309)
p.s.	– ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2021 r. poz. 648 ze zm.)
p.w.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo weksłowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 282)
p.u.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 1520 ze zm.)
p.w.p.	– ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 324 ze zm.)
p.z.p.	– ustawa z 11.09.2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1710 ze zm.)
rozporządzenie nr 2137/85	– rozporządzenie nr 2137/85/EWG z 25.07.1985 r. w sprawie europejskiego zgrupowania interesów gospodarczych (EZIG) (Dz.Urz. UE L 199, s. 1)
rozporządzenie nr 2157/2001	– rozporządzenie nr 2157/2001/WE z 8.10.2001 r. w sprawie statutu spółki europejskiej (SE) (Dz.Urz. UE L 294, s. 1, ze zm.)
rozporządzenie nr 1435/2003	– rozporządzenie Rady (WE) nr 1435/2003 z 22.07.2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej (Dz.Urz. UE L 207, s. 1)
rozporządzenie nr 1217/2010	– rozporządzenie Komisji (UE) nr 1217/2010 z 14.12.2010 r. w sprawie stosowania art. 101 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do niektórych kategorii porozumień badawczo-rozwojowych (Dz.Urz. UE L 335, s. 36, ze zm.)
rozporządzenie nr 1151/2012	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 z 21.11.2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych (Dz.Urz. UE L 343, s. 1, ze zm.)
rozporządzenie nr 575/2013	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z 26.06.2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz.Urz. UE L 176, s. 1, ze zm.)
r.w.n.r.p.	– rozporządzenie Rady Ministrów z 30.03.2011 r. w sprawie wyłączenia niektórych rodzajów porozumień wertykalnych spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję (Dz.U. z 2014 r. poz. 1012)
TFUE	– Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej sporządzony w Rzymie 25.03.1957 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm.)
u.d.u.	– ustawa z 15.12.2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (Dz.U. z 2022 r. poz. 905 ze zm.)
u.f.b.s.	– ustawa z 7.12.2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu i bankach zrzeszających (Dz.U. z 2022 r. poz. 1595)
u.g.k.	– ustawa z 20.12.1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz.U. z 2021 r. poz. 679)
u.i.c.t.u.	– ustawa z 9.05.2014 r. o informowaniu o cenach towarów i usług (Dz.U. z 2023 r. poz. 168)
u.k.w.h.	– ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2023 r. poz. 146 ze zm.)

- u.o. – ustawa z 15.01.2015 r. o obligacjach (Dz.U. z 2022 r. poz. 2244)
- u.o.b.p. – ustawa z 12.12.2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów (Dz.U. z 2021 r. poz. 222)
- u.o.i.f. – ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2022 r. poz. 1500 ze zm.)
- u.o.k.k. – ustawa z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2021 r. poz. 275 ze zm.)
- u.o.p. – ustawa z 29.07.2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2554)
- u.p.k. – ustawa z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. z 2020 r. poz. 287 ze zm.)
- u.r. – ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2023 r. poz. 120 ze zm.)
- u.s.d.g. – ustawa z 2.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2017 r. poz. 2168 ze zm.) – akt uchylony
- u.s.g. – ustawa z 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.)
- u.s.m. – ustawa z 15.12.2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1208 ze zm.)
- u.s.p. – ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1526 ze zm.)
- u.s.r. – ustawa z 4.10.2018 r. o spółdzielniach rolników (Dz.U. poz. 2073)
- u.s.s. – ustawa z 27.04.2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2085 ze zm.)
- ustawa modelowa – Ustawa Modelowa UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym, przyjęta na mocy Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych A/40/17 z 11.12.1985 r.
- ustawa o BFG – ustawa z 10.06.2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz.U. z 2022 r. poz. 2253 ze zm.)
- ustawa o CEIDG – ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. z 2022 r. poz. 541 ze zm.)
- ustawa o KRS – ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1683 ze zm.)
- ustawa o SKOK – ustawa z 5.11.2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 924 ze zm.)
- u.s.w. – ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2022 r. poz. 2094)
- u.u.o. – ustawa z 22.05.2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2277 ze zm.)
- u.u.p. – ustawa z 19.08.2011 r. o usługach płatniczych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2360 ze zm.)
- u.z.n.k. – ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2022 r. poz. 1233)

- u.z.s.p. – ustawa z 5.07.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (Dz.U. z 2021 r. poz. 170)
- u.z.u.p. – ustawa z 6.03.2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 470)

Czasopisma

- AUW PPiA – Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji
- DR – Doradca Restrukturyzacyjny
- EP – Edukacja Prawnicza
- EPS – Europejski Przegląd Sądowy
- GSP – Gdańskie Studia Prawnicze
- KPP – Kwartalnik Prawa Prywatnego
- MP – Monitor Prawniczy
- MPH – Monitor Prawa Handlowego
- PA – Prawo Asekuracyjne
- PiP – Państwo i Prawo
- PiW – Pieniądze i Więź
- PiZS – Praca i Zabezpieczenie Społeczne
- PP – Przegląd Podatkowy
- PPH – Przegląd Prawa Handlowego
- PS – Prawo Spółek
- PUG – Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
- RP – Radca Prawny
- RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
- SC – Studia Cywilistyczne
- SP – Studia Prawnicze
- SPP – Studia Prawa Prywatnego
- TPP – Transformacje Prawa Prywatnego
- ZNUJ – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
- ZNUJ PWiOWI – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej

WSTĘP

Niniejsza książka jest obszernym podręcznikiem akademickim, który w pogłębiony sposób prezentuje całość problematyki z zakresu prawa handlowego.

Obejmuje dziesięć rozdziałów o różnej objętości i znaczeniu dla procesu nauczania prawa handlowego. Książka poza prezentacją fundamentalnej tematyki, takiej jak: zagadnienia ogólne prawa handlowego (rozdział I), ustrój prawny przedsiębiorców (rozdział II), prawo spółek (rozdział III), prawo umów handlowych (rozdział VI) oraz prawo papierów wartościowych i instrumentów finansowych (rozdział VII), omawia również zagadnienia specjalistyczne, takie jak: prawo restrukturyzacyjne i prawo upadłościowe (rozdział IV), prawo własności przemysłowej (rozdział VIII) i prawo spółdzielcze (rozdział V). Jako jeden z niewielu polskich podręczników przedstawia szczegółowo pozasądowe metody rozwiązywania sporów gospodarczych (rozdział IX). Ponadto jako jedyny w Polsce podręcznik obejmuje zagadnienia dotyczące prawa handlowego państw obcych (rozdział X).

Niniejszą publikację przygotowano przede wszystkim z myślą o studentach jednolitych studiów prawniczych, którzy przygotowują się do zaliczeń i egzaminów z przedmiotu prawo handlowe oraz przedmiotów specjalizacyjnych z zakresu prawa handlowego. Może być ona również przydatna dla studentów przygotowujących prace magisterskie oraz stanowić materiał do wstępnych analiz naukowych, a także być z powodzeniem wykorzystywana przez studentów innych kierunków studiów z dziedziny nauk społecznych i ekonomicznych. Zawarte w książce analizy będą również pomocne dla praktyków wykonujących zawody prawnicze oraz inne zawody związane z funkcjonowaniem obrotu gospodarczego.

Prezentuje ona w sposób przystępny zarówno podstawowe, jak i najbardziej skomplikowane problemy z zakresu prawa handlowego. Na początku każdego rozdziału wskazano rozbudowaną literaturę przedmiotu, a w treści rozdziałów zawarto liczne odesłania do poglądów doktryny. Uzupełnieniem opracowania powinny być komentarze ustawowe, m.in. do Kodeksu cywilnego i Kodeksu spółek handlowych, oraz

monografie i opracowania systemowe, takie jak *System Prawa Prywatnego* i *System Prawa Handlowego*.

Podręcznik jest opracowaniem zbiorowym kilkunastu Autorów, którzy są profesorami i adiunktami wielu polskich uczelni prawniczych oraz uznanymi praktykami wykonującymi zawody adwokata, notariusza, radcy prawnego i sędziego.

Publikacja uwzględnia stan prawny na dzień 1.03.2023 r.

W imieniu zespołu autorskiego redaktor naukowy
Piotr Nazaruk

Warszawa, 3.03.2023 r.

PREFACE

This publication is a comprehensive academic textbook that discusses extensively the whole range of issues in the field of commercial law.

It is composed of ten chapters of varying volume and relevance to the commercial law teaching process. In addition to presenting fundamental topics, such as: general commercial law (Chapter I), entrepreneurs' legal system (Chapter II), company law (Chapter III), commercial contract law (Chapter VI), and securities and financial instruments law (Chapter VII), the book also reviews specialised issues like restructuring and insolvency law (Chapter IV), industrial property law (Chapter VIII) and cooperative law (Chapter V). It is one of the few Polish textbooks to present in detail alternative dispute resolution in commercial matters (Chapter IX). Moreover, it is the only textbook in Poland to cover issues regarding the commercial law of other countries (Chapter X).

This publication has been prepared primarily for students of a Master's in legal studies programme who prepare for courses and examinations in commercial law and specialisation subjects in this field. It can be useful for students writing their Master's theses, provides material for preliminary scientific analyses, and may be of use to students of social and economic sciences. The studies featured in the book will also be helpful to the practitioners of legal professions and other professions which involve business transactions.

It presents both the basic and most complex problems of commercial law in an accessible manner. Extensive literature on the subject is provided at the beginning of each chapter, and numerous references to views and commentaries of legal scholars are included in the body of the chapters. The study should be supplemented with commentaries, e.g. on the Civil Code and the Commercial Companies Code, as well as monographs and system studies, such as *System Prawa Prywatnego* [Private Law System] and *System Prawa Handlowego* [Commercial Law System].

The handbook is a collective work of over a dozen authors who are professors and assistant professors at many Polish university law schools and recognised practitioners: advocates, notaries, attorneys-at-law and judges.

The book reflects the legal status as of 1 March 2023.

On behalf of the Authors,
Piotr Nazaruk
Scientific Editor

Warsaw, 3 March 2023

Rozdział I

ZAGADNIENIA OGÓLNE PRAWA HANDLOWEGO

A. Całus, *Miejsce instytucji prawa handlowego w procesie komercjalizacji prawa cywilnego. Uwagi w związku z pracami nad nowym kodeksem cywilnym* [w:] *Instytucje prawa handlowego w przyszłym kodeksie cywilnym*, red. T. Mróz, M. Stec, Warszawa 2012; A. Całus, *Przewodnik po źródłach i podstawowych instytucjach prawa prywatnego (handlowego) w systemach prawnych Europy kontynentalnej, Wlk. Brytanii i USA*, Warszawa 1992; J. Frąckowiak, *Częsta nowelizacja ustaw i jej wpływ na jakość stanowionego prawa (na przykładzie prawa gospodarczego prywatnego)*, „Przegląd Legislacyjny” 1997/3; J. Frąckowiak, *Ustawodawstwo dotyczące przedsiębiorców pod rządami zasady jedności prawa cywilnego*, PPH 2000/11; W.J. Katner, *Rozważania nad treścią prawa gospodarczego i handlowego w Polsce* [w:] *Studia z prawa gospodarczego prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Ireneusza Weissa*, Kraków 2003; A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2021; A. Koch, J. Napierała, *Prawo handlowe. Spółki handlowe. Umowy gospodarcze*, Kraków 2002; K. Kruczałak, *Prawo handlowe. Zarys wykładu*, Warszawa 2008; J. Lic, *Zwyczaj handlowy w orzecznictwie sądowym* [w:] *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, red. M. Modrzejewska, Warszawa 2010; A. Mączyński, K. Zawada, *Zamierzona nowelizacja kodeksu cywilnego*, KPP 1995/3; P. Nazaruk, *Kodeks cywilny w systemie prawa prywatnego* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, Warszawa 2019; J. Okolski, *Koncepcja prawa handlowego w świetle zmian w prawie cywilnym*, PPH 1997/10; J. Okolski, W. Opalski, *Znaczenie prawa handlowego w świetle koncepcji jedności prawa cywilnego*, PPH 1992/11; *Polskie prawo handlowe*, red. J. Ciszewski, Warszawa 2015; *Prawo gospodarcze i handlowe*, red. W.J. Katner, Warszawa 2020; *Prawo gospodarcze prywatne*, red. M. Stec, T. Mróz, Warszawa 2018; *Prawo handlowe*, red. K. Bilewska, A. Chłopecki, Warszawa 2020; *Prawo handlowe*, red. J. Okolski, M. Modrzejewska, Warszawa 2012; *Prawo handlowe dla ekonomistów*, red. B. Gnela, Warszawa 2019; Z. Radwański, *Koncepcja kodyfikacji prawa cywilnego. Księga pamiątkowa. Kongres Notariuszy RP*, Warszawa 1993; S. Sołtyński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych*, t. 1, *Przepisy ogólne. Spółki osobowe. Komentarz do art. 1–150*, Warszawa 2012; P. Stec, *Kodeks cywilny – między dekodyfikacją a rekodyfikacją* [w:] *50 lat kodeksu cywilnego. Perspektywy rekodyfikacji*, red. P. Stec, M. Załucki, Warszawa 2015; *System Prawa Handlowego*, t. 1, *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, Warszawa 2009; *System Prawa Prywatnego*, t. 1, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2012; D. Szostek, *Quo vadis? Pięćdziesiąt lat kodeksu cywilnego* [w:] *50 lat kodeksu cywil-*

nego. *Perspektywy rekodyfikacji*, red. P. Stec, M. Załucki, Warszawa 2015; A.W. Wiśniewski, *Stan prywatnego prawa gospodarczego a optymalna wizja kodeksu cywilnego – zagadnienia podmiotowe*, PPH 2008/6; *Zasady ogólne prawa wspólnotowego*, red. C. Mik, Toruń 2007; C. Żuławska, *Zasady prawa gospodarczego prywatnego*, Warszawa 2007.

1. Pojęcie prawa handlowego

- 1 Najogólniej rzecz ujmując, **prawo handlowe – zwane zamiennie prawem gospodarczym prywatnym – to tradycyjny zespół norm prawa prywatnego, który dotyczy ustroju prawnego przedsiębiorców i stosunków prawnych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej.**

W doktrynie sformułowano wiele różnych definicji prawa handlowego, których treści mieszczą się we wskazanym powyżej zakresie. Poniżej przedstawiono (w kolejności alfabetycznej) definicje prawa handlowego sformułowane przez autorów polskich podręczników i opracowań systemowych z zakresu prawa handlowego.

Według K. Bilewskiej i A. Chłopeckiego prawo handlowe nie jest jednorodną dyscypliną, lecz zespołem różnych norm, które odnoszą się do przedsiębiorców. Określa je kompleks różnorodnych norm, które łączy w zasadzie aspekt podmiotowy – związek z działalnością przedsiębiorców¹. Z kolei J. Ciszewski wskazuje, iż prawo handlowe należy określić jako prawo cywilne stosunków gospodarczych. Określa je jako dyscyplinę badawczą i dydaktyczną prawa cywilnego, która wyróżnia się profesjonalizmem działalności². A. Doliwa prawo handlowe określa jako prawo gospodarcze prywatne, które definiuje zespół norm prawnych regulujących za pomocą metody cywilnoprawnej stosunki społeczne polegające na aktach wymiany dóbr i świadczenia usług, które to akty dokonywane są przez przedsiębiorców lub między przedsiębiorcami³. B. Gnela klasyfikuje prawo handlowe w wąskim i szerokim znaczeniu. Prawo handlowe w szerokim znaczeniu jest zespołem norm należących do prawa cywilnego, regulujących status prawny przedsiębiorców oraz czynności handlowe, w których co najmniej jedną stroną jest przedsiębiorca. Prawo handlowe w znaczeniu wąskim to przepisy cywilnoprawne dotyczące statusu prawnego przedsiębiorców i zachodzących między nimi stosunków prywatnoprawnych, wynikających w szczególności z umów obustronnie profesjonalnych⁴.

- 2 Z kolei W. Katner silnie eksponuje określenie „prawo gospodarcze i handlowe”, które definiuje jako dział prawa cywilnego dotyczący powstania,

¹ K. Bilewska [w:] *Prawo handlowe*, red. K. Bilewska, A. Chłopecki, Warszawa 2020, s. 1.

² J. Ciszewski [w:] *Polskie prawo handlowe*, red. J. Ciszewski, Warszawa 2015, s. 27.

³ A. Doliwa [w:] *Prawo gospodarcze prywatne*, red. M. Stec, T. Mróz, Warszawa 2018, s. 6.

⁴ B. Gnela [w:] *Prawo handlowe dla ekonomistów*, red. B. Gnela, Warszawa 2019, s. 17.

funkcjonowania i ustania przedsiębiorców oraz wykonywania przez nich czynności i działań prawnych w obrocie gospodarczym. Określenie to dotyczy zwłaszcza spółek handlowych i innych przedsiębiorców, włącznie z ich upadłością, oraz umów w działalności gospodarczej, w tym w prawie papierów wartościowych i instrumentów finansowych oraz w prawie własności przemysłowej i ochrony konkurencji⁵. Natomiast A. Kidyba prawo handlowe definiuje jako prawo regulujące organizację przedsiębiorców i dokonywanych między nimi czynności handlowych (prawo handlowe *sensu stricto*). Jednocześnie wskazuje prawo handlowe *sensu largo*, które tworzą wyspecjalizowane dyscypliny prawa handlowego⁶. Z kolei według K. Kruczałaka prawo handlowe jest zespołem norm z natury rzeczy należących przede wszystkim do dziedziny prawa cywilnego (prywatnego)⁷. Z. Radwański i M. Safjan, charakteryzując prawo handlowe, wskazują, iż podejście badawcze nie może ograniczać się do instytucji prywatnoprawnych i powinno obejmować kompleksowo najważniejsze instytucje obrotu gospodarczego, także i te, które są wręcz przynależne do prawa publicznego albo znajdują się na styku obu podsystemów⁸. Według J. Okolskiego i D. Opalskiej celowe jest operowanie pojęciem prawa handlowego, pomimo że nie jest ono oderwane od prawa cywilnego. Wskazują tu na istnienie istotnych różnic pomiędzy podmiotami profesjonalnymi a innymi uczestnikami życia gospodarczego (system subiektywny) bądź specyfiki tzw. czynności handlowych (system obiektywny)⁹.

Z kolei S. Włodyka utożsamia prawo handlowe z prawem gospodarczym prywatnym, 3
którym jest zespół norm prawa prywatnego regulujących organizację (ustroj prawny) przedsiębiorców i ich przedsiębiorstw oraz ich działalność prowadzoną w związku z działalnością gospodarczą przedsiębiorstwa¹⁰.

Prawo handlowe swoim zakresem obejmuje:

- 1) przepisy odnoszące się do organizacji (ustroju prawnego) przedsiębiorców i ich przedsiębiorstw;
- 2) działalność rzeczonych przedsiębiorców wykonywaną w związku z działalnością gospodarczą ich przedsiębiorstwa. Do tej grupy zaliczyć należy także tzw. czynności handlowe – czynności prawne dokonywane w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą¹¹.

⁵ W.J. Katner [w:] *Prawo gospodarcze i handlowe*, red. W.J. Katner, Warszawa 2020, s. 47.

⁶ A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2021, s. 2.

⁷ K. Kruczałak, *Prawo handlowe. Zarys wykładu*, Warszawa 2008, s. 25.

⁸ Z. Radwański, M. Safjan [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2012, s. 61.

⁹ J. Okolski, D. Opalska [w:] *Prawo handlowe*, red. J. Okolski, M. Modrzejewska, Warszawa 2012, s. 40.

¹⁰ S. Włodyka [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, Warszawa 2009, s. 41–42.

¹¹ S. Włodyka [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 41.

Opierając się na powyższych kryteriach, możemy wyróżnić dwie kategorie prawa handlowego:

- 1) kategorię prawa handlowego podmiotowego (przedsiębiorca) oraz
- 2) kategorię prawa handlowego przedmiotowego (czynności handlowe)¹².

Wyróżnienie pierwszej z tych grup wywoływało niegdyś pewne dyskusje, jednak obecnie – ze względu na fakt, iż ustawodawca posługuje się definicją przedsiębiorcy, kwestia ta wydaje się oczywista. W okresie międzywojennym posługiwano się pojęciem kupca, w okresie PRL – pojęciami jednostki gospodarki społecznej i nie-społecznej, a w ustawie z 23.12.1988 r. o działalności gospodarczej – pojęciem podmiotu gospodarczego. Tak pojmowane prawo handlowe w centrum zainteresowania sytuuje właśnie przedsiębiorcę. W rezultacie przedmiotem prawa handlowego jest grupa przepisów lub norm, wpływających na sytuację prawną przedsiębiorcy (oraz czynności z jego udziałem) i przedsiębiorstwa. Wynika to z konstrukcji systemu prawnego w Polsce, który do przedsiębiorcy kieruje normy¹³.

- 5 Wobec powyższego najważniejszą dla prawa handlowego definicją jest aktualnie **definicja przedsiębiorcy**, określona w art. 43¹ k.c. Zgodnie z tym przepisem przedsiębiorca to osoba fizyczna, osoba prawna oraz jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową. W polskim systemie prawnym funkcjonują również inne definicje przedsiębiorcy¹⁴. Można tutaj wymienić chociażby art. 4 ust. 1 p.p., art. 3 ust. 1 pkt 3 p.w.p. czy art. 2 u.z.n.k.¹⁵ Kwestia ta zostanie szerzej omówiona w dalszej części niniejszego opracowania.

Prawo handlowe jest bardzo różnorodną dyscypliną, obejmującą swoim zakresem normy różnego rodzaju. Wspólnym mianownikiem tych norm jest tożsamość podmiotowa – związek z działalnością przedsiębiorców. W tej grupie wyróżnić należy przepisy odnoszące się do ustroju przedsiębiorców (np. przepisy dotyczące prokury lub firmy) oraz czynności podejmowanych przez przedsiębiorców, a ponadto reguły wspólnego uczestnictwa w obrocie¹⁶.

- 6 **Czynności handlowe** w prawie handlowym należy rozumieć jako czynności prawne przedsiębiorcy, podejmowane przez niego w zakresie wykonywanej działalności gospodarczej. W tym miejscu warto odnieść się do definicji czynności handlowych, która określona była w art. 498 § 1 k.h. Stosownie do tego przepisu czynnościami handlowymi były czynności prawne dokonywane przez kupca w związku z prowadzeniem przez niego przedsiębiorstwa. Unormowanie zawarte w art. 498 § 2 k.h.

¹² Zob. J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 25.

¹³ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 4.

¹⁴ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 4.

¹⁵ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 30–31.

¹⁶ K. Bilewska [w:] *Prawo...*, red. K. Bilewska, A. Chłopecki, s. 1.

wprowadzało z kolei domniemanie prawne, zgodnie z którym każda czynność prawna kupca była uznawana za czynność handlową. Do uznania danej czynności prawnej za czynność handlową konieczne było zatem jedynie wykazanie, iż czynności dokonał podmiot, który można było uznać za kupca¹⁷.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, iż można wymienić następujące cechy pojęcia prawa handlowego (prawa gospodarczego prywatnego):

- 1) jest to zbiór norm prawnych o charakterze prywatnoprawnym;
- 2) adresatem norm prawnych są przedsiębiorcy;
- 3) przedmiotem prawa handlowego są unormowania odnoszące się do przedsiębiorców:
 - a) organizacji przedsiębiorców,
 - b) czynności podejmowanych przez przedsiębiorców – zarówno jednostronnych, jak i wielostronnych¹⁸.

Zupełnie odmienną dyscypliną od prawa handlowego (prawa gospodarczego prywatnego) jest publiczne prawo gospodarcze, które należy do prawa publicznego. Normy prawa publicznego cechuje to, że odnoszą się do interesu publicznego. Ponadto prawo publiczne posługuje się metodą administracyjnoprawną, polegającą na zasadzie władztwa i podporządkowania do kształtowania przez państwo stosunków gospodarczych – w przeciwieństwie do prawa prywatnego, które oparte jest na metodzie cywilistycznej, polegającej na zrównaniu pozycji stron stosunku prawnego pod względem prawnym. Niekiedy jednak ustawy, których przedmiot regulacji odpowiada definicji prawa handlowego (prawa gospodarczego prywatnego), zawierają również poszczególne normy prawa publicznego (np. przepisy dotyczące ochrony konkurencji)¹⁹. Kontrowersje wzbudza możliwość zaliczenia do publicznego prawa gospodarczego stosunków przedsiębiorców z państwem. Wydaje się, że mimo wszystko nie ma do tego podstaw. Oczywiście nie można podważać relacji między państwem a uczestnikami obrotu, ale w erze wolnego rynku powinno to mieć jedynie charakter uzupełniający²⁰.

Kolejnym – po kryterium interesów (publicznych lub prywatnych) oraz kryterium metody regulacji – elementem pozwalającym na odróżnienie prawa gospodarczego prywatnego od publicznego jest kwestia stron stosunku prawnego. W tym zakresie konieczne jest ustalenie, czy wśród stron znajduje się organ państwowy. Prawo handlowe (prawo gospodarcze prywatne) co do zasady nie obejmuje swoim zakresem stosunków, których jedną ze stron jest organ publiczny²¹.

¹⁷ Zob. J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 25.

¹⁸ S. Włodyka [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 41.

¹⁹ K. Bilewska [w:] *Prawo...*, red. K. Bilewska, A. Chłopecki, s. 1–2.

²⁰ Zob. A. Kidyba, *Prawo...*, s. 5.

²¹ K. Bilewska [w:] *Prawo...*, red. K. Bilewska, A. Chłopecki, s. 1–2.

Prawo handlowe jest grupą norm prawnych, której nie powinno się jednak określać jako działu prawa cywilnego, taki jak prawo rzeczowe, prawo zobowiązań czy prawo spadkowe²². Obecnie zauważalna jest skłonność do zmniejszenia wagi normatywnej odmienności prawa cywilnego i handlowego wobec postępującej regulacji obrotu gospodarczego w sposób jednolity²³. Trafniejsze wydaje się określenie prawa handlowego jako części prawa cywilnego, wydzielonej wobec swoich charakterystycznych cech – w formie odrębnej dyscypliny – z ogółu działów prawa cywilnego, stanowiącej odrębną dyscyplinę badawczą i dydaktyczną. W związku z powyższym prawo handlowe bywa określane jako prawo cywilne stosunków gospodarczych. Z tych przyczyn do prawa handlowego zalicza się normy prawne należące do wielu działów prawa cywilnego²⁴.

Stosunki prawne pomiędzy podmiotami obrotu gospodarczego są aktualnie bardzo odmiennie uregulowane w poszczególnych państwach. Dominująca wydaje się koncepcja dualistyczna regulacji stosunków majątkowych, zgodnie z którą podlegają one zarówno prawu cywilnemu, jak i handlowemu (np. we Francji lub w Niemczech). Inaczej jest w krajach anglosaskich, w których nie występuje podział na prawo cywilne i handlowe, a wszelkie stosunki gospodarczo-prawne uregulowane są w sposób jednolity²⁵.

- 8 Do cech charakterystycznych prawa handlowego jako dyscypliny badawczej i dydaktycznej należy zaliczyć:
- 1) profesjonalny charakter działalności – poza obrębem prawa handlowego pozostają kwestie związane z działalnością podmiotów, które nie są przedsiębiorcami;
 - 2) charakter masowy;
 - 3) prędkość realizacji transakcji dokonywanych przez podmioty prawa handlowego.

W związku z powyższym niektóre przepisy Kodeksu cywilnego, z założenia odnoszące się do stosunków pomiędzy podmiotami niebędącymi przedsiębiorcami, w niektórych przypadkach nie mogą być stosowane w odniesieniu do obrotu profesjonalnego (np. przepisy o nieważności czynności prawnych czy o wadach oświadczeń woli – do umowy spółki oraz uchwał organów kolegialnych spółek). Wynika to z faktu, że przedmiotem ochrony prawa handlowego jest pewność i bezpieczeństwo obrotu, w tym przede wszystkim interesy kontrahentów, o ile działają oni w dobrej wierze²⁶.

- 9 Zgodnie z ugruntowanym w polskiej doktrynie prawa cywilnego stanowiskiem prawo spółek handlowych stanowi jedynie wyodrębnioną ze względu na szczególny przed-

²² Zob. J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 26.

²³ J. Okolski, D. Opalska [w:] *Prawo...*, red. J. Okolski, M. Modrzejewska, s. 37.

²⁴ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 26.

²⁵ J. Okolski, D. Opalska [w:] *Prawo...*, red. J. Okolski, M. Modrzejewska, s. 37.

²⁶ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 25.

miot uregulowania część jednolitego prawa cywilnego²⁷. O tym, że prawo prywatne gospodarcze nie jest odrębną dziedziną prawa, lecz częścią prawa cywilnego, przesądza fakt, iż powstanie podmiotu prawa handlowego – przedsiębiorcy oraz podejmowanie przez niego działalności w obrocie gospodarczym to zdarzenia ze sfery prawa cywilnego²⁸. Potwierdzeniem tej koncepcji jest odesłanie zawarte w art. 2 k.s.h., zgodnie z którym w sprawach określonych w art. 1 § 1 k.s.h., o ile nie są one uregulowane w teże ustawie, stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego. Jeżeli natomiast jest to konieczne ze względu na właściwość (naturę) stosunku prawnego spółki handlowej, przepisy Kodeksu cywilnego stosuje się odpowiednio. Z przepisów art. 1 i 2 k.s.h. wynikają więc dwie zasady: jedności prawa cywilnego oraz ograniczonej autonomii prawa spółek handlowych w stosunku do prawa cywilnego²⁹.

Nie jest łatwo uchwycić konkretne kryteria, które mogą pomóc w odróżnieniu prawa cywilnego od prawa handlowego na płaszczyźnie ustawodawczej. Nie zmieniło tego wejście w życie Kodeksu spółek handlowych, który zastąpił Kodeks handlowy jako podstawowy zbiór norm prawa handlowego (wraz z wejściem w życie ustawy z 14.02.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 49, poz. 408) uległy uchyleniu pozostawione w mocy przez Kodeks spółek handlowych przepisy Kodeksu handlowego o firmie i prokurze – z tą więc chwilą Kodeks handlowy przestał obowiązywać)³⁰.

2. Źródła prawa handlowego

2.1. Przegląd źródeł

Do źródeł prawa handlowego zaliczamy przede wszystkim krajowe prawo stano- 10
wione, prawo międzynarodowe (w tym w szczególności prawo Unii Europejskiej),
prawo umowne, zwyczaje i prawo zwyczajowe. Istotną rolę odgrywają również judy-
katura oraz opinie doktryny, jednak nie można im przypisać statusu źródeł prawa³¹.

Podstawowymi źródłami prawa handlowego są źródła odnoszące się do ustroju
przedsiębiorców i czynności handlowych. Są to przede wszystkim następujące akty
prawne:

- 1) ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.);
- 2) ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.)³²;

²⁷ K. Bilewska [w:] *Prawo...*, red. K. Bilewska, A. Chłopecki, s. 1–2.

²⁸ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 33.

²⁹ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 25.

³⁰ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 25.

³¹ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 6.

³² J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 29.

- 3) przepisy ustaw szczególnych dotyczących działalności gospodarczych, takich jak:
- a) ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.) w zakresie regulacji mediacji i sądownictwa arbitrażowego,
 - b) ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 1520 ze zm.),
 - c) ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2022 r. poz. 2309),
 - d) ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2023 r. poz. 221),
 - e) ustawa z 6.03.2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 470),
 - f) ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. z 2022 r. poz. 541)³³,
 - g) ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2022 r. poz. 1500 ze zm.),
 - h) ustawa z 29.07.2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1983 ze zm.)³⁴,
 - i) ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 282),
 - j) ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo czekowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 462 ze zm.),
 - k) ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1683 ze zm.).

Inną grupą źródeł prawa handlowego, którą wyróżnia przedmiot regulacji, są akty prawne zawierające przepisy szczegółowo normujące stosunki konkretnych obszarów prawa handlowego³⁵. Do źródeł tych możemy zaliczyć przede wszystkim takie akty prawne, jak:

- 1) ustawa z 22.03.1989 r. o rzemiośle (Dz.U. z 2020 r. poz. 2159 ze zm.)³⁶;
- 2) ustawa z 25.09.1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1317 ze zm.);
- 3) ustawa z 30.08.1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników (Dz.U. z 2022 r. poz. 318 ze zm.);
- 4) ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2021 r. poz. 648 ze zm.);
- 5) ustawa z 22.07.2006 r. o spółdzielni europejskiej (Dz.U. z 2018 r. poz. 2043 ze zm.);
- 6) ustawa z 6.04.1984 r. o fundacjach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2167);
- 7) ustawa z 7.04.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2261);
- 8) ustawa z 30.04.2010 r. o instytutach badawczych (Dz.U. z 2022 r. poz. 498);
- 9) ustawa z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2283);
- 10) ustawa z 30.05.1989 r. o izbach gospodarczych (Dz.U. z 2019 r. poz. 579);

³³ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 6–7.

³⁴ K. Bilewska [w:] *Prawo...*, red. K. Bilewska, A. Chłopecki, s. 3.

³⁵ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 38.

³⁶ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 6–7.

- 11) ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 2324);
- 12) ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2018 r. poz. 2175 ze zm.);
- 13) ustawa z 3.07.2002 r. – Prawo lotnicze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1235 ze zm.);
- 14) ustawa z 15.11.1984 r. – Prawo przewozowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 8);
- 15) ustawa z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2021 r. poz. 275 ze zm.)³⁷;
- 16) ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2022 r. poz. 1233);
- 17) ustawa z 9.04.2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2057 ze zm.);
- 18) ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 324 ze zm.);
- 19) ustawa z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. z 2020 r. poz. 287 ze zm.).

Można przypuszczać, iż wyżej wskazana grupa przepisów będzie z czasem się powiększała – wraz z postępującymi zmianami społeczno-gospodarczymi³⁸.

2.2. Zwyczaje handlowe i prawo zwyczajowe

 Do źródeł prawa normującego czynności handlowe należą również zwyczaje, które mają największe znaczenie przede wszystkim w stosunkach międzynarodowych ze względu na fakt, iż są tam utrwalone i często odwołują się do nich instrukcje czy rekomendacje dotyczące zawierania umów, wydawane przez organizacje międzynarodowe. Kwestia ta zostanie szerzej omówiona w dalszej części niniejszego opracowania³⁹. Zwyczaj to utrwalony w danej zbiorowości, miejscu i czasie sposób zachowania podmiotów obrotu, który może stanowić źródło prawa tylko wtedy, gdy przepis wyraźnie odsyła do zachowań zgodnych z utrwalonym wzorcem i zostanie wykazane, iż istnieje wzorzec, który można przypisać do podjętych w danym stanie faktycznym działań. Zwyczaje stanowiące źródło prawa handlowego powstają w wyniku wielokrotnego powtarzania działań kupców. Prawo zwyczajowe, odmiennie niż zwyczaje, nie może stać się źródłem prawa w systemie prawa stanowionego⁴⁰. Zwyczaje w prawie handlowym obrazują powszechnie akceptowane sposoby podejmowania działań kupieckich i wskazują na pożądaną w środowisku formę relacji pomiędzy przedsiębiorcami. Są one o tyle istotne, że mogą być wykorzystywane jako kryteria ocenne przy stosowaniu danej instytucji prawnej⁴¹. W polskim systemie prawnym zwyczaj sam w sobie nie ma przymiotu źródła prawa, ale istnieje duża grupa prze-

³⁷ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 6–7.

³⁸ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 38.

³⁹ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 31.

⁴⁰ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 40.

⁴¹ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 31.

pisów odwołujących się do zwyczaju, np. art. 56, 65 § 1 lub art. 354 k.c. Niekiedy też zwyczaj okazuje się na tyle istotny, że determinuje podjęcie działań legislacyjnych⁴².

W prawie międzynarodowym zwyczaj często są spisywane i ujednolicane przez powołane w tym celu organizacje. Taką funkcję pełni m.in. Międzynarodowa Izba Handlowa (ICC) – głównie w zakresie zwyczajów bankowych. Warto jednak podkreślić, że sam fakt spisania zwyczajów i zamieszczenia ich w określonym zbiorze nie powoduje, iż nabierają one większej doniosłości prawnej – zbiory te mają na celu uproszczenie procesów wykładni i odtwarzania treści stosunków prawnych⁴³.

- 12 Do źródeł prawa handlowego zalicza się również prawo umowne (*lex contractus*). Są to przede wszystkim tzw. wzorce umowne, a zatem zbiory jednostronnie ustalanych, z góry narzucanych zapisów, które są przedstawiane przed zawarciem umowy, np. w postaci regulaminów, formularzy itp. Obecnie takie wzorce może wydawać każdy uczestnik obrotu gospodarczego. W poprzednim stanie prawnym mogły tego dokonywać jedynie te grupy, które zostały do tego upoważnione mocą przepisów rangi ustawowej⁴⁴. Wzorce umowne funkcjonują w obrocie przede wszystkim na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego (art. 385 k.c.). W odniesieniu do poszczególnych przedmiotów działalności możliwość wydawania wzorców została dodatkowo uregulowana w innych ustawach, np. w ustawie z 22.05.2003 r. o działalności ubezpieczeniowej⁴⁵.

2.3. Prawo międzynarodowe i Unii Europejskiej

- 13 Źródłami prawa handlowego są również zawarte przez Polskę umowy międzynarodowe, o ile odpowiadają przesłankom określonym w Konstytucji RP. Zgodnie z art. 87 ust. 1 i art. 91 ust. 1 Konstytucji RP do tych przesłanek należy: ratyfikowanie umowy międzynarodowej oraz ogłoszenie jej w przewidzianym trybie. Po spełnieniu powyższych warunków umowę międzynarodową można uznać za powszechne źródło prawa RP. Co do zasady ratyfikowana umowa międzynarodowa może być stosowana bezpośrednio.

W ramach prawa międzynarodowego należy wskazać m.in. na Konwencję paryską o ochronie własności przemysłowej sporządzoną w Paryżu 20.03.1883 r., Konwencję Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów sporządzoną w Wiedniu 11.04.1980 r. (tzw. konwencja wiedeńska), czy konwencje otawskie UNIDROIT, dotyczące leasingu międzynarodowego i faktoringu z 1988 r.⁴⁶

⁴² A. Kidyba, *Prawo...*, s. 8.

⁴³ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 31.

⁴⁴ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 7.

⁴⁵ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 30.

⁴⁶ Podobnie W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 36–37.

Od 1.05.2004 r. szczególne znaczenie w zakresie prawa międzynarodowego mają przepisy prawa Unii Europejskiej. Rozróżniamy przy tym tzw. prawo pierwotne Unii Europejskiej, tj. część prawa międzynarodowego, która dała początek Unii Europejskiej w obecnym kształcie i ustanowiła ramy porządku prawnego Wspólnoty. Do prawa pierwotnego Unii Europejskiej zalicza się Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Traktat o Unii Europejskiej oraz Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej. Powołane normy stanowią fundamenty funkcjonowania Unii Europejskiej⁴⁷.

Prawo Unii Europejskiej w hierarchii źródeł prawa polskiego może zajmować różne 14
miejsce – w zależności od tego, czy – stosownie do art. 89 Konstytucji RP – ratyfikacja danej umowy jest podejmowana w drodze ustawy, umowa międzynarodowa będzie zajmowała inne miejsce w hierarchii źródeł prawa krajowego. W przypadku gdy dochodzi do kolizji umowy międzynarodowej z ustawą, stosuje się następujące zasady:

- 1) jeżeli wymagana jest zgoda na ratyfikację w formie ustawy – wtedy umowa międzynarodowa ma pierwszeństwo przed ustawą (art. 91 ust. 2 Konstytucji RP);
- 2) jeżeli zgoda Parlamentu Europejskiego w formie ustawy nie jest konieczna – wtedy pierwszeństwo ma ustawa (*argumentum a contrario* z art. 91 ust. 2 Konstytucji RP)⁴⁸.

Drugą grupą źródeł prawa wspólnotowego w zakresie prawa handlowego jest prawo wtórne Unii Europejskiej. Wyróżniamy następujące formy prawa wtórnego Unii Europejskiej:

- 1) **rozporządzenia** – rozporządzenia Rady Europejskiej: „Rozporządzenie ma zasięg ogólny. Wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich Państwach Członkowskich” (art. 288 TFUE);
- 2) **dyrektywy**, wydawane przez Parlament Europejski, Radę Europejską i Komisję Europejską. Wiążą one państwa członkowskie, wymagają jednak implementacji do wewnętrznego systemu prawnego: wiążą w odniesieniu do rezultatu, który ma być osiągnięty, pozostawiają jednak organom krajowym swobodę wyboru formy i środków (art. 288 zdanie trzecie TFUE);
- 3) **inne formy**⁴⁹.

Pierwotnie – od 1957 r., tj. od daty powołania Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej – zakładano, iż Wspólnoty Europejskie będą zrzeszały państwa członkowskie w celu zwiększania ich sił gospodarczych poprzez ujednolicanie prawa gospodarczego publicznego i co do zasady ten cel został osiągnięty. W późniejszym okresie położono nacisk również na zunifikowanie prawa handlowego prywatnego. Taka ingerencja podyktowana była koniecznością zharmonizowania indywidualnych stosunków

⁴⁷ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 8.

⁴⁸ Podobnie J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 29.

⁴⁹ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 8.

między przedsiębiorcami poprzez ujednolicenie zasad ich nawiązywania, realizacji, rozwiązywania itp. Wydano stosunkowo niewiele rozporządzeń z zakresu prawa gospodarczego prywatnego, np. rozporządzenie Rady (EWG) nr 2137/85 z 25.07.1985 r. w sprawie europejskiego ugrupowania interesów gospodarczych (EUIG), rozporządzenie Rady (WE) nr 2157/2001 z 8.10.2001 r. w sprawie statutu spółki europejskiej (SE) czy rozporządzenie Rady (WE) nr 1435/2003 z 22.07.2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej (SCE)⁵⁰.

- 15 Podstawowym źródłem prawa Unii Europejskiej w zakresie umów handlowych są dyrektywy. Rzeczone akty wymagają wdrożenia do porządku prawnego państwa członkowskiego – tzw. implementacji. Proces ten polega na wprowadzeniu do prawa krajowego stosownych przepisów, które będą transponowały normy wynikające z danego rozporządzenia. Implementacja jest niezbędna do nadania dyrektywie mocy obowiązującej w stosunkach wewnętrznych. Należy przy tym zaznaczyć, że najistotniejszą rolę w systemie unijnego prawa handlowego odgrywa prawo spółek.

Innymi źródłami wspólnotowego prawa handlowego są decyzje (art. 288 TFUE). Decyzje są aktami skierowanymi do konkretnych adresatów w indywidualnych sprawach, nie zawierają norm *in abstracto*. Bywają porównywane, zresztą słusznie, do aktów administracyjnych. Decyzje są stosowane bezpośrednio⁵¹.

- 16 Omawiając źródła prawa wspólnotowego, nie można pominąć roli orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości (poprzednio Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości) z siedzibą w Luksemburgu. Przede wszystkim należy wskazać, iż Trybunał Sprawiedliwości wydaje wiążące dla państw członkowskich orzeczenia w zakresie wykładni prawa wspólnotowego. Sądy krajowe wysyłają do Trybunału Sprawiedliwości pytania prejudycjalne dotyczące interpretacji przepisów, zwłaszcza w kontekście postanowień traktatów założycielskich. Z założenia rzeczona interpretacja powinna dotyczyć sfery gospodarczej, albowiem ta dziedzina od początku była w centrum zainteresowania przy tworzeniu wspólnot europejskich.

Od wymienionych wiążących aktów prawnych należy odróżnić nieposiadające mocy wiążącej akty prawa pochodnego w postaci zaleceń (rekomendacji) i opinii (art. 288 TFUE), które są wydawane przez różne organy Unii Europejskiej – zarówno Komisję Europejską, jak i Parlament Europejski czy Radę Europejską. Adresatami zaleceń są głównie państwa członkowskie, choć niekiedy zdarza się, że również adresaci indywidualni. Poprzez zalecenia i opinie organy Unii Europejskiej wyrażają swoje stanowisko w konkretnej sprawie, podpierając się własnym autorytetem. Ponadto można jeszcze wskazać dokumenty konsultacyjne (*greenpapers*), w których przedstawiona jest całościowa ocena obowiązujących regulacji i jednocześnie postulowane

⁵⁰ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 35.

⁵¹ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 33.

kierunki zmian. Podobny charakter mają komunikaty Komisji Europejskiej, jednak obejmują one znacznie węższy zakres⁵².

3. Zakres przedmiotowy prawa handlowego

3.1. Zagadnienia ogólne

Badacze prawa handlowego nieustannie spierają się o zakres tej gałęzi prawa. Nie 17
wzbudza jednak kontrowersji fakt, iż główną rolę odgrywają dwa zagadnienia: prawo spółek handlowych oraz czynności handlowe⁵³. Nie można pomijać również ustroju prawnego innych przedsiębiorców.

Zgodnie z podstawowym, utrwalonym podziałem koncepcji prawa handlowego wyróżnia się prawo handlowe *sensu stricto* oraz prawo handlowe *sensu largo*. Możemy dojść do wniosku, że w obrębie prawa handlowego *sensu stricto* znajduje się:

- 1) problematyka organizacji przedsiębiorców;
- 2) prawo ogólne umów handlowych, dotyczące nadrzędnych zasad regulujących umowy z zakresu obrotu gospodarczego;
- 3) prawo szczegółowe umów handlowych, regulujące konkretne typy skodyfikowanych umów⁵⁴.

Natomiast do prawa handlowego *sensu largo*, poza wyżej wymienionymi, powinno zaliczać się wyspecjalizowane dyscypliny uzupełniające, np. prawo własności przemysłowej, prawo papierów wartościowych i instrumentów finansowych oraz prawo upadłościowe i restrukturyzacyjne oraz pozasądowe metody rozwiązywania sporów gospodarczych. Prawo handlowe *sensu largo* obejmuje całość prywatnoprawnych kwestii związanych z prowadzoną przez przedsiębiorcę działalnością gospodarczą⁵⁵.

3.2. Prawo spółek handlowych jako część prawa handlowego

Prawo spółek handlowych to zespół norm prawnych dotyczących powstawania, orga- 18
nizacji, rozwiązywania, przekształcania oraz łączenia i podziału spółek handlowych. W tym miejscu należy przypomnieć, iż zasadniczo do spółek handlowych zalicza się następujące spółki unormowane w Kodeksie spółek handlowych: jawne, partnerskie, komandytowe, komandytowo-akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, a także akcyjne. Niektóre kwestie dotyczące funkcjonowania spółek handlowych zostały

⁵² Podobnie A. Kidyba, *Prawo...*, s. 10.

⁵³ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 32–33.

⁵⁴ S. Włodyka [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 31.

⁵⁵ S. Włodyka [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 32.

unormowane również w innych ustawach. Należy tutaj wymienić przede wszystkim ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym, w której zostało uregulowane postępowanie rejestrowe. Natomiast w Kodeksie cywilnym znajdziemy regulacje dotyczące m.in. firmy lub prokury (szerzej na ten temat w kolejnym podrozdziale)⁵⁶.

3.3. Czynności prawne w obrocie handlowym

- 19 Poszukując definicji czynności handlowych, należy odnieść się do Kodeksu handlowego z 1934 r. Zgodnie z tym aktem prawnym czynnością handlową była czynność podejmowana przez kupca. Obecnie można więc zdefiniować czynności handlowe jako czynności wykonywane przez przedsiębiorcę⁵⁷.

Według W. Katnera czynności handlowe to „zbiorcza nazwa dla obrotu gospodarczego, zwłaszcza dla prawa umów, w których stroną lub stronami są przedsiębiorcy, a więc spoza tzw. obrotu powszechnego, omawianego w ramach klasycznego prawa zobowiązań. Są wśród nich umowy nazwane (np. sprzedaż handlowa, agencja, leasing, przewóz towarów, spedycja, skład, umowy inwestycyjne w budownictwie, ubezpieczenia gospodarcze) oraz umowy nienazwane (np. franchising, faktoring, outsourcing). Zostały także omówione kwestie ogólniejsze: sposoby zawierania umów przez przedsiębiorców, w tym drogą elektroniczną, a także przez posłużenie się listem intencyjnym i pośrednictwem giełdy towarowej. Ponadto opisano wykonywanie umów w gospodarce, odpowiedzialność za niedochowanie staranności zawodowej, kary umowne i sposoby zabezpieczenia wiarygodności (osobiste, rzeczowe, wekslowe, gwarancja bankowa)”⁵⁸.

Pojęcie czynności handlowej służy wyodrębnieniu tej grupy jako czynności dotyczących obrotu profesjonalnego spośród wszystkich czynności prywatnoprawnych. Dzięki temu możliwe jest kreowanie specyficznych zasad, mających zastosowanie tylko do czynności tego rodzaju. Ponadto wyodrębnione czynności handlowe mogą stanowić osobny przedmiot badań, w związku z czym należy też odnotować, że wydzielenie czynności handlowych realizuje cele naukowe. Nie może przy tym umknąć uwadze dyrektywa jedności prawa cywilnego, która rządzi obecnym prawem prywatnym w Polsce. Zgodnie z rzeczoną dyrektywą czynności handlowe mogą być jedynie wyróżnionym rodzajem czynności cywilnoprawnych, nigdy natomiast nie można ich przeciwstawiać czynnościom cywilnoprawnym⁵⁹. Kierując się kryterium podmiotowo-przedmiotowym, definiującym pojęcie prawa handlowego, można dojść do wniosku, że wydzielenie umów handlowych ma podstawę *de lege lata*⁶⁰.

⁵⁶ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 32.

⁵⁷ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 44.

⁵⁸ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 27.

⁵⁹ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 33.

⁶⁰ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 5.

W obecnym polskim porządku prawnym czynności handlowe nie zostały zdefiniowane, wobec czego wydzielenia tej grupy czynności nie da się opierać na konkretnych metodach badawczych. Stosunki prawne w obrocie gospodarczym kreowane są w wyniku:

- 1) zawierania umów, których co najmniej jedną ze stron jest przedsiębiorca. Mamy tu zatem do czynienia z umowami zawieranymi przez przedsiębiorcę z przedsiębiorcą lub z innym uczestnikiem obrotu – z osobami fizycznymi, osobami prawnymi (art. 1 k.c.) czy też jednostkami prawnymi nieposiadającymi osobowości prawnej (art. 33¹ k.c.);
- 2) czynu niedozwolonego poprzez wyrządzenie szkody i powstania odpowiedzialności odszkodowawczej (art. 415 i n. k.c.);
- 3) bezpodstawnego wzbogacenia (art. 405 i n. k.c.);
- 4) wydania aktu administracyjnego wywierającego wpływ na prawa i obowiązki stron w zakresie prawa gospodarczego⁶¹.

Specyfika czynności handlowych wymaga również szczególnych, odrębnych unormowań określonych obszarów obrotu gospodarczego⁶². W szczególności należy tutaj wymienić następujące instytucje unormowane w Kodeksie cywilnym:

- 1) „przedsiębiorstwo” jako przedmiot czynności prawnej, w tym czynności handlowej (np. art. 55¹, 55², 55³ i 75¹ k.c.);
- 2) „przedsiębiorcę” jako podmiot czynności prawnej, w tym czynności handlowej, np. art. 43¹, 66¹, 66² k.c.;
- 3) „podmioty prowadzące przedsiębiorstwo” (np. art. 55⁴ k.c.) oraz „stosunki między przedsiębiorcami”, np. art. 68¹, 77¹, 66¹ § 4, art. 66² k.c.;
- 4) „osoby prowadzące działalność gospodarczą”, np. art. 118 k.c.;
- 5) określone czynności prawne, które zgodnie z Kodeksem są wykonywane „w zakresie działalności przedsiębiorstwa”, np. sprzedaż na raty, umowa przewozu, umowa komisju;
- 6) określone typy umów handlowych, które ze względu na ich *essentialia negotii* mają zastosowanie jedynie w obrocie profesjonalnym lub półprofesjonalnym, np. umowa kontraktacji, umowa o roboty budowlane czy umowa dostawy⁶³.

Według J. Ciszewskiego przy definiowaniu czynności handlowych powinno się odwoływać do wskazanych powyżej przepisów, w których jako punkt odniesienia pojawiają się trzy elementy, a mianowicie: **przedsiębiorca, przedsiębiorstwo oraz działalność gospodarcza**. Dlatego za w pełni uzasadnione należy uznać definicje czynności handlowej odwołujące się do sformułowania art. 498 § 1 k.h., uwzględniające jednak obecne sformułowanie Kodeksu cywilnego – „jako czynności prawnych przedsiębiorcy, związanych z prowadzeniem jego przedsiębiorstwa”⁶⁴.

⁶¹ Podobnie W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 27.

⁶² A. Kidyba, *Prawo...*, s. 5.

⁶³ Zob. J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 33.

⁶⁴ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 33.

3.4. Pojęcie przedsiębiorcy

- 22 W polskim systemie prawnym istnieje wiele definicji przedsiębiorcy, jednak z punktu widzenia prawa handlowego najdonioślejsze znaczenie ma definicja zawarta w Kodeksie cywilnym, a mianowicie w art. 43¹ k.c., zgodnie z którym przedsiębiorca to osoba fizyczna, osoba prawna oraz tzw. ułomna osoba prawna, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową. Jeżeli chodzi o kryterium podmiotowe, należy zatem wskazać, iż przedsiębiorcą może być każdy podmiot, któremu przysługuje zdolność do czynności prawnych. Natomiast w zakresie kryterium przedmiotowego definicji przedsiębiorcy należy odnieść się do przepisu art. 3 p.p., zgodnie z którym działalność gospodarcza to zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły. Nie budzi wątpliwości, iż w zakresie tak pojmowanej działalności gospodarczej znajduje się również działalność wykonywana w ramach tzw. wolnych zawodów, np. działalność adwokata, architekta, biegłego rewidenta itp.⁶⁵
- 23 Inna definicja przedsiębiorcy została zawarta w art. 4 ust. 1 p.p., który stanowi, iż przedsiębiorca to podmiot prawa, który wykonuje działalność gospodarczą. Nie wskazano przy tym wyróżników tej działalności, pozwalających na jej identyfikację. Zrezygnowano z przykładowych wyliczeń rodzajów takiej działalności, uznawszy, że nie spełniają one swojej roli i nie pomagają w rozpoznaniu działalności gospodarczej⁶⁶.

Przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym jest utożsamiane z materialnymi i niematerialnymi zasobami przedsiębiorcy. Przepis art. 55¹ k.c. zawiera katalog składników przedsiębiorstwa, jednak ma on charakter otwarty i do tej grupy można przypisać również inne składniki. Do najważniejszych składników przedsiębiorstwa należy zaliczyć:

- 1) oznaczenie indywidualizujące przedsiębiorstwo, czyli nazwę przedsiębiorstwa lub jego części;
- 2) własność nieruchomości lub ruchomości, w tym urządzeń, materiałów, towarów i wyrobów, a ponadto inne prawa rzeczowe do nieruchomości lub ruchomości;
- 3) prawa wynikające z umów najmu i dzierżawy nieruchomości lub ruchomości oraz prawa do korzystania z nieruchomości lub ruchomości wynikające z innych stosunków prawnych;
- 4) wierzytelności, prawa z papierów wartościowych i środki pieniężne⁶⁷;
- 5) prawa ochronne na wzory użytkowe (art. 94 ust. 2 p.w.p.)⁶⁸;

⁶⁵ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 13.

⁶⁶ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 60–61.

⁶⁷ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 33.

⁶⁸ S. Włodyka [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 32.

- 6) koncesje, licencje i zezwolenia. W tym zakresie należy wskazać, iż są to składniki, które są przyznawane w drodze decyzji administracyjnej, a takie w poprzednim stanie prawnym nie były zaliczane do składników przedsiębiorstwa;
- 7) patenty i inne prawa własności przemysłowej. Zalicza się do nich wynalazki, prawa ochronne na wzory użytkowe, prawo ochronne na znak towarowy, prawa z rejestracji: wzoru przemysłowego, oznaczenia geograficznego i topografii układu scalonego;
- 8) majątkowe prawa autorskie i majątkowe prawa pokrewne. Należy przy tym zwrócić uwagę, iż w zakres przedsiębiorstwa nie wchodzi prawa niemajątkowe⁶⁹;
- 9) tajemnice przedsiębiorstwa;
- 10) księgi i dokumenty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej⁷⁰.

Należy zwrócić uwagę, iż w Kodeksie cywilnym występuje określenie łączące cechy omawianych powyżej pojęć „przedsiębiorcy” i „przedsiębiorstwa” w postaci zwrotu „działalność gospodarcza”, którym posłużono się chociażby w art. 118 k.c. (przedawnienie). Na skutek powyższego interpretacja „działalności gospodarczej” wymaga odniesienia do pojęć „przedsiębiorcy” i „przedsiębiorstwa”. Co istotne, określenia tego nie użyto w regulacjach dotyczących jakiejkolwiek umowy nazwanej. Zwrot „działalność gospodarcza” pojawia się w przepisach prawa prywatnego zazwyczaj jako element uzupełniający definicje przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa, a jedynie sporadycznie występuje samodzielnie⁷¹.

4. Zasady prawa handlowego

4.1. Wprowadzenie

Według C. Żuławskiej zasady prawa to dyrektywy ze względu na podstawy aksjologiczne mające szczególne znaczenie dla całego porządku prawnego oraz dla poszczególnych dyscyplin, które wchodzi w skład tego porządku. Na tej podstawie wyodrębniane są:

- 1) zasady generalne – najczęściej mające swoje źródło w Konstytucji RP;
- 2) zasady gałęziowe – odnoszące się do konkretnych gałęzi prawa, np. prawa karnego;
- 3) zasady wyszczególnionych dziedzin prawa, składających się na daną gałąź prawa – takich dziedzin jak przykładowo: prawo zobowiązań lub prawo spółek⁷².

W związku z powyższym należy stwierdzić, że zasady prawa gospodarczego to podstawowe dyrektywy, które są fundamentem wszelkich regulacji obejmujących stosunki prawne z udziałem przedsiębiorców. Co oczywiste, dyrektywy te są kształ-

⁶⁹ Zob. W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 97–99.

⁷⁰ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 33.

⁷¹ S. Włodyka [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 28–29.

⁷² C. Żuławska [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 279.

towane w oparciu o zasady ogólne, na których zbudowany jest ustrój gospodarczy Polski. Nadzędne zasady prawa zazwyczaj wynikają bezpośrednio z obowiązujących przepisów, podczas gdy pozostałe zasady powstają przeważnie w wyniku procesów wykładni prawa⁷³. W Unii Europejskiej „ogólne zasady prawa wspólnotowego” są często klasyfikowane jako źródła prawa pierwotnego UE. Przeważający jest jednak pogląd, zgodnie z którym zasady prawa, jako dyrektywy wynikające z traktatów założycielskich, zajmują miejsce obok prawa pierwotnego i wtórnego, stanowiąc odrębne źródło prawa. Należy przy tym zwrócić uwagę, że znaczenie ogólnych zasad zostało podkreślone w art. 6 Traktatu o Unii Europejskiej sporządzonego w Maastricht 7.02.1992 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 ze zm.): „UE szanuje pr. podstawowe gwarantowane w Europejskiej Konwencji o ochronie Praw Człowieka i Podstaw Wolności (1950), a także wynikające ze wspólnych tradycji konstytucyjnych państw członkowskich jako ogólne zasady prawa wspólnotowego”⁷⁴.

Prawo z założenia powinno być nieodzownie związane z normami etycznymi. W przypadku prawa cywilnego zależność ta jest najbardziej widoczna w klauzuli nadużycia prawa podmiotowego, wyrażonej w art. 5 k.c. Zgodnie z tym przepisem nie zasługuje na ochronę prawną wykonywanie prawa, które jest sprzeczne z jego społeczno-gospodarczym przeznaczeniem lub z zasadami współżycia społecznego. Zasady prawa mają fundamentalne znaczenie właśnie ze względu na ich wymiar aksjologiczny. W konsekwencji zasady prawa oddziałują na procesy stosowania prawa w ten sposób, że zakazują naruszenia niesionych wartości⁷⁵. Poniżej zostaną omówione podstawowe zasady prawa handlowego.

4.2. Zasada wolności gospodarczej

- 25 Zasada wolności gospodarczej należy do naczelných zasad prawa handlowego. Wynika ona z art. 20 Konstytucji RP: „Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej”. Zasada ta została transponowana do Prawa przedsiębiorców („wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej jest wolne dla każdego na równych prawach” – art. 2 p.p.), a wcześniej do ustawy z 2.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. Natomiast w zakresie prawa zobowiązań tę zasadę wyraża art. 353¹ k.c., zgodnie z którym „Strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego”⁷⁶. Zasada

⁷³ A. Doliwa [w:] *Prawo...*, red. M. Stec, T. Mróz, s. 11.

⁷⁴ J. Maliszewska-Nienartowicz [w:] *Zasady ogólne prawa wspólnotowego*, red. C. Mik, Toruń 2007, s. 33.

⁷⁵ S. Włodyka [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 32.

⁷⁶ A. Doliwa [w:] *Prawo...*, red. M. Stec, T. Mróz, s. 11.

swobody umów ma szczególne znaczenie praktyczne w zakresie obrotu obustronnie profesjonalnego. Ze względu na równość podmiotów nie ma wówczas zasadniczo dodatkowej ochrony którejkolwiek ze stron, a relacje pomiędzy nimi kształtują się autonomicznie⁷⁷.

Gwałtowne przemiany dokonane w procesie transformacji ustrojowej RP oznaczały odstępianie od gospodarki planowej (zdominowanej przez „jednostki gospodarki uspołecznionej” w postaci przedsiębiorstw państwowych i spółdzielni), a w efekcie powrót do gospodarki wolnorynkowej, w której przeważają przedsiębiorstwa prywatne. Fundamentem takiej gospodarki jest zasada wolności gospodarczej, która przejawia się swobodą w podejmowaniu, prowadzeniu i zakończeniu działalności. Zasada wolności gospodarczej została wzmocniona przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej i dostosowaniem polskiego systemu gospodarczego do zasad wspólnotowych⁷⁸. Stosownie do art. 49 TFUE zasada swobody przedsiębiorczości umożliwia założenie działalności w dowolnym kraju należącym do Wspólnoty⁷⁹.

Konstytucja nie wyznacza zakresu wolności gospodarczej, lecz w judykaturze można znaleźć odwołania do takich praw i wolności konstytucyjnych, jak: prawo do własności, wolność wyboru zawodu, wolność konkurencji oraz równość obywateli wobec prawa⁸⁰.

Można wyróżnić wolność gospodarczą na gruncie:

- 1) prawa publicznego – rozumianą jako swoboda podjęcia i prowadzenia działalności bez potrzeby uzyskiwania akceptacji ze strony państwa;
- 2) prawa prywatnego – jako pojęcie tożsame z wolnością konkurencji, rozumianą jako sytuacja, w której każdy może przystąpić do rynku i konkurować z innymi podmiotami w nieskrępowany przez państwo sposób, oferując różnego rodzaju dobra i nie wywierając przy tym wpływu na samoczynne mechanizmy rynkowe.

Oczywiście istnieje wiele odstępstw od tak pojmowanej zasady wolności gospodarczej. Zostaną one jednak omówione w osobnym rozdziale.

4.3. Zasada równości przedsiębiorców

 Jednakowa sytuacja prawna przedsiębiorców jest podstawą gospodarki rynkowej. Chodzi tutaj chociażby o takie same możliwości udziału w rynku, jednakową odpowiedzialność prawną czy podleganie obciążeniom podatkowym według

26

⁷⁷ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 311.

⁷⁸ C. Żuławska [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 319.

⁷⁹ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 45.

⁸⁰ C. Żuławska [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 321.

takich samych reguł⁸¹. Zasada równości prawnej przedsiębiorców polega na jednakowym traktowaniu przez prawo wszystkich przedsiębiorców, bez względu na rodzaj własności, który reprezentują: państwową (Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych), komunalną (samorządowych osób prawnych, jak gminy), prywatną (osób fizycznych, spółdzielni, spółek, w których współnikami są osoby fizyczne i/lub prywatne osoby prawne). Obowiązujące przepisy nie przewidują ani żadnych przywilejów, ani restrykcji wynikających z typu własności przedsiębiorcy, co wynika z jednakowego traktowania wszystkich właścicieli na gruncie Konstytucji RP (art. 64) oraz Kodeksu cywilnego (art. 140)⁸². Zasada równości przedsiębiorców jest pochodną ogólnej, konstytucyjnej zasady równości. Zgodnie z art. 32 Konstytucji RP: „Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny”. Jest to ogólna dyrektywa, która wprowadza regułę równości wszystkich obywateli wobec prawa, jednocześnie formułując nakaz jednakowego traktowania, czyli zasadę zakazu dyskryminacji (tak wyroki TK z 7.11.2007 r., K 18/06⁸³, oraz z 26.11.2007 r., P 24/06⁸⁴, w których Trybunał Konstytucyjny zajął stanowisko wobec zasady równości i uwarunkowań dopuszczalnych odstępstw od niej). Dokonując oceny specyfiki zasady równości, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że ma ona charakter „metaprawa” – jest zasadą systemu, a dokładniej dyrektywą legislacyjną (zob. postanowienie TK z 24.10.2001 r., SK 10/01⁸⁵). Dyrektywa ta odnosi się do wszelkich praw i wolności, w tym również obowiązków obywatelskich, których ewentualne ograniczenia mają prowadzić do osiągnięcia stanu równości rzeczywiście (por. orzeczenie TK z 24.09.1991 r., Kw 5/91⁸⁶, a także wyrok TK z 9.01.2007 r., P 5/05⁸⁷, w którym omawiano zasadę równości w relacjach pomiędzy państwem a podmiotami prawa prywatnego – jako elementu zasady demokratycznego państwa)⁸⁸.

- 27 Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego istota zasady równości sprowadza się do tego, że każdy podmiot w jednakowym stopniu posiada cechę relewantną prawnie i jako taki podmiot powinien być traktowany na równi z innymi, bez dyskryminacji ani faworyzowania (do dyskryminacji dochodzi wtedy, gdy różnicowanie zostaje oparte na kryteriach nieobiektywnych, nieracjonalnych, niesprawiedliwych społecznie) – tak postanowienie TK z 24.04.2007 r., Ts 235/06⁸⁹.

Aktualnie zasada równości przedsiębiorców wyrażona jest w art. 3 p.p.: „Podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej jest wolne dla każdego

⁸¹ A. Doliwa [w:] *Prawo...*, red. M. Stec, T. Mróz, s. 14.

⁸² W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 42–43.

⁸³ OTK-A 2007/10, poz. 122.

⁸⁴ OTK-A 2007/10, poz. 130.

⁸⁵ OTK 2001/7, poz. 225.

⁸⁶ OTK 1991/1, poz. 5.

⁸⁷ OTK-A 2007/1, poz. 1.

⁸⁸ C. Żuławska [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 316.

⁸⁹ OTK-B 2007/5, poz. 222; A. Doliwa [w:] *Prawo...*, red. M. Stec, T. Mróz, s. 16.

na równych prawach”. Oczywiście zdarzają się pewne odstępstwa od omawianej zasady, jak choćby pomoc *de minimis*. Zasadę równości przedsiębiorców wyrażają m.in. równość w dostępie do rynku, takie same zasady obciążeń publicznoprawnych, w tym fiskalnych, równość odpowiedzialności prawnej, jednakowa pozycja w systemie ochrony prawnej itp.⁹⁰

4.4. Zasada profesjonalizmu

W zakresie stosunków pomiędzy przedsiębiorcami często zamiennie stosuje się określenie „obróć profesjonalny”. Jest to uzasadnione charakterem tego rodzaju działalności, jakim jest działalność gospodarcza. Cechuje się ona tym, że wobec podmiotów prowadzących działalność gospodarczą stawia się większe wymagania odnośnie do sposobu spełniania świadczeń ze względu na to, że co do zasady są to czynności regularnie wykonywane przez przedsiębiorców jako podmioty w nich wyspecjalizowane. Jednakże status przedsiębiorcy oznacza również dodatkowe możliwości z tym związane.

W prawie zobowiązań zasada profesjonalizmu znajduje odzwierciedlenie w art. 355 k.c.:

- 1) w § 1 tego artykułu, zgodnie z którym dłużnik obowiązany jest do staranności wymaganej ogólnie w stosunkach danego rodzaju (należyta staranność);
- 2) w § 2 tego artykułu, zgodnie z którym należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej określa się z uwzględnieniem zawodowego charakteru tej działalności⁹¹.

Charakterystyczne zasady w tym zakresie stosowane są w przypadku, gdy przedsiębiorca jest uczestnikiem postępowania i zastępuje go profesjonalny pełnomocnik, np. radca prawny. Wówczas podwyższone wymagania co do podejmowanych działań stawiane są nie przed przedsiębiorcą, a właśnie przed rzeczonym pełnomocnikiem (zob. uchwała SN z 8.03.2007 r., III CZP 10/07⁹²).

Profesjonalizm oznacza, że przedsiębiorca jest zawodowo przygotowany do przedmiotu prowadzonej działalności, jest zatem profesjonalistą, a nie profanem. Ma to znaczenie dla jego kontrahentów – są wśród nich często konsumenci, którzy powinni mieć zapewnione minimum bezpieczeństwa na rynku. Jest także związane z jego odpowiedzialnością cywilną, określoną w art. 355 § 2 k.c., której to dyrektywy jasno określają poziom zawodowego profesjonalizmu jako kryterium podstawowe zachowania przez niego staranności wymaganej przy wykonywaniu podjętych zobowiązań⁹³.

⁹⁰ A. Doliwa [w:] *Prawo...*, red. M. Stec, T. Mróz, s. 14.

⁹¹ A. Doliwa [w:] *Prawo...*, red. M. Stec, T. Mróz, s. 14.

⁹² OSNC 2008/2, poz. 16; C. Żuławska [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 343.

⁹³ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 68.

Od obrotu profesjonalnego należy odróżnić obrót jednostronnie profesjonalny – stosunki prawne, w których tylko jedna ze stron jest profesjonalistą. W takiej sytuacji druga strona – konsument – jako strona słabsza podlega szczególnej ochronie. Do systemu ochrony prawnej konsumenta zalicza się przede wszystkim wiele obowiązków edukacyjno-informacyjnych obciążających przedsiębiorcę. Ponadto konsument może korzystać z licznych dodatkowych uprawnień, np. odstąpienia od umowy zawartej poza lokalem przedsiębiorstwa lub umowy zawartej na odległość⁹⁴.

4.5. Zasada pewności i bezpieczeństwa obrotu

- 30 Zasada pewności i bezpieczeństwa obrotu jako ogólna zasada obrotu prawnego również ma bardzo istotne znaczenie dla stosunków, w których uczestniczą przedsiębiorcy. Pewność obrotu gospodarczego i kształtujących się w jego tle relacji gwarantuje, iż przedsiębrane działania będą przynosiły oczekiwane rezultaty. Umowy handlowe charakteryzuje bowiem ścisła relacja z podejmowanymi działaniami gospodarczymi, co w praktyce oznacza, iż spełnienie zobowiązania wynikającego z umowy handlowej determinuje kwestię realizacji działań gospodarczych. Z tych właśnie przyczyn zasada pewności i bezpieczeństwa obrotu odgrywa bardzo istotną rolę⁹⁵.

Zasada bezpieczeństwa obrotu wynika z takich wartości konstytucyjnych, jak: zasady godności człowieka, zasady wolność i swobody decyzji oraz zasady własności. Brak ochrony bezpieczeństwa prowadziłby do uchybienia tym wartościom (tak w wyroku TK z 26.11.2007 r., P 24/06, w którym Trybunał Konstytucyjny stwierdził niekonstytucyjność wskazanych w wyroku przepisów o egzekucji ze względu na treść art. 2 Konstytucji RP, konstytuującego zasadę państwa prawa – z uwagi na zapewnienie przez ustawę bezwarunkowego pierwszeństwa zaspokojenia jednostkom państwowym z naruszeniem funkcji zabezpieczającej instytucji praw zastawniczych innych wierzycieli)⁹⁶.

Do gwarancji zasady pewności i bezpieczeństwa obrotu należy zaliczyć m.in. instytucje rejestrów Krajowego Rejestru Sądowego i jego publiczny charakter, zasadę *pacta sunt servanda* itp. Zapewnieniu bezpieczeństwa obrotu służy także instytucja upadłości⁹⁷.

- 31 Zgodnie z ugruntowanym poglądem zaufanie jest wartością nadrzędną, ponieważ wyznacza podstawy całego życia społecznego. Według J. Ciszewskiego zasadę bezpieczeństwa obrotu, rozważaną z punktu widzenia poszukujących bezpieczeństwa

⁹⁴ C. Żuławska [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 346.

⁹⁵ A. Wowerka [w:] *Polskie prawo handlowe*, red. J. Ciszewski, Warszawa 2015, s. 311.

⁹⁶ C. Żuławska [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 335.

⁹⁷ Podobnie J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 26–27.

jednostek, można określić jako zasadę pewności prawa ochrony zaufania, ponieważ te dwa elementy – dostępność wiedzy o obowiązujących przepisach i zapewnienie ochrony prawnej dla tego, kto działa w zaufaniu do państwa i tworzonego przez państwo prawa oraz działań innych podmiotów – stanowią główne elementy składowe „bezpieczeństwa obrotu”⁹⁸.

W kontekście zasady bezpieczeństwa obrotu doniosłe znaczenie ma postulat ujęcia w sposób zgodny z powszechnie akceptowanymi kryteriami klauzul generalnych – jak np. zasady współżycia społecznego. W stosunkach handlowych strony dysponują dużą swobodą w zakresie zawierania umów i możliwością wykorzystywania różnorodnych odformalizowanych technik i procedur. Wielką rolę odgrywa odniesienie się do utrwalonych zwyczajów handlowych, praktyki czy powszechnie akceptowanych pomiędzy przedsiębiorcami reguł postępowania. Osiągnięcie tych celów nie jest możliwe bez realizacji postulatu bezpieczeństwa obrotu, który zakreśla granice podejmowanych działań oraz granice swobody stron⁹⁹.

Realizacja zasady pewności i bezpieczeństwa obrotu odbywa się poprzez tworzenie określonych mechanizmów prawnych przez ustawodawcę, m.in. instytucję rejestrów Krajowego Rejestru Sądowego i jego publiczny charakter, zasadę *pacta sunt servanda* itp. Zapewnieniu bezpieczeństwa obrotu służy także instytucja upadłości¹⁰⁰.

5. Prawo handlowe w systemie jedności prawa cywilnego

5.1. Wprowadzenie

Polski system prawa prywatnego jest oparty na zasadzie jedności prawa cywilnego, 32 zgodnie z którą wszystkie regulacje prywatnoprawne są „zakotwiczone” w Kodeksie cywilnym. W ramach tego systemu podstawową regulacją prawną jest Kodeks cywilny jako ustawa ogólna w stosunku do szczegółowych unormowań prawnych, do których można zaliczyć m.in. przepisy z zakresu prawa handlowego (prawa gospodarczego prywatnego)¹⁰¹. Najważniejsze instytucje prawa handlowego w Kodeksie cywilnym mają jednak charakter wtórny, są niekompletne, ogólnikowe i niespójne. Nie sposób wyciągnąć z Kodeksu cywilnego wyraźną koncepcję wyodrębnienia profesjonalnego obrotu gospodarczego¹⁰².

⁹⁸ A. Doliwa [w:] *Prawo...*, red. M. Stec, T. Mróz, s. 17.

⁹⁹ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 26–27.

¹⁰⁰ J. Ciszewski [w:] *Polskie...*, red. J. Ciszewski, s. 26–27.

¹⁰¹ P. Nazaruk, *Kodeks cywilny w systemie prawa prywatnego* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, Warszawa 2019, s. 30.

¹⁰² A.W. Wiśniewski, *Stan prywatnego prawa gospodarczego a optymalna wizja kodeksu cywilnego – zagadnienia podmiotowe*, PPH 2008/6, s. 22.

W Polsce wyodrębnienie prawa gospodarczego prywatnego (prawo spółek i czynności handlowych w Kodeksie handlowym z 1934 r.) było wzorowane na niemieckim kodeksie handlowym (Handelsgesetzbuch), który obowiązywał równolegle z kodeksem cywilnym (Bürgerliches Gesetzbuch). W okresie PRL stosowanie Kodeksu handlowego straciło na znaczeniu wobec istnienia tzw. jednostek gospodarki uspołecznionej, których funkcjonowanie było uregulowane przepisami szczególnymi. W 1964 r. został uchwalony aktualny Kodeks cywilny, który wszedł w życie w 1964 r. i miał za zadanie przywrócić rangę regulacji kodeksowej wszystkim stosunkom cywilnoprawnym¹⁰³.

5.2. Pojęcie jedności prawa cywilnego w prawie polskim

- 33 Wszelkie akty prawne regulujące stosunki cywilnoprawne tradycyjnie zaliczane są do prawa prywatnego. Po drugiej stronie znajduje się prawo gospodarcze publiczne, czyli zespół przepisów (zazwyczaj o charakterze cywilnoprawnym), odnoszących się do interesu publicznego, opartych na zasadzie władztwa i podporządkowania. Należy przy tym zauważyć, iż podział na prawo prywatne i publiczne obecnie może pociągać za sobą pewne niepożądane konsekwencje, np. różne definiowanie tego samego pojęcia, chociażby pojęcia przedsiębiorcy¹⁰⁴.

Kodeks spółek handlowych nie narusza zasady jedności prawa cywilnego, ponieważ w sprawach określonych w art. 1 § 1 k.s.h., nieuregulowanych w tym Kodeksie, stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego, a tylko gdy wymaga tego właściwość (natura) stosunku prawnego spółki handlowej, przepisy Kodeksu cywilnego stosować należy odpowiednio (zob. art. 2 k.s.h.)¹⁰⁵. Do spółek handlowych mają zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące m.in. czynności prawnych i ich nieważności, zdolności prawnej podmiotów prawa cywilnego i zasad odpowiedzialności, praw rzeczowych (zwłaszcza zastawu i użytkowania udziałów lub akcji), zbywalności praw majątkowych *inter vivos* oraz *mortis causa* i przedawnienia roszczeń, odnoszące się głównie do obrotu profesjonalnego przepisy dotyczące firmy, prokury, zbycia przedsiębiorstwa i zasad odpowiedzialności za zobowiązania związane z jego prowadzeniem, ogólne zasady dotyczące przekazu i papierów wartościowych itp. Ponadto w sprawach nieuregulowanych w Kodeksie spółek handlowych należy uwzględnić postanowienia Kodeksu cywilnego, które odsyłają do „ustalonych zwyczajów” (zob. art. 56, 65 § 1 czy art. 354 k.c.). Nieuwzględnienie zwyczaju powoduje skutki podobne do naruszenia prawa. Zwyczaje należy zawsze rozpatrywać łącznie z zasadami współżycia społecznego (tj. brać pod uwagę względy słuszności)¹⁰⁶.

¹⁰³ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 34.

¹⁰⁴ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 46.

¹⁰⁵ Art. 2 k.s.h.: „W sprawach określonych w art. 1 § 1 nieuregulowanych w ustawie stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego. Jeżeli wymaga tego właściwość (natura) stosunku prawnego spółki handlowej, przepisy Kodeksu cywilnego stosuje się odpowiednio”.

¹⁰⁶ P. Nazaruk, *Kodeks...*, s. 53.

Przepis art. 2 k.s.h. akcentuje zasadę jedności prawa cywilnego. Oznacza to w praktyce przestrzeganie postulatu, że w sprawach nieuregulowanych przez Kodeks spółek handlowych do stosunku spółki handlowej należy stosować z reguły wprost przepisy Kodeksu cywilnego. Ustawowy nakaz stosowania przepisów Kodeksu cywilnego dotyczy materii uregulowanej nie tylko w Kodeksie spółek handlowych, lecz także w ustawach szczególnych, które normują tworzenie, organizację, funkcjonowanie, rozwiązywanie, łączenie, podział i przekształcanie spółek handlowych¹⁰⁷. Regulacja zawarta w przepisie art. 2 k.s.h. oparta jest na założeniu, że sprawy, o których mowa w art. 1 § 1 k.s.h., należą do domeny prawa prywatnego. Stanowi ona zarazem wyraz tzw. zasady jedności prawa cywilnego. Z art. 2 zdanie pierwsze k.s.h. wynika, że przepisy Kodeksu cywilnego stosuje się w sprawach określonych w art. 1 § 1 k.s.h., nieuregulowanych w ustawie (czyli w Kodeksie spółek handlowych).

W świetle regulacji art. 2 zdanie drugie k.s.h. pojawia się konieczność precyzyjnego określenia pojęcia właściwości (natury) stosunku prawnego spółki handlowej, którym to ustawodawca nie posługiwał się w Kodeksie handlowym (pojęcie to, zawężone do stosunku korporacyjnego spółki akcyjnej, występuje również w art. 304 § 4 k.s.h.). Jedynym odniesieniem może być określenie „właściwość (natura) stosunku prawnego”, pojawiające się w art. 353¹ k.c. Pomimo semantycznego podobieństwa trzeba podkreślić, że w obydwu analizowanych przypadkach omawiane sformułowanie ma inny charakter. W Kodeksie cywilnym bowiem stanowi ono kryterium ograniczające zasadę swobody umów (czy też wolę stron w kształtowaniu stosunku umownego), będąc okolicznością limitującą kształtowanie treści i celu stosunku prawnego przez jego strony, w art. 2 k.s.h. zaś jest raczej probierzem umożliwiającym odpowiednie, a nie bezpośrednie stosowanie przepisów Kodeksu cywilnego w sprawach objętych zakresem unormowania Kodeksu spółek handlowych¹⁰⁸.

5.3. Realizacja koncepcji jedności prawa cywilnego w państwach obcych

W poszczególnych państwach odmiennie podchodzi się do kwestii wydzielenia prawa handlowego z prawa cywilnego. Jako przykład kraju, który włączył wprost regulacje prawa spółek i umów handlowych do kodeksu cywilnego, są Włochy. Z kolei państwa takie jak Francja czy Niemcy poza kodeksami cywilnymi i handlowymi posiadają odrębne regulacje w zakresie spółek handlowych. Bez wpływu na tę kwestię pozostaje również członkostwo danego państwa w Unii Europejskiej – pomimo tego, że Wspólnota z założenia ma dążyć do ujednolicania prawa, w tym także prawa prywatnego¹⁰⁹.

¹⁰⁷ S. Sołtysiński [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych*, t. 1, *Przepisy ogólne. Spółki osobowe. Komentarz do art. 1–150*, Warszawa 2012, art. 2, nb 5–6.

¹⁰⁸ P. Nazaruk, *Kodeks...*, s. 53.

¹⁰⁹ W.J. Katner [w:] *Prawo...*, red. W.J. Katner, s. 46.

W Szwajcarii komercjalizacja kodyfikacji prawa cywilnego wystąpiła już od jej początku¹¹⁰. Monizm prawa prywatnego w Szwajcarii nie jest jednak wynikiem zamierzonej komercjalizacji. W doktrynie wskazuje się, iż jest on wynikiem braku istnienia wydzielonego formalnie prawa handlowego, o czym przesądziła koncepcja tworzenia jednolitego prawa prywatnego. Szwajcarski kodeks cywilny jest traktowany jako całość złożona z pięciu części (działów). Dział III reguluje spółki „handlowe”, co świadczy o tym, że ustawodawca traktuje je w sposób szczególny, uznając za zasługujące na miejsce w kodeksie cywilnym¹¹¹.

We Włoszech i w Holandii komercjalizacja prawa cywilnego postępowała, gdy zaczęto odchodzić od dualistycznej koncepcji do uregulowań prawa prywatnego. We włoskim systemie prawnym skutkowało to uchyceniem kodeksu handlowego i włączeniem regulacji dotyczących prawa handlowego do nowego *codice civile*, albowiem wcześniej istniał zarówno kodeks cywilny (1865 r.), jak i handlowy (1882 r.). W Holandii kodeks cywilny jest podobny do kodeksów innych państw, w tym również do polskiego Kodeksu cywilnego z 1964 r. W państwie tym po dezaktualizacji instytucji kupca nie podjęto prób zamieszczenia w kodeksie cywilnym instytucji „przedsiębiorcy” lub „przedsiębiorstwa”. Definicje takie istniały, ale wyłącznie na potrzeby prawa gospodarczego publicznego¹¹².

5.4. Historia realizacji zasady jedności w polskim prawie handlowym

- 35 W okresie II RP prawo handlowe było gałęzią prawa prywatnego. Stanowiło zbiór przepisów, które miały uregulować stosunki prywatnoprawne. Filarem tego prawa był Kodeks handlowy¹¹³. Kodeks dzielił się na dwie księgi: księga pierwsza zawierała przepisy o kupcach (łącznie z prawem spółek); księga druga dotyczyła czynności handlowych. Kodeks ten realizował koncepcję dualizmu prawa prywatnego, zakładając dychotomiczny podział prawa prywatnego na prawo cywilne (powszechne) oraz prawo handlowe (regulujące działalność przedsiębiorców)¹¹⁴.
- Po 1945 r. prawo handlowe w praktyce nie było stosowane. Przyjęto model gospodarki „uspołecznionej”. Przepisy dotyczące obrotu uspołecznionego zostały zakotwiczone w Kodeksie cywilnym, a ogólne warunki zawierania umów pomiędzy

¹¹⁰ A. Całus, *Miejsce instytucji prawa handlowego w procesie komercjalizacji prawa cywilnego. Uwagi w związku z pracami nad nowym kodeksem cywilnym* [w:] *Instytucje prawa handlowego w przyszłym kodeksie cywilnym*, red. T. Mróz, M. Stec, Warszawa 2012, s. 31.

¹¹¹ A. Całus, *Miejsce...*, s. 32 i n.

¹¹² A. Całus, *Miejsce...*, s. 36 i n.

¹¹³ J. Okolski, W. Opalski, *Znaczenie prawa handlowego w świetle koncepcji jedności prawa cywilnego*, PPH 1992/11, s. 2.

¹¹⁴ P. Nazaruk, *Kodeks...*, s. 49.

jednostkami gospodarki uspołecznionej oraz przepisy odnoszące się do relacji pomiędzy tymi jednostkami a konsumentami stały się w teorii przepisami szczególnymi niższego rzędu¹¹⁵. Zasadniczy przełom w regulacji prawnej profesjonalnego obrotu gospodarczego nastąpił w PRL – w związku z kodyfikacją prawa cywilnego w 1964 r. Według S. Włodyki dylemat, czy jednolity Kodeks cywilny, czy dwutorowość regulacji prawa prywatnego, został wówczas rozstrzygnięty na korzyść jednolitego kodeksu. W ten sposób przyjęta została zasada jedności prawa cywilnego, która wykluczyła możliwość odrębnego Kodeksu handlowego. W związku z tym uchylony został prawie w całości Kodeks handlowy z 1934 r., z wyjątkiem regulacji o spółce jawnej, spółce z o.o., spółce akcyjnej oraz o rejestrze handlowym, prokurze i firmie¹¹⁶. Warto także nadmienić, że tylko dla stosunków handlu zagranicznego zachowano w mocy regulacje dotyczące kary umownej i prawa zatrzymania¹¹⁷.

W związku z powyższym już tylko historyczne znaczenie ma spór o wyodrębnienie prawa handlowego z zakresu materii należącej do prawa cywilnego. Według Z. Radwańskiego i M. Safjana nie wzbudza natomiast wątpliwości prywatnoprawny charakter podstawowych stosunków powstających między przedsiębiorcami, bez względu na umiejscowienie normatywne tych stosunków. Kontrowersje doktrynalne, które rysowały się w latach 90. co do kwestii odrębności kodyfikacyjnej stosunków między przedsiębiorcami, nie wynikały z różnicy poglądów na sprawę przynależności tej materii do prawa prywatnego. Kontrowersje te dotyczyły pytania, która z metod regulacji jest lepsza dla przejrzystości i spójności systemu: czy powrót do odrębnego Kodeksu handlowego z jego częścią ogólną, obejmującą czynności handlowe, czy też raczej pozostanie przy zasadzie jedności prawa cywilnego, czyli utrzymaniem w zakresie materii kodeksowej trzonu regulacji odnoszących się także do stosunków między przedsiębiorcami¹¹⁸.

5.5. Instytucje prawa handlowego w Kodeksie cywilnym

W Kodeksie cywilnym regulacje dotyczące obrotu gospodarczego są za-
warte przede wszystkim w: art. 43¹–43¹⁰ (definicja przedsiębiorcy i firma), art. 55¹–55⁴, 75¹ (przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym), art. 109¹–109⁸ (prokura), art. 118 (przedawnienie roszczeń), art. 355 § 2 (należyta staranność przedsiębiorcy), art. 605 i n. (umowa dostawy), art. 613 i n. (umowa kontraktacji), art. 647 i n. (umowa o roboty budowlane), art. 709¹ i n. (umowa leasingu), art. 725 i n. (umowa rachunku bankowego), art. 758 i n. (umowa agencji), art. 765 i n. (umowa komisji), art. 774 i n. (umowa przewozu), art. 794 i n. (umowa spedycji), art. 805 i n. (umowa

36

¹¹⁵ A.W. Wiśniewski, *Stan...*, s. 4.

¹¹⁶ P. Nazaruk, *Kodeks...*, s. 49.

¹¹⁷ A.W. Wiśniewski, *Stan...*, s. 4.

¹¹⁸ P. Nazaruk, *Kodeks...*, s. 49.

ubezpieczenia), art. 853 i n. (umowa składu), art. 860 i n. (spółka cywilna) oraz art. 921¹–921¹⁶ (przekaz i papiery wartościowe)¹¹⁹.

Poza sporem pozostaje kwestia celowości pozostawienia poza materią Kodeksu cywilnego przepisów regulujących status poszczególnych kategorii podmiotów gospodarczych (przedsiębiorców), a zwłaszcza spółek prawa handlowego. Podkreślić należy, iż obecnie obowiązujący Kodeks spółek handlowych nie narusza zasady jedności prawa cywilnego, ponieważ w sprawach określonych w art. 1 § 1 k.s.h. nieuregulowanych w tym Kodeksie stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego, a tylko gdy wymaga tego właściwość (natura) stosunku prawnego spółki handlowej, przepisy Kodeksu cywilnego stosować należy odpowiednio (zob. art. 2 k.s.h.). Powyższe jest modelowym uregulowaniem relacji ustawy ogólnej (Kodeksu cywilnego) do ustawy szczególnej (Kodeksu spółek handlowych)¹²⁰.

Polski Kodeks cywilny został poddany komercjalizacji w większym stopniu niż w państwach o systemie monistycznym prawa prywatnego, co przejawia się zamieszczeniem w Kodeksie cywilnym np. instytucji przetargu (art. 70¹–70⁴ k.c.) czy uregulowaniem prowadzenia negocjacji z naruszeniem dobrych obyczajów – tzw. *culpa in contrahendo* (art. 72 § 2 k.c.)¹²¹.

5.6. Uwagi końcowe

- 37 Należy zgodzić się z poglądem S. Włodyki, że nieakceptowalne jest stanowisko, zgodnie z którym z polskiego prawa prywatnego wyodrębnić można gałęzie prawa cywilnego i handlowego. Taki podział byłby możliwy jedynie pod warunkiem, że prawo handlowe byłoby zupełnie niezależne i równorzędne wobec prawa cywilnego. W konsekwencji prawo cywilne nie byłoby nawet uzupełniająco stosowane w stosunkach handlowych. Tymczasem, jak zostało to wskazane w niniejszym rozdziale, w polskim systemie prawnym prawo handlowe jest podporządkowane prawu cywilnemu, które jest stosowane subsydiarnie w stosunkach handlowych. Prawo handlowe jest zatem wyodrębnioną dyscypliną prawa, wchodzącą przy tym jednak w zakres prawa cywilnego i będącą jego częścią¹²².

Jak twierdzi A.W. Wiśniewski, stanowcze sprzeciwianie się zmianom legislacyjnym w zakresie prawa cywilnego przez przedstawicieli doktryny jest przede wszystkim skutkiem oporów przed uświadomieniem sobie tego, że nawet w zgodzie z zasadą jedności prawa cywilnego właściwe funkcjonowanie prawa gospodarczego musi obej-

¹¹⁹ P. Nazaruk, *Kodeks...*, s. 49.

¹²⁰ P. Nazaruk, *Kodeks...*, s. 49.

¹²¹ A. Całus, *Miejsce...*, s. 29.

¹²² S. Włodyka [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 1, red. S. Włodyka, s. 47.

mować w istocie powrót do bardziej złożonej struktury podmiotowej, nieco zbliżonej do tej, z którą mieliśmy do czynienia na gruncie dawnego prawa handlowego. Nie-spójność systemowa oraz brak należytego uzasadnienia przepisów Kodeksu cywilnego odnoszących się do przedsiębiorcy, a także całkowity brak zharmonizowania ich z regulacjami dotyczącymi rejestrów i ewidencji przedsiębiorców, wymagają podjęcia działań legislacyjnych. Powinny to być działania ukierunkowane na stworzenie zoptymalizowanej struktury podmiotowej prywatnego prawa gospodarczego, nie mogą one jednak prowadzić do zmian o zbyt radykalnym charakterze. Granica pomiędzy obrotem powszechnym a obrotem gospodarczym, wyznaczona przez aktualne regulacje, jest nieklarowna i ułożona stanowczo zbyt nisko dla większości szczegółowych regulacji, które do niej nawiązują¹²³.

¹²³ A.W. Wiśniewski, *Stan...*, s. 22.

Rozdział II

USTRÓJ PRAWNY PRZEDSIĘBIORCÓW

R. Adamus, *Europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych. Komentarz*, Warszawa 2006; P. Antoszek, *Prokura łączna niewłaściwa oraz reprezentacja mieszana w spółce kapitałowej*, PPH 2010/5; M. Balwicka-Szczyrba, M. Glicz, A. Sylwestrzak, *Komentarz do niektórych przepisów ustawy – Kodeks cywilny*, LEX 2020; R. Barański, *Fundacje i stowarzyszenia. Zasady funkcjonowania*, Gdańsk 2020; M. Bielecki, *Ograniczenia prokury*, MP 2007/1; P. Bielski, *Prawo firmowe w kodeksie spółek handlowych*, cz. 1, PS 2004/2; K. Bilewska, *Spółka europejska*, Warszawa 2006; R. Biskup, *Wolność gospodarcza w wymiarze podmiotowym*, Lublin 2011; T. Bojar-Fijałkowski, *Dostęp do informacji publicznej – wybrane zagadnienia materialnoprawne i proceduralne z uwzględnieniem informacji o środowisku i jego ochronie jako szczególnego rodzaju informacji publicznej* [w:] *Dostęp do informacji publicznej. Wybrane aspekty teorii i praktyki*, red. A. Lusińska, A. Kalinowska-Żeleźnik, Gdańsk 2014; B. Brzozowski, *Podstawy gospodarki spółdzielczej*, Kraków 2008; G. Cern, T. Bojar-Fijałkowski, *Uprawnienia mieszkańców jednostek samorządu terytorialnego w zakresie dostępu do informacji publicznej*, „Filozofia Publiczna i Edukacja Demokratyczna” 2014/3(1); D. Chaba, *Reglamentacja jako funkcja państwa*, Kraków 2018; M. Chomiuk, *Zakres prawa reprezentacji członka zarządu spółki z o.o. działającego łącznie z prokurentem*, PPH 2009/12; H. Cioch, A. Kidyba, *Ustawa o fundacjach. Komentarz*, Warszawa 2010; T. Czech, *Prawa konsumenta. Komentarz*, Warszawa 2017; B. Dąbrowski, M. Łęczyński, *Uprawnienie prokurenta do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości*, PPH 2010/2; M. Dercz, T. Rek, *Ustawa o działalności leczniczej. Komentarz*, Warszawa 2019; T. Długosz, *Państwo jako podmiot gospodarczy w prawie Unii Europejskiej – rozważania w kontekście spółki Skarbu Państwa* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 2, red. M. Dumkiewicz, J. Szczotka, K. Kopaczyńska-Pieczniak, Warszawa 2020; A. Dobaczewska, A. Powałowski, H. Wołska, *Nowe prawo przedsiębiorców*, Warszawa 2018; J. Dominowska, *Prowadzenie działalności gospodarczej przez fundacje*, Warszawa 2016; A. Dyląg, *Status prawny samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej jako przedsiębiorcy w świetle ustawy o działalności leczniczej*, MP 2011/17; M. Etel, *Regulowana działalność gospodarcza a zasada wolności gospodarczej*, PiP 2007/2; *Europejskie Zgrupowanie Interesów Gospodarczych i Spółka Europejska*, red. T. Włudyka, Kraków 2005; M. Frąckowiak, Ł. Świderek, *Prokura*, AUW PPIA 2011/84; W. Gonet, *Pełnomocnictwo, prokura, reprezentacja stron umów w obrocie nieruchomościami*, Warszawa 2019; J. Grykiel, *Charakter prawny udzielenia prokury*, RPEiS 2005/2; J. Grykiel, *Powstanie prokury*, Warszawa 2008; J. Gry-

kiel, *Prokura łączna po nowelizacji*, MP 2017/4; P. Gumiński, *Oddziały przedsiębiorców zagranicznych oraz ich przedstawicielstwa*, PPH 2009/6; E. Hadrowicz, *Prawo o stowarzyszeniach. Komentarz*, Warszawa 2020; G. Kamiński, *Istota prokury i zasady odpowiedzialności prokurenta*, Warszawa 2019; Kasprzyk M., *Prokura*, Kraków 1999; K. Klecha, *Wolność działalności gospodarczej w Konstytucji RP*, Warszawa 2009; T. Kocowski, *O zezwoleniach policyjnych i reglamentacyjnych [w:] Między tradycją a przyszłością w nauce prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Bociowi*, red. J. Supernat, Wrocław 2009; T. Kocowski, *Reglamentacja gospodarcza [w:] A. Borkowski, A. Chełmoński, M. Guziński, K. Kiczka, L. Kieres, T. Kocowski, M. Szydło, Administracyjne prawo gospodarcze*, Wrocław 2009; *Kodeks cywilny*, t. 1, *Komentarz do art. 1–449¹*, red. M. Gutowski, Warszawa 2016; *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, Warszawa 2019; *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2017, 2021; *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, red. R. Hauser, M. Wierzbowski, Warszawa 2021; *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, red. M. Wierzbowski, A. Wiktorowska, Warszawa 2013; A. Kołodziej, *Licencja firmy. O naturze prawa do firmy po nowelizacji kodeksu cywilnego*, KPP 2004/1; C. Kosikowski, *Koncesje i zezwolenia na działalność gospodarczą*, Warszawa 2006; B. Kozłowska, *Udzielenie prokury*, PPH 1996/5; B. Kozłowska-Chyła, *Reprezentacja łączna mieszana w spółce kapitałowej a problem prokury łącznej mieszanej*, PPH 2014/5; G.P. Kubalski, B. Skóbel, *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz*, Warszawa 2021; *Leksykon prawa zamówień publicznych. Podstawowe pojęcia*, red. E. Przeszło, A. Powalowski, Warszawa 2022; R. Lewandowski, *Europejskie Ugrupowanie Interesów Gospodarczych. Komentarz*, Warszawa 2008; R. Lewandowski, *Statut spółki europejskiej. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2008; M. Makowski, *Status prawny osoby upoważnionej w oddziale do reprezentowania przedsiębiorcy zagranicznego*, „Glosa” 2015/3; *Meritum. Prawo spółek*, t. 1, red. A. Kidyba, Warszawa 2020; M. Modrzejewska, *Użycie nazwiska osoby fizycznej w firmie przedsiębiorcy posiadającego osobowość prawną*, PPH 2008/5; L. Moskwa, *Nowe przepisy o prokurze*, „Rejent” 2001/9; E. Norek, *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe*, Warszawa 2001; Z. Olech, *Zakres przedmiotowy prokury*, PS 2009/5; A. Opalski, R. Pabis, A.W. Wiśniewski, *Regulacja prokury łącznej mieszanej w Kodeksie cywilnym*, PPH 2017/3; K. Oplustil, *Spółka Europejska i Europejskie Zgrupowanie Interesów Gospodarczych. Akty prawne z omówieniem*, Warszawa 2005; M. Piątkowska, *Sto lat Krajowego Rejestru Sądowego – dotychczasowe osiągnięcia i kierunki zmian [w:] Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 1, red. M. Dumkiewicz, J. Szczotka, K. Kopaczyńska-Pieczniak, Warszawa 2020; K. Pietrzykowski, *Spółdzielnie mieszkaniowe. Komentarz*, Warszawa 2018; *Polskie prawo handlowe*, red. J. Ciszewski, Warszawa 2015; *Prawo gospodarcze i handlowe*, red. W.J. Katner, Warszawa 2020; *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, red. R. Hauser, M. Wierzbowski, Warszawa 2021; *Prawo ochrony środowiska jako warunek prowadzenia działalności gospodarczej*, red. J. Ciechanowicz-McLean, T. Bojar-Fijałkowski, Sopot 2009; *Prawo spółdzielcze i mieszkaniowe. Komentarz*, red. K. Osajda, Warszawa 2018; T. Siemiątkowski, *20 lat kodeksu spółek handlowych – krótka historia bez happy endu? [w:] Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 1, red. M. Dumkiewicz, J. Szczotka, K. Kopaczyńska-Pieczniak, Warszawa 2020; T. Siemiątkowski, *Prokura w spółkach prawa handlowego*, Warszawa 1999; M. Sieradzka, *Prawo zamówień publicznych. Komentarz*, Warszawa 2022; J. Sitko, *Dualizm oznaczeń przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa – ohrzeża prawa własności przemy-*

słowej, PPH 2008/4; J. Sitko, *Firma i jej ochrona*, Warszawa 2009; P. Sitniewski, *Dostęp do informacji publicznej*, Warszawa 2020; Skarb Państwa a działalność gospodarcza, red. A. Kidyba, Warszawa 2014; B. Skorek, *Prokura jako szczególny rodzaj pełnomocnictwa*, PPH 2009/6; R. Skubisz, *Zasady prawa firmowego*, „Rejent” 1993/1; M. Sokołowski, *Europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych w prawie polskim*, Warszawa 2012; S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych. Pozakodeksowe prawo handlowe. Komentarz*, t. 5, Warszawa 2008; M. Stec, *Pojęcie przedsiębiorcy turystycznego w nowej polskiej regulacji normatywnej* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 1, red. M. Dumkiewicz, J. Szczotka, K. Kopaczyńska-Pieczniak, Warszawa 2020; A. Stefaniak, *Prawo spółdzielcze. Ustawa o spółdzielniach mieszkaniowych. Komentarz*, Warszawa 2018; P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, Warszawa 2018; *System Prawa Handlowego*, t. 1, *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, Warszawa 2009; *System Prawa Prywatnego*, t. 1, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2012; *System Prawa Prywatnego*, t. 21, *Prawo spółdzielcze*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2020; J. Szwaja, *Zasada wyłączności firmy*, PS 2004/5; M. Szydło, *Wolność działalności gospodarczej jako prawo podstawowe*, Bydgoszcz 2011; D. Wajda, *Prokura – problemy praktyczne*, PPH 2008/6; M. Waligórski, *Administracyjna regulacja działalności gospodarczej. Problemy prawnej reglamentacji*, Poznań 1998; M. Waligórski, *Koncesje, zezwolenia i licencje w polskim administracyjnym prawie gospodarczym*, Poznań 2012; P. Widerski, *Pełnomocnictwo w prawie polskim*, Warszawa 2018; D. Zalewski, *Kontrowersje wokół instytucji zawiadomienia o zamiarze wszczęcia kontroli podatkowej przedsiębiorcy*, PP 2011/7; Ł. Zamojski, *Firma w postępowaniu rejestrowym*, cz. 2, PS 2006/2; Ł. Zamojski, *Krajowy Rejestr Sądowy. Komentarz*, Warszawa 2022; P. Zaporowski, *Firma jako dobro osobiste przedsiębiorcy*, „Rejent” 2005/12; A. Zbiegień-Turzańska, *Reprezentacja spółek kapitałowych i spółdzielni*, Warszawa 2018; A. Zemke-Górecka, *Status prawny samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej i jego prywatyzacja*, Warszawa 2010; M. Zygiert, *Oddział a przedstawicielstwo przedsiębiorcy zagranicznego*, „Ekonomia i Zarządzanie” 2014/4; T. Żyznowski, *Firma w kodeksie cywilnym*, PS 2003/9.

1. Publicznoprawne regulacje działalności gospodarczej

1.1. Działalność gospodarcza

1.1.1. Pojęcie działalności gospodarczej

- 38 Różne definicje przedsiębiorcy wielokrotnie odwoływały się do definicji działalności gospodarczej. Pojęcie to, kluczowe dla omawianej tematyki prawa gospodarczego zarówno publicznego, jak i prywatnego, zostało zdefiniowane w Prawie przedsiębiorców. Artykuł 3 p.p. stanowi, że „działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły”. Ponownie nie jest to jedyna obowiązująca definicja, gdyż art. 3 pkt 9 o.p. także definiuje działalność gospodarczą jako „każdą działalność zarobkową w rozumieniu przepisów ustawy z 6.03.2018 roku – Prawo przedsiębiorców, w tym wykonywanie wolnego zawodu, a także każdą inną działalność zarobkową wykonywaną we włas-

nym imieniu i na własny lub cudzy rachunek, nawet gdy inne ustawy nie zaliczają tej działalności do działalności gospodarczej lub osoby wykonującej taką działalność – do przedsiębiorców”. Jednakże m.in. z faktu nawiązywania Ordynacji podatkowej do Prawa przedsiębiorców uznać można ten drugi akt za wiodący.

Co warto podkreślić, Prawo przedsiębiorców, wchodząc w życie w 2018 r., znacznie uprościło pojęcie działalności gospodarczej. Jeszcze na gruncie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej pojęcie działalności gospodarczej zawierało m.in. wykaz rodzajów działalności¹. Działanie ustawodawcy eliminujące zamknięty wykaz rodzajów działalności gospodarczej zdaje się wychodzić naprzeciw innowacyjnej gospodarce, w której coraz więcej towarów i usług przestaje pasować do tradycyjnych schematów i podziałów prawnych oraz ekonomicznych działalności gospodarczej. Zbieg ten, przynajmniej w teorii, spełnia także postulaty zasady wolności gospodarczej.

1.1.2. Cechy działalności gospodarczej

Choć nie czyni tego sam ustawodawca, należy poddać analizie cechy, jakimi ustawodawca określa w art. 3 p.p. działalność gospodarczą. Po pierwsze, ma być ona zorganizowana, czyli zarówno formalnie zarejestrowana, jak i strukturalnie czy też funkcjonalnie wyposażona w środki czy sprzęty niezbędne do jej prowadzenia w postaci przedsiębiorstwa. Po drugie, ma to być działalność zarobkowa, czyli nastawiona na osiągnięcie zysku będącego nadwyżką przychodów nad kosztami. Działalność gospodarcza to działalność ukierunkowana na zaspokajanie potrzeb podmiotów zewnętrznych, czyli klientów, co czyni się odpłatnie². Po trzecie, przedsiębiorca ma ją wykonywać we własnym imieniu, czyli także na własny rachunek, odpowiadając prawnie za ewentualne skutki tej działalności. Po czwarte i ostatnie, ma być ona wykonywana w sposób ciągły, czyli ukierunkowany w dłuższej perspektywie na osiągnięcie celów gospodarczych, nie ma być działalnością jednorazową czy incydentalną³. Przy czym ciągłość nie wyklucza ani sezonowości, ani przerw w wykonywaniu działalności gospodarczej, czyli jej zawieszania⁴.

39

1.1.3. Negatywna definicja działalności gospodarczej

Prawo przedsiębiorców zawiera także definicję negatywną działalności gospodarczej. Artykuł 5 p.p. wskazuje, że działalnością gospodarczą nie jest działalność go-

40

¹ Art. 2 u.s.d.g.: „Działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły”.

² Tak też uważa SN w postanowieniu z 29.04.1998 r., III CZP 7/98, OSNC 1998/11, poz. 188.

³ Zob. wyrok NSA z 17.09.1997 r., II SA 1087/96, CBOSA.

⁴ Zob. wyrok SN z 11.10.1996 r., III RN 4/96, OSNP 1997/10, poz. 160.

spodarcza wykonywana przez osobę fizyczną w pojedynkę, której przychód należny z tej działalności nie przekracza w żadnym miesiącu 50% kwoty minimalnego wynagrodzenia⁵, która w okresie ostatnich 60 miesięcy nie wykonywała działalności gospodarczej. Podobnie przepisów Prawa przedsiębiorców nie stosuje się, zgodnie z art. 6 p.p., do działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie upraw rolnych oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego. Wyłączone z regulacji są też: wynajmowanie przez rolników pokoi, sprzedaż posiłków domowych i świadczenie w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów.

1.2. Przedsiębiorca i przedsiębiorstwo

1.2.1. Publicznoprawne rozumienie przedsiębiorcy

- 41 Pojęcie przedsiębiorcy definiuje art. 4 p.p., stanowiąc, że: „Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą”. Niestety ustawa powyższa, choć jest trzonem i fundamentem publicznego prawa gospodarczego skupiającego się na ogólnych zasadach prowadzenia działalności gospodarczej, nie jest jedyną w polskim systemie prawa, która podaje nam legalną definicję przedsiębiorcy.

Wielość pozostałych aktów zawierających definicje formalne przedsiębiorcy umożliwia ich pogrupowanie. Pierwszymi są ustawy należące, jak Prawo przedsiębiorców, do źródeł publicznego prawa gospodarczego. I tu art. 2 u.z.n.k. stanowi, że: „Przedsiębiorcami, w rozumieniu ustawy, są osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, które prowadząc, chociażby ubocznie, działalność zarobkową lub zawodową uczestniczą w działalności gospodarczej”. Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów w art. 4 pkt 1 wskazuje, że poza znaczeniem przedsiębiorcy wskazanym w Prawie przedsiębiorców, które można by określić jako podstawowe, rozumie się przez to pojęcie także „osobę fizyczną, osobę prawną, a także jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów Prawa Przedsiębiorców oraz osobę fizyczną wykonującą zawód we własnym imieniu i na własny rachunek lub prowadzącą działalność w ramach wykonywania takiego zawodu, jak i osobę fizyczną, która posiada kontrolę nad co najmniej jednym przedsiębiorcą, choćby nie prowadziła działalności gospodarczej w rozumieniu Prawa Przedsiębiorców, jeżeli podejmuje dalsze działania podlegające kontroli kon-

⁵ Rozumianego według ustawy z 10.10.2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz.U. z 2020 r. poz. 2207 ze zm.).

centracji i związek przedsiębiorców w zakresie praktyk ograniczających konkurencję i naruszających zbiorowe interesy konsumentów”. Natomiast ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym w art. 2 pkt 1 rozumie przez przedsiębiorcę „osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, które prowadzą działalność gospodarczą lub zawodową, nawet jeżeli działalność ta nie ma charakteru zorganizowanego i ciągłego, a także osoby działające w ich imieniu lub na ich rzecz”.

S Pośród aktów nienależących do prawa gospodarczego, ale przynależnych do prawa publicznego wskazać należy na ustawę o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców, która w art. 2 pkt 1 określa przedsiębiorcę jako „przedsiębiorcę określonego w art. 2 ust. 2 i 3 ustawy z 19.11.1999 roku Prawo działalności gospodarczej mającego miejsce zamieszkania lub siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej będącego podatnikiem, płatnikiem, następcą prawnym lub osobą trzecią odpowiadającą za zaległości podatkowe albo innego zobowiązanego do uiszczenia należności” określonych w tej ustawie. Także przepisy ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych definiują przedsiębiorcę w art. 2 pkt 6 jako „osobę fizyczną, osobę prawną, a także jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, jeżeli przedmiot jej działania obejmuje prowadzenie działalności gospodarczej”. Definicję przedsiębiorcy podaje nawet Prawo geologiczne i górnicze, w art. 6 ust. 1 pkt 9 stanowiąc, że „przedsiębiorcą jest ten, kto posiada koncesję na prowadzenie działalności regulowanej ustawą”. Osobne regulacje definiują już szczegółowo np. przedsiębiorcę turystycznego (art. 4 pkt 7 ustawy z 24.11.2017 r. o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych, Dz.U. z 2022 r. poz. 511 ze zm.⁶).

1.2.2. Przedsiębiorca według Kodeksu cywilnego i w rozumieniu prawa Unii Europejskiej

Pośród źródeł prawa definiujących przedsiębiorcę nienależących do kategorii prawa publicznego, ale prywatnego, wskazać należy w pierwszej kolejności na Kodeks cywilny będący podstawowym źródłem prawa cywilnego. W art. 43¹ w zw. z art. 33¹ § 1 k.c. mowa, iż: „Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową”. Z kolei ustawa o ochronie informacji niejawnych stanowi w art. 2 pkt 13, że przedsiębiorcą poza rozumieniem wskazanym w Prawie przedsiębiorców jest także „każda inna jednostka organizacyjna, niezależnie od formy własności, którzy w ramach prowadzonej działalności gospodarczej zamierzają realizować lub realizują związane

⁶ Więcej M. Stec, *Pojęcie przedsiębiorcy turystycznego w nowej polskiej regulacji normatywnej* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 1, red. M. Dumkiewicz, J. Szczotka, K. Kopaczyńska-Pieczniak, Warszawa 2020, s. 180–194.

z dostępem do informacji niejawnych umowy lub zadania wynikające z przepisów prawa”.

Przy wielości definicji przedsiębiorcy w obowiązujących aktach prawnych można stwierdzić, uogólniając, że przedsiębiorcą jest, po pierwsze, ten, kto wykonuje działalność gospodarczą i/lub, po drugie, jest wpisany do stosownego rejestru przedsiębiorców.

Trzeba zwrócić uwagę na fakt, że w prawie Unii Europejskiej nie występuje pojęcie przedsiębiorcy, a jedynie przedsiębiorstwa rozumianego jako każda samodzielna jednostka prowadząca działalność gospodarczą niezależnie od jej formy prawnej i sposobu finansowania⁷. Dlatego warto pamiętać, że czytając akty prawa Unii Europejskiej, słowo „przedsiębiorstwo” należy rozumieć jak przedsiębiorcę na gruncie prawa polskiego.

Zdecydowanie niepoprawne natomiast byłoby używanie wobec przedsiębiorcy słowa „firma”, które na gruncie omawianej problematyki ma swoje odrębne, definiowane ustawowo znaczenie, odmienne od znaczenia powszechnie używanego w języku codziennym.

1.2.3. Przedsiębiorstwo

- 43 Przedsiębiorstwo, jako pojęcie cywilnoprawne, analizowane jest na gruncie art. 55¹ k.c. w zw. z art. 40 k.s.h.⁸ Tak rozumiane przedsiębiorstwo to „zorganizowany zespół składników niematerialnych i materialnych przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej”, obejmujący m.in.:

- 1) oznaczenie indywidualizujące przedsiębiorstwo lub jego wyodrębnione części (nazwa przedsiębiorstwa);
- 2) własność nieruchomości lub ruchomości, w tym urządzeń, materiałów, towarów i wyrobów, oraz inne prawa rzeczowe do nieruchomości lub ruchomości;
- 3) prawa wynikające z umów najmu i dzierżawy nieruchomości lub ruchomości oraz prawa do korzystania z nieruchomości lub ruchomości wynikające z innych stosunków prawnych;
- 4) wierzytelności, prawa z papierów wartościowych i środki pieniężne;
- 5) koncesje, licencje i zezwolenia⁹;

⁷ Zob. wyrok TS z 23.04.1991 r., C-41/90, Klaus Höfner i Fritz Elsner przeciwko Macrotron GmbH, LEX nr 123847; wyrok TS z 11.07.2006 r., C-205/03 P, Federacion Española de Empresas de Tecnología Sanitaria przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich, LEX nr 226721.

⁸ Więcej T. Siemiątkowski, *20 lat kodeksu spółek handlowych – krótka historia bez happy endu?* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 1, red. M. Dumkiewicz, J. Szczotka, K. Kopaczyńska-Pieczniak, Warszawa 2020, s. 1020–1056.

⁹ O których więcej w części 1.8 poświęconej regulowanej i koncesjonowanej działalności gospodarczej.

- 6) patenty i inne prawa własności przemysłowej¹⁰;
- 7) majątkowe prawa autorskie i majątkowe prawa pokrewne¹¹;
- 8) tajemnice przedsiębiorstwa¹²;
- 9) księgi i dokumenty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Katalog powyższy, zawierający bardzo różne składniki materialne i niematerialne służące jedynie przedsiębiorcy do prowadzenia działalności gospodarczej, ma charakter otwarty. Rozumienie przedsiębiorstwa w Kodeksie cywilnym¹³ podkreśla aspekt funkcjonalny tego pojęcia, skupiając się na prowadzeniu przedsiębiorstwa czy czynnościach dokonywanych w zakresie działalności przedsiębiorstwa. Nie należy przez to jednak rozumieć, że każdy prowadzący działalność gospodarczą prowadzi przedsiębiorstwo, gdyż to jest zbiorem składników.

Ponownie trzeba zwrócić uwagę na mylne zastępowanie w języku powszechnym pojęcia przedsiębiorstwa słowem „firma”, co jest absolutnie błędne na gruncie prawa.

1.3. Rodzaje przedsiębiorców

W toku charakteryzowania działalności gospodarczej i samego przedsiębiorcy w ujęciu publicznoprawnym pojawiają się różnorakie podziały, kategorie i systematyki, które wszakże nie wyczerpują obfitości życia gospodarczego. Przed omówieniem najistotniejszych, z punktu widzenia prawa handlowego, form prowadzenia działalności gospodarczej warto wskazać wszystkie. W praktyce można spotkać się wszakże z każdą nich częściej lub rzadziej. 44

Najprostszą organizacyjnie formą prowadzenia działalności gospodarczej, zarazem często wykorzystywaną szczególnie przy podejmowaniu pierwszych kroków w gospodarce, jest jednoosobowa działalność gospodarcza z wpisem do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG). Jej rejestracja i zamknięcie są stosunkowo proste, a wymogi co do jej prowadzenia są także znacznie ograniczone. Z tym że nie każdą działalność da się prowadzić w tej najprostszej formie prawnej, choćby dlatego, że jest zastrzeżona dla działalności indywidualnej. Indywidualna osoba fizyczna może prowadzić działalność gospodarczą w postaci jednoosobowej działalności gospodarczej, wykonując wolny zawód zaufania publicznego czy działalność rzemieślniczą. 45

¹⁰ W rozumieniu Prawa własności przemysłowej.

¹¹ W rozumieniu ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

¹² W rozumieniu ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

¹³ M.in. art. 109¹, 358¹ § 4, art. 554, 583 § 1, art. 751 pkt 1 k.c.

- 46 Dominującą w polskiej przestrzeni gospodarczej formą prowadzenia działalności gospodarczej są różnorodne spółki. Nauka polskiego prawa cywilnego wyróżnia spółkę cywilną, spółki osobowe oraz spółki kapitałowe. Spółka cywilna, która nie jest ujęta w regulacjach prawa handlowego ani w samym Kodeksie spółek handlowych, nie posiada osobowości prawnej. W relacjach zewnętrznych podmiotem jej praw i obowiązków pozostają indywidualni wspólnicy, jak w jednoosobowej działalności gospodarczej. Tak samo jak w formie indywidualnej ponoszą oni odpowiedzialność za zobowiązania spółki, choć nie indywidualnie, ale solidarnie.

Wyraźnie inne są już spółki prawa handlowego, które w opracowaniu poświęconym aspektom prawa handlowego znaleźć muszą osobne, obszernie omówienie. Spółki prawa handlowego są zorganizowanymi formami prowadzenia działalności gospodarczej, niekoniecznie wielu osób, wszakże wszystkie udziały czy akcje w spółkach kapitałowych mogą należeć do jednego właściciela. Podstawowy podział spółek prawa handlowego dzieli je na spółki osobowe i spółki kapitałowe. Trzonem tych pierwszych jest skład wspólników, w drugich kapitał wniesiony w celu powołania i prowadzenia działalności. Każdy z rodzajów spółek prawa handlowego wymagać będzie osobnego scharakteryzowania, wszakże odmiennie będą się w nich kształtowały kwestie odpowiedzialności, rejestracji, organów itp.

- 47 Choć posiadają wiele wyróżniających je cech, to spółki z udziałem dominującym Skarbu Państwa¹⁴, państwowych osób prawnych oraz jednostek samorządu terytorialnego należy zakwalifikować do spółek kapitałowych. Na gruncie prawa polskiego nie ukształtowały się bowiem odrębne przepisy np. o spółce komunalnej jako osobnej formie spółki. Kwestia własności wpływa co najwyżej na szczególne obowiązki spółek należących do właścicieli publicznych. W obowiązkach takich, np. w zakresie zamówień publicznych, dostępu do informacji publicznej itp., można upatrywać ograniczenia wolności działalności gospodarczej takich przedsiębiorców, ale nie wpływa to na ich formę organizacyjną, wszakże pozostają one szczególnymi, ale wciąż spółkami kapitałowymi prawa handlowego, czasem określanymi jako „spółki specjalne”.
- 48 Anachroniczną i rzadko spotykaną formą prowadzenia działalności gospodarczej jest przedsiębiorstwo państwowe. Twór taki został wprowadzony przez ustawodawcę w 1981 r. ustawą o przedsiębiorstwach państwowych i miał zastosowanie szczególnie na przełomie lat 1989/1990 w okresie transformacji gospodarczej. Niemniej jednak przedsiębiorstwo państwowe jako forma prowadzenia działalności gospodarczej pozostaje w systemie prawa i choć nie ma szerokiego zastosowania, można podać przykłady dość znaczących dla swych branż przedsiębiorców działających w tej właśnie

¹⁴ Zob.: *Skarb Państwa a działalność gospodarcza*, red. A. Kidyba, Warszawa 2014; T. Długosz, *Państwo jako podmiot gospodarczy w prawie Unii Europejskiej – rozważania w kontekście spółki Skarbu Państwa* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 2, red. M. Dumkiewicz, J. Szczotka, K. Kopczyńska-Pieczniak, Warszawa 2020, s. 1233–1244.

formule¹⁵. Przedsiębiorstwo państwowe jest samodzielny, samorządnym i samofinansującym się przedsiębiorcą posiadającym osobowość prawną, z zasady podległym określönemu ministrowi właściwemu¹⁶ lub Narodowemu Bankowi Polskiemu.

Szczególnymi uczestnikami życia gospodarczego, wywodzącymi się ze sfery publicznej, są także państwowe osoby prawne, jak agencje rządowe, instytuty badawczo-naukowe, publiczne szkoły wyższe, instytucje kultury czy kościelne osoby prawne, które ten status nabyły mocą ustawy. Ich podstawowym celem, inaczej niż u przedsiębiorców, nie jest wykonywanie działalności gospodarczej. Mogą one jednak taką działalność prowadzić, gdy zezwalają na to szczególne przepisy kształtujące ich status. 49

Osobną kategorią są przedsiębiorcy zagraniczni, niezwiązani statutowo na stałe z Polską i nietraktujący jej jako podstawowego miejsca prowadzenia działalności gospodarczej. Do tej kategorii zaliczyć można przedstawicielstwo przedsiębiorcy zagranicznego, oddział przedsiębiorcy zagranicznego oraz formy transgraniczne prowadzenia działalności gospodarczej¹⁷. Oddział to wyodrębniona i samodzielna organizacyjnie część działalności gospodarczej wykonywanej przez przedsiębiorcę poza jego siedzibą lub głównym miejscem wykonywania działalności. Poprzez oddział przedsiębiorca zagraniczny może prowadzić działalność gospodarczą w Polsce, ale tylko w takim zakresie i o takim samym charakterze, w jakim prowadzi ją w miejscu swojej rejestracji za granicą. Przedsiębiorcy zagraniczni mogą także tworzyć i prowadzić na terytorium Polski przedstawicielstwa. Ich zakres działania może obejmować wyłącznie prowadzenie działalności w zakresie reklamy i promocji przedsiębiorcy zagranicznego, stąd często są one etapem wstępnym, rozpoznaniem rynku przed otwarciem oddziału przedsiębiorcy zagranicznego. 50

Co innego spółka europejska i europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych. 51 Spółka europejska (*Societas Europaea*) jest rodzajem spółki kapitałowej, gdyż jest formą prawną możliwą do zastosowania wyłącznie przy spółce akcyjnej. Ma ona charakter transgraniczny, co oznacza, że przynajmniej dwie z tworzących ją spółek muszą podlegać innemu systemowi prawnemu. Jest ona uregulowana prawem Unii Europejskiej, a pomocniczo także regulacjami krajowymi¹⁸. Kapitał zakładowy spółki europejskiej musi wynosić co najmniej 120 000 euro, co znacznie przewyższa maksymalne wymagania Kodeksu spółek handlowych dla polskiej spółki akcyjnej. Skomplikowane są kwestie podatkowe w przypadku spółki europejskiej. Jej atutem

¹⁵ Np. Przedsiębiorstwo Państwowe „Polskie Porty Lotnicze”, Polska Żegluga Morska, a do 2009 r. Poczta Polska.

¹⁶ Ministrowi Obrony Narodowej oraz ministrom właściwym do spraw gospodarki morskiej i do spraw finansów publicznych.

¹⁷ Uregulowane ustawą z 4.03.2005 r. o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce europejskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 259 ze zm.).

¹⁸ Rozporządzenie nr 2157/2001. Zob. K. Bilewska, *Spółka europejska*, Warszawa 2006; R. Lewandowski, *Statut spółki europejskiej. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2008.

jest natomiast to, że przy przeniesieniu siedziby do innego państwa nie traci ona tożsamości prawnej, może kontynuować działalność. Spółki europejskie mogą zostać utworzone na kilka sposobów, w tym przez: połączenie co najmniej dwóch krajowych spółek akcyjnych; założenie spółki holdingowej przez co najmniej dwie krajowe spółki kapitałowe; przekształcenie krajowej spółki akcyjnej w spółkę europejską; założenie jednoosobowej spółki europejskiej jako spółki córki przez istniejącą już spółkę europejską. Forma ta, przeznaczona dla dużych przedsiębiorców prowadzących szeroką działalność, szczególnie w państwach sąsiednich, nie spotkała się, przynajmniej w Polsce, ze szczególnym zainteresowaniem.

- 52 Europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych umocowane jest w pierwszej kolejności na gruncie prawa Unii Europejskiej¹⁹. Ta szczególna forma ma na celu ułatwienie oraz rozwój działalności gospodarczej zgrupowanych członków, nie zaś osiągnięcie zysków dla samego zgrupowania. Stąd działalność europejskiego zgrupowania interesów gospodarczych ma jedynie charakter pomocniczy dla działalności gospodarczej jego członków. Członkami zgrupowania mogą być zarówno przedsiębiorcy indywidualni, jak i prowadzący działalność gospodarczą w formie spółek. Wedle polskich przepisów krajowych zgrupowanie podlega wpisowi do rejestru na zasadach określonych dla spółek jawnych²⁰.

- 53 Dobrowolnym zrzeczeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą, jest natomiast spółdzielnia (art. 1 § 1 p.s.)²¹. Może ona prowadzić poza działalnością gospodarczą także działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków i ich środowiska. Historia ruchu spółdzielczego sięga na ziemiach polskich okresu zaborów²², jest bogata, a same spółdzielnie są coraz bardziej widoczne w życiu gospodarczym. Prawo spółdzielcze określa zasady tworzenia i rejestracji spółdzielni, prawa i obowiązki jej członków, organy spółdzielni, kompetencje walnego zgromadzenia i zarządu spółdzielni, zasady nadzoru nad spółdzielnią, przepisy o zebraniach grup członkowskich, zasady prowadzenia gospodarki spółdzielni, zasady lustracji spółdzielni, zasady łączenia i podziału spółdzielni, przepisy o upadłości spółdzielni, przepisy o spółdzielni produkcji rolnej, spółdzielni kółek rolniczych i spółdzielni pracy, zasady działania związków spółdzielczych i Krajowej Rady Spółdzielczej oraz krajowego samorządu spółdzielczego. Jednocześnie system prawny przewiduje różne rodzaje spółdzielni, których działalność

¹⁹ Rozporządzenie nr 2137/85.

²⁰ Więcej R. Adamus, *Europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych. Komentarz*, Warszawa 2006; K. Oplustil, *Spółka Europejska i Europejskie Zgrupowanie Interesów Gospodarczych. Akty prawne z omówieniem*, Warszawa 2005; M. Sokołowski, *Europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych w prawie polskim*, Warszawa 2012; *Europejskie Zgrupowanie Interesów Gospodarczych i Spółka Europejska*, red. T. Włudyka, Kraków 2005; R. Lewandowski, *Europejskie Ugrupowanie Interesów Gospodarczych. Komentarz*, Warszawa 2008.

²¹ Więcej *System Prawa Prywatnego*, t. 21, *Prawo spółdzielcze*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2020.

²² Najstarszą wciąż działającą spółdzielnią jest ponoć Spółdzielnia Mieszkaniowa Kopernik w Toruniu, założona w 1902 r.

regulowana jest przez szczegółowe rozwiązania prawne, także w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej²³. Rodzajami spółdzielni są: banki spółdzielcze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe²⁴, spółdzielnie mieszkaniowe²⁵, spółdzielnie wydawnicze, spółdzielnie rolnicze, spółdzielnie socjalne²⁶, spółdzielnie mleczarskie, spółdzielnie pracy, spółdzielnie produkcyjne, spółdzielnie inwalidów. Bezspornie spółdzielnia może prowadzić działalność gospodarczą, co jest wyraźnie wskazane w ustawie²⁷. Inaczej niż w przypadku większości ukierunkowanych na zysk rodzajów działalności gospodarczych będą kształtowały się natomiast zasady gospodarki wewnątrz spółdzielni, w tym zasady podziału nadwyżki²⁸.

Na końcu listy różnorodnych form prowadzenia działalności gospodarczej wskazać należy te, które co do zasady wykonywane są w celach innych niż osiągnięcie zysku. Takimi podmiotami są fundacje i stowarzyszenia, które po spełnieniu określonych warunków mogą prowadzić działalność gospodarczą, choć nie muszą.

Fundacja to forma prawna organizacji pozarządowej, aktywności społecznej przewidzianej w Konstytucji RP²⁹. Podstawowymi przesłankami powstania fundacji są³⁰ powstanie aktu fundacyjnego zawierającego oświadczenie woli o ustanowieniu fundacji w formie aktu notarialnego lub w testamencie oraz rejestracja przez sąd. Konieczne do powołania fundacji są także kapitał przeznaczony na określony cel oraz statut zawierający reguły dysponowania tym kapitałem. Fundacja jest osobą prawną typu zakładowego, co oznacza, że nie ma członków, jest bezosobowa, choć o jej celu, majątku, zasadach działania decyduje jej twórca, czyli fundator. Ze względu na osobę fundatora wyróżnia się fundacje: prywatne, stworzone przez osoby fizyczne; korporacyjne, powołane przez prywatnych przedsiębiorców, i publiczne, powołane przez podmioty publiczne. Ze względu na cel wyróżnia się fundacje: pożytku publicz-

54

²³ Art. 2 p.s.: „Spółdzielnia prowadzi działalność na podstawie niniejszej ustawy, innych ustaw oraz zarejestrowanego statutu”.

²⁴ Ustawa o SKOK.

²⁵ Jak wskazuje art. 1 ust. 6 u.s.m., spółdzielnia mieszkaniowa może prowadzić również inną działalność gospodarczą poza zaspokajaniem potrzeb mieszkaniowych i innych potrzeb swoich członków oraz ich rodzin na zasadach określonych w odrębnych przepisach i w statucie, jeżeli działalność ta związana jest bezpośrednio z realizacją celu podstawowego. Więcej A. Stefaniak, *Prawo spółdzielcze. Ustawa o spółdzielniach mieszkaniowych. Komentarz*, Warszawa 2018; *Prawo spółdzielcze i mieszkaniowe. Komentarz*, red. K. Osajda, Warszawa 2018; K. Pietrzykowski, *Spółdzielnie mieszkaniowe. Komentarz*, Warszawa 2018.

²⁶ Jak wskazuje art. 2 u.s.s., przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków oraz pracowników spółdzielni socjalnej.

²⁷ Art. 67 p.s.: „Spółdzielnia prowadzi działalność gospodarczą na zasadach rachunku ekonomicznego przy zapewnieniu korzyści członkom spółdzielni”.

²⁸ Art. 77 § 2 p.s. wskazuje, że zasady podziału nadwyżki bilansowej między członków spółdzielni określa jej statut. Więcej B. Brzozowski, *Podstawy gospodarki spółdzielczej*, Kraków 2008.

²⁹ Art. 12 Konstytucji RP stanowi, że Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji.

³⁰ Art. 5 ustawy o fundacjach. Zob. H. Cioch, A. Kidyba, *Ustawa o fundacjach. Komentarz*, Warszawa 2010.

nego, czyli celów społecznych; pożytku własnego, czyli prywatnego, oraz pożytku mieszanego, o celach publicznych, a jednocześnie prywatnych. Innymi kryteriami podziału fundacji są formy realizacji działalności, pochodzenie majątku fundacji, sposób działania, odbiorca działalności fundacji, obszar działalności. Fundacja jest jednym z podmiotów, który podlega obowiązkowej rejestracji w rejestrze stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej Krajowego Rejestru Sądowego. Może być również wpisana do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego³¹ oraz uzyskać status organizacji pożytku publicznego³².

- 55 Drugą, obok fundacji, formą aktywności społecznej jest stowarzyszenie. Jest ono dobrowolnym, trwałym i samorządnym zrzeszeniem o celach niezarobkowych, które samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działalności, opierając ją na pracy społecznej członków (art. 2 ust. 1 ustawy z 7.04.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U. z 2020 r. poz. 2261)³³. Jego rejestracja odbywa się w odpowiednim rejestrze Krajowego Rejestru Sądowego. Stowarzyszenie posiada osobowość prawną, może zakładać terenowe jednostki organizacyjne, łączyć się w związki stowarzyszeń, przyjmować w poczet swych członków osoby prawne oraz korzystać z ofiarności publicznej i przyjmować dotacje od organów władzy państwowej i innych instytucji. Podstawowe cechy każdego stowarzyszenia to: dobrowolność, samorządność, trwałość, która oznacza, że stowarzyszenie istnieje niezależnie od konkretnego składu osobowego swoich członków, niezarobkowy cel jego działalności. Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą, jednakże dochód z niej służyć musi realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków³⁴. Rejestracja stowarzyszenia w Krajowym Rejestrze Sądowym odbywa się analogicznie do rejestracji w nim fundacji. Prawo o stowarzyszeniach przewiduje dwie formy stowarzyszeń: stowarzyszenie nazywane także stowarzyszeniem rejestrowym oraz stowarzyszenie zwykłe. Osoby prawne takie jak spółki czy inne organizacje pozarządowe nie mogą być założycielami stowarzyszenia zwykłego. Nie mogą być również członkami takiej organizacji, ponieważ w stowarzyszeniu zwykłym mogą zrzeszać się jedynie osoby fizyczne.
- 56 Przegląd form prowadzenia działalności gospodarczej zamykają samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej (SPZOZ). Są one jedną z form podmiotów leczniczych³⁵ niebędących przedsiębiorcą, ale prowadzących działalność gospodarczą.

³¹ Więcej J. Dominowska, *Prowadzenie działalności gospodarczej przez fundacje*, Warszawa 2016.

³² Na podstawie odrębnych przepisów ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Więcej G.P. Kubalski, B. Skóbel, *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz*, Warszawa 2021.

³³ Więcej P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, Warszawa 2018; E. Hadrowicz, *Prawo o stowarzyszeniach. Komentarz*, Warszawa 2020.

³⁴ Więcej R. Barański, *Fundacje i stowarzyszenia. Zasady funkcjonowania*, Gdańsk 2020.

³⁵ Działających na podstawie ustawy o działalności leczniczej. Więcej M. Dercz, T. Rek, *Ustawa o działalności leczniczej. Komentarz*, Warszawa 2019.

Po 1999 r. stały się najbardziej rozpowszechnioną formą prowadzenia zakładu opieki zdrowotnej³⁶. W wyniku zmiany przepisów o ochronie zdrowia forma ta stopniowo ulega zanikowi. Do jej zalet należy zaliczyć możliwość elastycznego zarządzania jednostką dostosowaną do specyfiki udzielanych świadczeń zdrowotnych, relatywnie dużą samodzielność w stosunku do organu prowadzącego, jakim jest powiat, samorząd województwa czy np. publiczna szkoła wyższa. Aktualnie przy barku możliwości powoływania nowych samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej działalność w zakresie opieki zdrowotnej jest otwierana i prowadzona w postaci różnorodnych spółek, co jest rozwiązaniem porządkującym i ujednolicającym system prawa gospodarczego.

1.4. Rejestry przedsiębiorców

1.4.1. Uwagi ogólne

Samo Prawo przedsiębiorców wskazuje przynajmniej kilka rejestrów przedsiębiorców. 57 Obok kluczowych dla niniejszego opracowania, czyli Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) i rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego (KRS), są to także dość liczne rejestry działalności regulowanych oraz rejestr działalności leczniczej. Na gruncie obowiązującej do 2018 r. ustawy o swobodzie działalności gospodarczej przepisy dotyczące CEIDG stanowiły jej część. Aktualnie CEIDG, tak jak KRS, unormowane są osobno. Rejestracja w CEIDG lub KRS jest, jak wskazuje Prawo przedsiębiorców, warunkiem koniecznym, acz nie wystarczającym do prowadzenia działalności gospodarczej.

1.4.2. Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej

 Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej wraz z Punktem Informacji dla Przedsiębiorcy stanowi przedmiot ustawy o CEIDG. Jest 58 ona systemem teleinformatycznym, który wedle przywołanej ustawy prowadzi minister właściwy do spraw gospodarki³⁷. Zadaniem CEIDG są:

- 1) ewidencjonowanie przedsiębiorców będących osobami fizycznymi;
- 2) udostępnianie informacji o przedsiębiorcach i innych podmiotach w zakresie wskazanym w ustawie;

³⁶ Na podstawie nieobowiązującej już ustawy o zakładach opieki zdrowotnej. Więcej A. Zemke-Górecka, *Status prawny samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej i jego prywatyzacja*, Warszawa 2010; A. Dyląg, *Status prawny samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej jako przedsiębiorcy w świetle ustawy o działalności leczniczej*, MP 2011/17.

³⁷ W rozumieniu przepisów ustawy o działach administracji rządowej.

- 3) udostępnianie informacji o zakresie i terminie zmian we wpisach do CEIDG oraz w informacjach i danych udostępnianych w CEIDG, a także o wprowadzającym te zmiany podmiocie;
- 4) umożliwienie wglądu do danych bezpłatnie udostępnianych przez Centralną Informację Krajowego Rejestru Sądowego;
- 5) udostępnianie informacji o ustanowionym pełnomocniku lub prokurencie, w tym o zakresie udzielonego pełnomocnictwa lub o rodzaju i sposobie wykonywania prokury.

Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej jest rejestrem przedsiębiorców będących osobami fizycznymi i jednocześnie działających na terenie Rzeczypospolitej Polskiej³⁸. Nie podlegają więc wpisowi do niej ani przedsiębiorcy będący osobami prawnymi ani jednostkami organizacyjnymi nieposiadającymi osobowości prawnej, ani osoby prowadzące działalność niespełniającą kryteriów działalności gospodarczej w rozumieniu Prawa przedsiębiorców.

Sam proces przekazywania danych do i z CEIDG odbywa się za pomocą systemu teleinformatycznego i wniosku elektronicznego, który dokonujący wpis może złożyć online na stronie CEIDG lub w Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy prowadzonym przez gminę. Wpis do CEIDG ma charakter jedynie deklaratoryjny, stanowi warunek konieczny, acz niewystarczający dla prowadzenia działalności gospodarczej. Na jego podstawie przedsiębiorca może więc podjąć wykonywanie działalności lub jej dalszego organizowanie w celu podjęcia i prowadzenia, ale nie musi tego robić³⁹.

Wpisowi do CEIDG podlegają następujące dane informacyjne:

- 1) data rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej;
- 2) NIP oraz numer identyfikacyjny REGON spółki cywilnej, o ile przedsiębiorca zawarł umowę takiej spółki;
- 3) data zawieszenia i wznowienia wykonywania działalności gospodarczej;
- 4) data zaprzestania wykonywania działalności gospodarczej, o ile została zgłoszona we wniosku o wpis do CEIDG;
- 5) informacja o wykreśleniu przedsiębiorcy z CEIDG;
- 6) informacja o ograniczeniu lub utracie zdolności do czynności prawnych oraz o ustanowieniu kurateli lub opieki, obejmująca dane kuratora lub opiekuna;
- 7) informacja o ogłoszeniu upadłości, o zakończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego oraz dane syndyka;
- 8) informacja o prawomocnym oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości z tego powodu, że majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania lub wystarcza jedynie na zaspokojenie tych kosztów;

³⁸ Więcej A. Dobaczewska, A. Powałowski, H. Wolska, *Nowe prawo przedsiębiorców*, Warszawa 2018, s. 86–87.

³⁹ Zob. wyrok NSA z 21.06.2007 r., II GSK 70/07, LEX nr 338408.

- 9) informacja o prawomocnym uchyleniu lub wygaśnięciu układu zawartego w postępowaniu restrukturyzacyjnym, upadłościowym lub naprawczym;
- 10) informacja o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, o jego zakończeniu lub umorzeniu albo uprawomocnieniu się postanowienia o zatwierdzeniu układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu oraz dane nadzorca lub zarządcy;
- 11) informacja o przekształceniu przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną wykonującą we własnym imieniu działalność gospodarczą w jednoosobową spółkę kapitałową;
- 12) informacja o zakazie prowadzenia działalności gospodarczej;
- 13) informacja o zakazie wykonywania określonego zawodu, którego wykonywanie przez przedsiębiorcę podlega wpisowi do CEIDG;
- 14) informacja o zakazie prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi;
- 15) informacja o istnieniu lub ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej, o ile została zgłoszona we wniosku o wpis do CEIDG;
- 16) data zgonu albo znalezienia zwłok przedsiębiorcy;
- 17) dane zarządcy sukcesyjnego, o ile został on powołany;
- 18) dane zarządcy sukcesyjnego powołanego na wypadek, gdyby zarządca sukcesyjny powołany w pierwszej kolejności zrezygnował z pełnienia tej funkcji albo nie mógł jej pełnić z powodu śmierci, ograniczenia lub utraty zdolności do czynności prawnych, odwołania go przez przedsiębiorcę albo uprawomocnienia się orzeczenia o zakazie, o którym mowa w art. 8 ust. 2 u.z.s.p.;
- 19) informacja o ustanowieniu zarządu sukcesyjnego i dacie ustanowienia zarządu sukcesyjnego;
- 20) informacja o tym, że zarządca sukcesyjny przestał pełnić tę funkcję z powodu: śmierci, ograniczenia lub utraty zdolności do czynności prawnych, odwołania, rezygnacji, uprawomocnienia się orzeczenia o zakazie, o którym mowa w art. 8 ust. 2 u.z.s.p., oraz dacie, z którą zarządca sukcesyjny przestał pełnić tę funkcję z powodów wskazanych w ustawie o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej;
- 21) informacja o powołaniu kolejnego zarządcy sukcesyjnego;
- 22) informacja o okresie, na jaki zarząd sukcesyjny został przedłużony przez sąd;
- 23) informacja o wygaśnięciu zarządu sukcesyjnego i dacie jego wygaśnięcia.

Ustawa o CEIDG przewiduje także możliwość dopisywania z urzędu informacji do CEIDG m.in. przez sądy czy Zakład Ubezpieczeń Społecznych, co ma na celu zarówno ułatwienie działalności przedsiębiorcy, który z tego obowiązku będzie już zwolniony, jak i zagwarantowanie pewności co do uwidocznienia i poprawności takiego wpisu. Dotyczy to takich informacji, jak:

- 1) numer PESEL przedsiębiorcy;
- 2) numer REGON przedsiębiorcy;
- 3) NIP przedsiębiorcy;
- 4) NIP oraz numer REGON spółki cywilnej przedsiębiorcy;

- 5) informacja o ograniczeniu lub utracie zdolności do czynności prawnych oraz ustanowieniu kurateli lub opieki, obejmująca dane kuratora lub opiekuna;
- 6) informacja o ogłoszeniu upadłości, zakończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego oraz dane syndyka;
- 7) informacja o prawomocnym oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości z tego powodu, że majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania lub wystarcza jedynie na zaspokojenie tych kosztów;
- 8) informacja o prawomocnym uchyleniu lub wygaśnięciu układu zawartego w postępowaniu restrukturyzacyjnym, upadłościowym lub naprawczym;
- 9) informacja o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, jego zakończeniu lub umorzeniu albo uprawomocnieniu się postanowienia o zatwierdzeniu układu w postępowaniu o zatwierdzeniu układu oraz dane nadzorcy lub zarządcy;
- 10) informacja o przekształceniu przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną wykonującą we własnym imieniu działalność gospodarczą w jednoosobową spółkę kapitałową;
- 11) informacja o zakazie prowadzenia działalności gospodarczej;
- 12) informacja o zakazie wykonywania określonego zawodu, którego wykonywanie przez przedsiębiorcę podlega wpisowi do CEIDG;
- 13) informacja o zakazie prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi.

Ustawa o CEIDG ustanawia domniemanie, że dane wpisane do CEIDG są prawdziwe. Za poprawność wpisu odpowiada dokonujący go przedsiębiorca. On też ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wpisaniem ewentualnych nieprawdziwych danych, jeżeli podlegały obowiązkowi wpisu na jej wniosek, a także niezgłoszeniem danych podlegających obowiązkowi wpisu w ustawowym terminie albo niezgłoszeniem zmian danych objętych wpisem, chyba że szkoda nastąpiła wskutek siły wyższej albo wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, za którą osoba wpisana do CEIDG nie ponosi odpowiedzialności. Domniemywa się także, że działalność gospodarcza przedsiębiorcy wpisanego do CEIDG jest wykonywana nieprzerwanie, jeżeli w jednym z wpisów przedsiębiorcy datą zaprzestania wykonywania działalności gospodarczej jest dzień poprzedzający datę rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej wskazaną w kolejnym wpisie tego przedsiębiorcy do CEIDG w przypadku dwóch lub więcej wpisów tej samej osoby fizycznej następujących po sobie. Ustawa o CEIDG stanowi także, że przedsiębiorca wpisany do CEIDG jest obowiązany posiadać tytuł prawny do nieruchomości, których adresy podlegają wpisowi.

Przedsiębiorca wpisany do CEIDG może opublikować za pośrednictwem systemu teleinformatycznego ewidencji także informację o swoim pełnomocniku lub prokurencie. Informacja taka zawiera:

- 1) imię i nazwisko pełnomocnika lub prokurenta;
- 2) numer PESEL pełnomocnika lub prokurenta, o ile taki posiada;

- 3) datę urodzenia pełnomocnika lub prokurenta, o ile nie posiada numeru PESEL ani NIP;
- 4) NIP pełnomocnika lub prokurenta, o ile taki posiada;
- 5) informację o obywatelstwie pełnomocnika lub prokurenta;
- 6) adres do doręczeń pełnomocnika lub prokurenta;
- 7) dane kontaktowe pełnomocnika lub prokurenta, w szczególności adres poczty elektronicznej, adres strony internetowej, numer telefonu, o ile dane te zostały podane;
- 8) zakres pełnomocnictwa lub rodzaj i sposób wykonywania prokury;
- 9) datę udzielenia pełnomocnictwa lub ustanowienia prokury.

W przypadku wpisanego do CEIDG prokurenta w informacji wskazuje się, czy przedsiębiorca zastrzegł, że z chwilą jego śmierci prokurent stanie się zarządcą sukcesyjnym. Natomiast w przypadku pełnomocnika będącego osobą prawną informacja zawiera także firmę pełnomocnika, numer w KRS oraz adres jego siedziby.

Przedsiębiorca podlega wykreśleniu z CEIDG na swój wniosek lub z urzędu w drodze decyzji administracyjnej ministra właściwego do spraw gospodarki w przypadku: stwierdzenia trwałego zaprzestania wykonywania przez przedsiębiorcę działalności gospodarczej lub utraty przez przedsiębiorcę uprawnień do wykonywania działalności gospodarczej przysługujących podmiotom zagranicznym oraz gdy wpis do CEIDG został dokonany z naruszeniem prawa. Wykreślenie przedsiębiorcy z CEIDG następuje niezwłocznie, nie później niż w terminie siedmiu dni od dnia zgłoszenia do CEIDG informacji o prawomocnym orzeczeniu zakazu prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, z wyłączeniem orzeczenia zakazu prowadzenia określonej działalności gospodarczej. Wykreślenie przedsiębiorcy następuje także niezwłocznie po upływie dwóch miesięcy od dnia śmierci albo znalezienia zwłok przedsiębiorcy, nie później niż w terminie siedmiu dni od dnia, w którym upłynął ten okres, chyba że wpis zawiera informację o powołaniu zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę albo w tym okresie został powołany zarządca sukcesyjny. Podobnie w przypadku ogłoszenia upadłości przedsiębiorcy. Wykreślenie z CEIDG nie oznacza jednak usunięcia danych przedsiębiorcy z ewidencji.

1.4.3. Krajowy Rejestr Sądowy

Krajowy Rejestr Sądowy, powołany do życia ustawą o KRS z 1997 r., zaczął działać z początkiem 2001 r. Obejmuje on rejestry: przedsiębiorców, stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz dłużników niewypłacalnych. Rejestr ten, w formie elektronicznej, prowadzą sądy rejonowe lub gospodarcze będące sądami rejestrowymi i obejmujące całe województwo lub jego część. Poza łatwo i szybko dostępnymi danymi rejestrowymi, w tym o członkach organów, pełnomocnikach, sie-

dzibie, sprawozdaniach finansowych, zawiera on także informacje o zaległościach podatkowych, celnych, wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, wierzycielach i wierzytelnościach⁴⁰.

Z zasady wpisu do rejestru KRS dokonuje się na wniosek, rzadkie wyjątki przedstawiają przepisy szczegółowe. Wniosek ten składa się na urzędowym formularzu albo na formularzu udostępnionym w systemie teleinformatycznym KRS. Wpisy do rejestrów KRS podlegają równoległemu opublikowaniu w „Monitorze Sądowym i Gospodarczym”. Oba te fakty przesądzają o tym, iż od dnia ogłoszenia w „Monitorze Sądowym i Gospodarczym” nikt nie może zasłaniać się nieznanomością ogłoszonych wpisów. Domniemywa się również, że dane wpisane do rejestrów KRS są prawdziwe, a jeżeli wpisano je niezgodnie ze zgłoszeniem podmiotu lub bez tego zgłoszenia, podmiot ten nie może zasłaniać się wobec osoby trzeciej działającej w dobrej wierze zarzutem, że dane te nie są prawdziwe, jeżeli zaniedbał wystąpić niezwłocznie z wnioskiem o sprostowanie, uzupełnienie lub wykreślenie wpisu. Podobnie jak w przypadku CEIDG, podmiot wpisany do któregoś z rejestrów KRS ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną nieprawdziwym zgłoszeniem. Za złożenie wniosku do KRS oraz ogłoszenie w „Monitorze Sądowym i Gospodarczym” pobiera się opłatę w odróżnieniu od bezpłatnego CEIDG. Dane ujęte w rejestrach KRS są jawne.

Rejestr przedsiębiorców KRS obejmuje następujące kategorie podmiotów:

- 1) spółki jawne;
- 2) europejskie zgrupowania interesów gospodarczych;
- 3) spółki partnerskie;
- 4) spółki komandytowe;
- 5) spółki komandytowo-akcyjne;
- 6) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością;
- 7) spółki akcyjne;
- 8) spółki europejskie;
- 9) spółdzielnie;
- 10) spółdzielnie europejskie;
- 11) przedsiębiorstwa państwowe;
- 12) instytuty badawcze;
- 13) towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych;
- 14) towarzystwa reasekuracji wzajemnej;
- 15) inne osoby prawne, jeżeli wykonują działalność gospodarczą i podlegają obowiązkowi wpisu do rejestru;

⁴⁰ Więcej E. Norek, *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe*, Warszawa 2001; Ł. Zamojski, *Krajowy Rejestr Sądowy. Komentarz*, Warszawa 2022; M. Piątkowska, *Sto lat Krajowego Rejestru Sądowego – dotychczasowe osiągnięcia i kierunki zmian [w:] Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 1, red. M. Dumkiewicz, J. Szczotka, K. Kopaczyńska-Pieczniak, Warszawa 2020, s. 124–134.

- 16) oddziały przedsiębiorców zagranicznych działających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 17) główne oddziały zagranicznych zakładów ubezpieczeń;
- 18) główne oddziały zagranicznych zakładów reasekuracji;
- 19) instytucje gospodarki budżetowej.

W dziale pierwszym rejestru przedsiębiorców KRS umieszcza się następujące dane:

- 1) nazwę lub firmę, pod jaką działa przedsiębiorca;
- 2) oznaczenie jego formy prawnej;
- 3) jego siedzibę i adres;
- 4) jeżeli podmiot wpisany do rejestru przedsiębiorców posiada oddziały, to także ich siedziby i adresy;
- 5) oznaczenie jego poprzedniego numeru rejestru sądowego;
- 6) jeżeli podmiot wpisany do rejestru przedsiębiorców KRS utworzony został w wyniku przekształcenia lub podziału innego podmiotu albo połączenia innych podmiotów, zamieszcza się w tym rejestrze wzmiankę o sposobie powstania podmiotu, a także oznaczenia poprzednich numerów rejestru. Jeżeli podmiot wpisany do rejestru przedsiębiorców KRS utworzony został w wyniku koncentracji innych podmiotów, zamieszcza się w tym rejestrze także oznaczenie poprzednich numerów tego rejestru oraz numer i datę decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów o zgodzie na dokonanie koncentracji, wydanej zgodnie z przepisami o ochronie konkurencji i konsumentów;
- 7) wzmiankę o wykonywaniu działalności gospodarczej z innymi podmiotami na podstawie umowy spółki cywilnej;
- 8) NIP albo informację o jego unieważnieniu lub uchyleniu;
- 9) adres strony internetowej i adres poczty elektronicznej, gdy podmiot je posiada.

W przypadku wspólników spółki jawnej, członków europejskiego zrępowania interesów gospodarczych, wspólników spółki partnerskiej, wspólników spółki komandytowej oraz komplementariuszy spółki komandytowo-akcyjnej umieszcza się jeszcze:

- 1) informację o pozostawaniu w związku małżeńskim;
- 2) informację o zawarciu małżeńskiej umowy majątkowej;
- 3) informację o powstaniu rozdzielności majątkowej między małżonkami;
- 4) zaznaczenie ograniczenia zdolności do czynności prawnych, o ile takie istnieje.

W przypadku podmiotu niebędącego osobą fizyczną umieszcza się:

- 1) informację o statucie lub umowie;
- 2) wzmiankę o ich zmianie;
- 3) informację o okresie, na który podmiot został utworzony;
- 4) numer identyfikacyjny REGON.

W przypadku spółki jawnej umieszcza się oznaczenie wspólników. Natomiast w przypadku europejskiego zrępowania interesów gospodarczych umieszcza się

imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania lub oznaczenie nazwy, firmy, formy prawnej, siedziby statutowej oraz numeru i miejsca rejestracji członków europejskiego zrępowania interesów gospodarczych, a także wzmiankę o klauzulach zwalniających członka europejskiego zrępowania interesów gospodarczych od odpowiedzialności za długi i inne zobowiązania powstałe przed jego przystąpieniem do zrępowania. W przypadku spółki partnerskiej wskazuje się oznaczenie partnerów w przypadku partnerów ponoszących odpowiedzialność zgodnie z art. 95 § 2 k.s.h.

W przypadku spółki komandytowej wskazuje się:

- 1) oznaczenie współników spółki komandytowej;
- 2) określenie, który ze współników jest komplementariuszem, a który komandytariuszem;
- 3) wysokość sumy komandytowej;
- 4) przedmiot wkładu każdego komandytariusza, z zaznaczeniem, w jakiej części został wniesiony, oraz zwroty wkładów, choćby częściowe.

W przypadku spółki komandytowo-akcyjnej zamieszcza się:

- 1) oznaczenie jej komplementariuszy;
- 2) wysokość kapitału zakładowego;
- 3) liczbę i wartość nominalną akcji, liczbę akcji uprzywilejowanych i rodzaj uprzywilejowania;
- 4) wzmiankę, jaka część kapitału zakładowego została opłacona;
- 5) jeżeli przy zawiązaniu spółki akcjonariusze wnoszą wkłady niepieniężne – zaznaczenie tej okoliczności, z podaniem wartości nominalnej objętych w zamian za nie akcji;
- 6) wzmiankę o uchwale o emisji obligacji zamiennych i akcji wydawanych w zamian za te obligacje, wskazującą maksymalną wysokość podwyższenia kapitału zakładowego;
- 7) wzmiankę o prawie obligatariuszy do udziału w zysku.

W przypadku spółki z ograniczoną odpowiedzialnością zamieszcza się:

- 1) wysokość kapitału zakładowego, a jeżeli współnicy wnoszą wkłady niepieniężne – z zaznaczeniem tej okoliczności, z podaniem wartości objętych w zamian za nie udziałów;
- 2) określenie, czy współnik może mieć jeden udział, czy większą ich liczbę;
- 3) oznaczenie współników posiadających samodzielnie lub łącznie z innymi co najmniej 10% kapitału zakładowego oraz ilość posiadanych przez tych współników udziałów i łączną ich wysokość;
- 4) jeżeli spółka ma tylko jednego współnika – wzmiankę, że jest on jedynym współnikiem spółki;
- 5) jeżeli umowa wskazuje pismo przeznaczone do ogłoszeń spółki – oznaczenie tego pisma;

- 6) jeżeli umowa została zawarta przy wykorzystaniu wzorca umowy udostępnionego w systemie teleinformatycznym, w której wkłady na pokrycie kapitału zakładowego nie zostały wniesione – wzmiankę, że kapitał nie został pokryty;
- 7) wzmiankę o prawie obligatariuszy do udziału w zysku.

W przypadku spółki akcyjnej zamieszcza się:

- 1) wysokość kapitału zakładowego;
- 2) liczbę i wartość nominalną akcji, a jeżeli akcjonariusze wnoszą wkłady niepieniężne – zaznaczenie tej okoliczności z podaniem wartości nominalnej objętych w zamian za nie akcji;
- 3) wysokość kapitału docelowego, jeżeli statut to przewiduje, i wzmiankę, czy zarząd jest upoważniony do emisji warrantów subskrypcyjnych;
- 4) liczbę akcji uprzywilejowanych i rodzaj uprzywilejowania;
- 5) wzmiankę, jaka część kapitału zakładowego została opłacona, wartość nominalną warunkowego podwyższenia kapitału zakładowego;
- 6) jeżeli statut wskazuje pismo przeznaczone do ogłoszeń spółki – oznaczenie tego pisma;
- 7) jeżeli statut przewiduje przyznanie uprawnień osobistych określonym akcjonariuszom lub tytuły uczestnictwa w dochodach lub majątku spółki niewynikających z akcji – zaznaczenie tych okoliczności;
- 8) w przypadku gdy spółka ma tylko jednego akcjonariusza – jego oznaczenie i wzmiankę, iż jest on jedynym akcjonariuszem spółki;
- 9) wzmiankę o uchwale o emisji obligacji zamiennych i akcji wydawanych w zamian za te obligacje, wskazującą maksymalną wysokość podwyższenia kapitału zakładowego;
- 10) wzmiankę o prawie obligatariuszy do udziału w zysku.

Ustawa o KRS wskazuje także powyższe szczegóły dla spółki europejskiej, spółdzielni europejskiej oraz przedsiębiorstwa państwowego, instytutu badawczego, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, towarzystwa reasekuracji wzajemnej, oddziałów przedsiębiorców zagranicznych działających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i głównych oddziałów zagranicznych zakładów ubezpieczeń oraz głównych oddziałów zagranicznych zakładów reasekuracji (art. 38 pkt 9a–15 ustawy o KRS).

W dziale drugim rejestru przedsiębiorców KRS wskazuje się organy uprawnione do reprezentowania podmiotu oraz osoby wchodzące w jego skład ze wskazaniem sposobu reprezentacji, oznaczenie organów nadzoru wraz z ich składem osobowym, prokurentów, pełnomocników wraz z rejestrem dokonywanych zmian w powyższym zakresie.

Dział trzeci rejestru przedsiębiorców KRS zawiera:

- 1) informacje o przedmiocie działalności według PKD;
- 2) wzmiankę o złożeniu sprawozdania finansowego i rocznego skonsolidowanego sprawozdania finansowego grupy kapitałowej, z oznaczeniem dat ich złożenia i roku obrotowego;

- 3) wzmiankę o złożeniu sprawozdania z badania, jeżeli podlegało ono obowiązkowi badania przez firmę audytorską na podstawie przepisów o rachunkowości;
- 4) wzmiankę o złożeniu uchwały bądź postanowienia o zatwierdzeniu sprawozdania finansowego i skonsolidowanego sprawozdania grupy kapitałowej oraz podziale zysku lub pokryciu straty;
- 5) wzmiankę o złożeniu sprawozdania z działalności, jeżeli przepisy o rachunkowości wymagają jego złożenia do sądu rejestrowego;
- 6) wzmiankę o złożeniu sprawozdania z płatności na rzecz administracji publicznej oraz skonsolidowanego sprawozdania z płatności na rzecz administracji publicznej, jeżeli przepisy o rachunkowości wymagają jego złożenia do sądu rejestrowego;
- 7) wzmiankę o braku obowiązku sporządzenia i złożenia sprawozdania finansowego;
- 8) informację o dniu kończącym rok obrotowy.

Natomiast dział czwarty rejestru przedsiębiorców KRS obejmuje:

- 1) informacje o zaległościach podatkowych i celnych objętych egzekucją, jeżeli dochodzona należność nie została uiszczona w terminie 60 dni od daty wszczęcia egzekucji;
- 2) datę wszczęcia egzekucji tych należności oraz wysokość pozostałych do wyegzekwowania kwot, datę i sposób zakończenia egzekucji;
- 3) należności, do których poboru jest obowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych, objęte egzekucją, jeżeli dochodzona należność nie została uiszczona w terminie 60 dni od daty wszczęcia egzekucji; datę wszczęcia egzekucji tych należności oraz wysokość pozostałych do wyegzekwowania kwot, datę i sposób zakończenia egzekucji;
- 4) oznaczenie wierzyciela podmiotu oraz jego wierzytelność, jeżeli posiada tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko podmiotowi i nie został zaspokojony w ciągu 30 dni od daty wezwania do spełnienia świadczenia; w przypadku wierzytelności solidarnych ujawnieniu w rejestrze podlega jedynie wierzyciel wnoszący o dokonanie wpisu z zaznaczeniem, że jest to wierzytelność wynikająca z zobowiązania solidarnego;
- 5) informacje o zabezpieczeniu majątku dłużnika w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości albo w postępowaniu restrukturyzacyjnym przez ustanowienie tymczasowego nadzorcy sądowego lub zarządcy przymusowego i jego zmianach lub o nadzorcy sądowym lub zarządcy ustanowionym w postępowaniu restrukturyzacyjnym, który pełni funkcję po prawomocnym umorzeniu postępowania restrukturyzacyjnego w związku ze złożeniem uproszczonego wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego albo uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości, zawieszeniu prowadzonych przeciwko dłużnikowi egzekucji, a także o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości.

W dziale piątym rejestru przedsiębiorców KRS zamieszcza się wzmiankę o powołaniu i odwołaniu kuratora.

Natomiast dział szósty obejmuje informacje o:

- 1) otwarciu i zakończeniu likwidacji, ustanowieniu zarządu i zarządu komisarycznego;
- 2) wszczęciu i zakończeniu przymusowej restrukturyzacji;
- 3) osobie likwidatora wraz ze sposobem reprezentacji, zarządcy oraz zarządcy komisarycznego;
- 4) osobie administratora, o którym mowa w art. 153 ust. 1 ustawy o BFG;
- 5) osobach pełnomocników, o których mowa w art. 114 ust. 1 ustawy o BFG;
- 6) rozwiązaniu lub unieważnieniu spółki;
- 7) połączeniu z innymi podmiotami, podziale lub przekształceniu podmiotu w inny sposób;
- 8) zawieszeniu albo wznowieniu wykonywania działalności gospodarczej;
- 9) otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, ogłoszeniu upadłości, ukończeniu tych postępowań lub uchyleniu układu, osobie zarządcy przymusowego, syndyka, nadzorcy sądowego, zarządcy, zarządcy zagranicznego oraz osobach powołanych w toku postępowania restrukturyzacyjnego albo upadłościowego do reprezentowania dłużnika albo upadłego.

1.5. Działalność gospodarcza osób zagranicznych w Polsce

1.5.1. Pojęcie osoby zagranicznej i przedsiębiorcy zagranicznego

 Reguły prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby zagraniczne i przedsiębiorców zagranicznych w Polsce do 2018 r., stanowiące część ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, zostały aktualnie ujęte w osobnej ustawie o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawa ta reguluje podejmowanie i wykonywanie działalności gospodarczej przez osoby zagraniczne na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, czasowe oferowanie lub świadczenie usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez osoby zagraniczne będące przedsiębiorcami oraz określa zasady tworzenia przez osoby zagraniczne będące przedsiębiorcami oddziałów i przedstawicielstw w Rzeczypospolitej Polskiej i wdraża dyrektywę 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 12.12.2006 r. dotyczącą usług na rynku wewnętrznym.

Przy czym przez osobę zagraniczną ustawa o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej rozumie osobę fizyczną nieposiadającą obywatelstwa polskiego, osobę prawną z siedzibą za granicą lub jednostkę organizacyjną niebędącą osobą prawną posiadającą zdolność prawną z siedzibą za granicą. Natomiast przedsiębiorcą zagranicznym jest osoba zagraniczna wykonująca działalność gospodarczą za granicą oraz obywatel polski wykonujący działalność gospodarczą za granicą.

1.5.2. Działalność gospodarcza zagranicznych osób fizycznych

- 61 Obywatele państwa Europejskiego Obszaru Gospodarczego⁴¹ mają prawo do podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce na takich samych zasadach jak obywatele polscy. Z tego samego przywileju korzystać mogą obywatele innych państw, jeżeli:
- 1) posiadają w Rzeczypospolitej Polskiej zezwolenie na pobyt stały, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zezwolenie na pobyt czasowy, status uchodźcy, ochronę uzupełniającą, zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub zgodę na pobyt tolerowany, zezwolenie na pobyt czasowy i pozostają w związku małżeńskim zawartym z obywatelem polskim zamieszkałym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania działalności gospodarczej udzielone ze względu na kontynuowanie prowadzonej już działalności gospodarczej na podstawie wpisu do CEIDG;
 - 2) korzystają w Rzeczypospolitej Polskiej z ochrony czasowej;
 - 3) posiadają ważną Kartę Polaka;
 - 4) są członkami rodziny obywatela Unii Europejskiej, ale nieposiadającymi obywatelstwa unijnego, dołączającymi do unijnego obywatela lub już przebywającymi z nim na terenie Unii Europejskiej.

Obywatele państw trzecich, które mają zawarte stosowne porozumienia czy to z Unią Europejską, czy konkretnie z Polską, mają prawo do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej wyłącznie w formie spółki komandytowej, spółki komandytowo-akcyjnej lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej, a także do przystępowania do takich spółek oraz obejmowania bądź nabywania ich udziałów lub akcji. Jest to ograniczenie form, w jakich takie osoby zagraniczne mogą prowadzić działalność gospodarczą na terytorium Polski.

Właściwy organ polskiej administracji publicznej, dokonując oceny spełnienia wymogów podjęcia i wykonywania działalności gospodarczej na terytorium Polski, uznaje certyfikaty, zaświadczenia czy inne dokumenty potwierdzające spełnienie warunków podjęcia i wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorców zagranicznych z Unii Europejskiej w ich państwie pochodzenia. Właściwy organ uznaje także ubezpieczenia i gwarancje odpowiedzialności zawodowej wydane w państwach członkowskich Unii Europejskiej.

1.5.3. Transgraniczna działalność usługowa

- 62 Według ustawy o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej usłu-

⁴¹ Czyli całej Unii Europejskiej oraz Norwegii, Islandii i Liechtensteinu.

godawca z państwa członkowskiego Unii Europejskiej, który wykonuje działalność gospodarczą zgodnie z obowiązującymi w tym państwie przepisami, bez względu na jego formę organizacyjną i prawną, może czasowo świadczyć usługi na zasadach określonych w przepisach Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej albo w postanowieniach umów regulujących swobodę świadczenia usług bez konieczności uzyskania w Polsce wpisu do rejestru przedsiębiorców KRS albo CEIDG. Przy czym takie czasowe, transgraniczne świadczenie usług może się wiązać z obowiązkiem uzyskania koncesji, zezwolenia, wpisu do rejestru działalności regulowanej, certyfikatu lub inną formą reglamentacji, o których mówią już przepisy szczegółowe dotyczące wybranych branż. W przypadku usługodawców spoza Unii Europejskiej sprawa może być przedmiotem regulacji dwustronnych lub wielostronnych umów międzynarodowych.

Organy polskiej administracji publicznej nie mogą przy tym nakładać na odbiorcę usług świadczonych przez usługodawcę z państwa członkowskiego Unii Europejskiej dodatkowych wymogów dyskryminujących ze względu na pochodzenie lub miejsce zamieszkania ani w zakresie zezwoleń na korzystanie z usług ani przyznawanej pomocy finansowej. Jedynymi przewidzianymi okolicznościami ograniczenia swobody świadczenia usług transgranicznych przez usługodawcę z Unii Europejskiej są konieczność zapewnienia niezależności i bezstronności wykonywania zawodu regulowanego, jak również zagwarantowania zgodności z etyką zawodową i zasadami postępowania zawodowego oraz potrzeba zagwarantowania niezależności i bezstronności świadczenia usług w zakresie certyfikacji, akredytacji, nadzoru technicznego, wykonywania badań lub prób. Ustawa o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przewiduje także wiele informacji zarówno o usługodawcy z państwa członkowskiego Unii Europejskiej, jak i o jego produkcie, które ten ma obowiązek przedstawić klientowi na terenie Polski.

1.5.4. Oddziały przedsiębiorców zagranicznych

Ustawa o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przewiduje także możliwość prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce przez przedsiębiorców z państw członkowskich Unii Europejskiej poprzez swój oddział w Polsce. Kwestię takiej możliwości w przypadku przedsiębiorców spoza Unii Europejskiej rozstrzygać mogą konkretne umowy międzynarodowe.

63

Oddział rozumiany jest przez powyższą ustawę jako wyodrębniona i samodzielna organizacyjnie część działalności gospodarczej, wykonywana przez przedsiębiorcę poza siedzibą przedsiębiorcy lub głównym miejscem wykonywania działalności⁴². Poprzez oddział przedsiębiorca zagraniczny może prowadzić działalność gospodar-

⁴² Więcej P. Gumiński, *Oddziały przedsiębiorców zagranicznych oraz ich przedstawicielstwa*, PPH 2009/6.